

Ο ΕΙΡΗΝΙΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ «ΡΑΧ
AMERICANA»

ΟΙ «ΑΛΑΡΙΧΟΙ»
ΤΗΣ ΒΑΓΔΑΤΗΣ

ΔΑΥΛΟΣ

€ 5

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΣΤΟ **ΑΟΥΣΒΙΤΣ** ΤΗΣ ΣΚΥΘΟΠΟΛΗΣ



**Εὐρείᾳ χρήση μπετόν
στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα**

ISSN 1105-9486



258

ΕΤΟΣ 22°
ΙΟΥΝΙΟΣ 2003

Ίδρυτής - ιδιοκτήτης,
εκδότης - διευθυντής
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Ἀθήνα.

Τηλέφωνα: 2103223957,
2103314986, 2109841655.

Τηλεμοιότυπος: 2103314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):

<http://www.davlos.gr>

Ηλεκτρονική αλληλογραφία:
davlos@davlos.gr

Τὰ Γραφεία τοῦ «Δ» λειτουργοῦν
πρωινὲς ὥρες 9.30 - 14.30
καθημερινὰ (καὶ Σάββατο).

Παραγωγή: PRESS LINE
Μάγερ 11, Ἀθήνα,
τηλ.: 210 5225.479.

- Τιμὴ ἀντίτυπου: € 5.
 - 12μηνι συνδρομὴ: € 47.
 - Ὁργανισμῶν κ.λπ.: € 70,50.
 - Φοιτητῶν: € 38.
 - Ἐξωτερικοῦ: 80 δολλ. ΗΠΑ.
 - Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται
κατὰ τὴν ἐγγράφη.
 - Ἡ συνδρομὴ ἀνανεώνεται
αὐτομάτως μετὰ τὴ λήξη τοῦ 12μήνου.
- Διακοπὴ τῆς συνδρομῆς γίνεται μόνον
κατόπιν τηλεφωνήματος τοῦ
ἐνδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὅλες οἱ συνεργασίες καὶ τὰ
ταχυδρομικὰ ἐμβάσματα στὴ διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ,
Πόστ Ρεστάντ 175 01, Π. Φάληρο.

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς ποὺ
ἀλλάζουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν στὸ περιοδικό.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει
ἀναδημοσίευση ἢ ἀναμετάδοση καθ'
οἷονδήποτε τρόπον δημοσιευμάτων
τοῦ «Δαυλοῦ» χωρὶς τὴ γραπτὴ ἀδεία
τοῦ ἐκδότη.

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαῖο Περιοδικὸ Πρωτοποριακῆς Ἑρευνας

Ἔτος 22°, Ἰούνιος 2003, ἀρ. 258

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ ἱστορικὴ πολιτικὴ ἐξαλλαγὴ τῆς Ἀμερικῆς16814

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Τὸ πολίτευμα τοῦ Βυζαντίου16816

ΕΡΕΥΝΕΣ



Τὸ μπετόν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα16823

Ὁ τοτεμισμὸς στὸ Βυζάντιο16830

Εὔρεση συντεταγμένων
στὴν Ἀρχαιότητα16833

Οἱ θεωρίες περὶ ὕλης «δεκανίκι»
τῆς Ἑξουσίας16843

Ἡ τετρακτὺς εἶναι ἡ «γεωμετρικὴ μήτρα»
τοῦ Ἀλφάβητου;16861

Ἡ γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων στὴ Σκυθόπολη16866

Ἡ ἐννοία τῆς λέξεως «τραγωδία»16871

Ἡ ἀρχαία γαστρονομία τῆς Λέσθου16879

Ἐπεμβάσεις τῆς Ἐκκλησίας
στὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία (z)16885

Θεοὶ - ὁσιομάρτυρες16891

ΓΕΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ποιὸν ὑπηρετεῖ ὁ εἰρηνισμὸς;16820

Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ16832

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ16843

Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ16860

Παγκόσμια οἰκονομικὴ κρίση;16878

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ16891

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ἀρχαῖο μπετόν στὴν Πάλαιρο16823

«Ξύρισαν» τὸ Πάρκο τῶν Ὀλυμπιονικῶν16842

Οἱ «Ἀλάριχοι» τοῦ Μουσείου Βαγδάτης16853

«Μωάβ», «Βαιθὴλ» καὶ Μπέν ἐνσκήπτουν στὸ Ἰράκ ..16853

Ὁ «Δ» ἔχει τὴν εὐθύνη τῶν κειμένων ποὺ δημοσιεύει στὶς
σελίδες του. Γιὰ τὶς δραστηριότητες, δημοσιεύσεις, διατυ-
πώσεις θέσεων κ.λπ. ἐκτὸς «Δαυλοῦ» ἀπὸ πρόσωπα ποὺ
γράφουν ἢ ἔγραψαν στὸ Περιοδικό ὁ «Δ» δὲν εὐθύνεται.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Εμβαθύνοντας στην σύντομη μὲν ἀλλὰ γεμάτη ἀπὸ σπουδαῖα γεγονότα, καταστάσεις καὶ φαινόμενα ἱστορία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, καταγράφει κανεὶς κάτι τὸ ἐξόχως σηματοδιακό: Ἡ χώρα ποὺ ξεκίνησε χτίζοντας τὴν ζωὴ της μὲ τὰ δοκιμασμένα στέρεα μέτρα ἑνὸς ὑγινοῦς πολιτικοῦ γίνεσθαι, τὰ μέτρα τοῦ ἐλευθέρως λέγειν, φρονεῖν, ἐπιχειρεῖν, πολιτεύεσθαι, ἐρευνᾶν κ.λπ., μετασχηματίζεται ξαφνικὰ στὸ ἄκρως διαφοροετικό, στὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο, στὴν ἀνάποδη ὄψη τῆς ἀντιλήψεως περὶ πολιτικῆς: σὲ μιὰ Χώρα τοῦ Φόβου (τοῦ ὑποκειμενικοῦ –βιωματοικοῦ– φόβου καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ –ἱστορικο-πολιτικοῦ– φόβου), ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μέτρο τῆς «Πλανηταρχίας» της γιὰ τὴν ἴδια, ἀλλὰ καὶ τὸ ψυχολογικὸ μήνυμά της πρὸς τὸν Πλανήτη τοῦ ὁποῖου ἡγεῖται. «Δέος» («**Owe**») ἐσωτερικό, ποὺ ἐξάγεται πρὸς τὸ ἐξωτερικό, μὲ ἀποτέλεσμα, ἂν θέλουμε νὰ χαρακτηρίσουμε κυριολεκτικὰ τὴν σημερινὴ κατάσταση τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ μὴν μποροῦμε νὰ δοῦμε προσφύεστερη φράση ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ «Πλανηταρχία τοῦ Φόβου».

Πράγματι μέχρι καὶ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον ὁ τρόπος ποὺ λειτουργοῦσαν οἱ ΗΠΑ ὡς πολιτικο-κοινωνικὸς ὀργανισμὸς ἐνσάρκωνε τὴν δημοκρατικώτερη δυνατὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας ζωὴ (δὲν ὑπάρχουν πιά στὸν νεώτερον κόσμον ἀντιστοιχίεις μὲ τὸν τρόπο ποὺ λειτουργοῦσε ἡ Ἀρχαία Ἑλλάδα, ποὺ δὲν ξεπεράσθηκε ποτέ), ζωὴ ποὺ πρακτικὰ παρήγαγε τὸ θαυμάσιο πολιτικὸ τους σύστημα, τὴν πρωτοπορία τους στὴν Ἐπιστήμη, τὴν ἀλματώδη «**κούρσα**» τους στὴν Τεχνολογία, τὴν «**ὄρσην**» κατὰ τὴν ἀριστοτέλεια σημασία τῆς λέξεως Οἰκονομία τους, πρακτικὲς ἐφαρμογὲς ποὺ –μόνον αὐτὲς καὶ τίποτε ἄλλο– ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ τίς ὠδήγησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνος στὴν κατάκτηση τῆς ἀναμφισβήτητης κορυφῆς τους μεταξὺ ὅλων τῶν κρατῶν· καὶ οἱ σχέσεις τους ἐξ ἄλλου μὲ τὰ ὑπόλοιπα κράτη ἦσαν, θὰ λέγαμε, ὅσο γίνεται πιὸ «**διακριτικὲς**» ἐστεροῦντο δηλαδὴ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐπιθετικότητας, ἐκμεταλλευτικότητας, κυριαρχικότητας. Θὰ μπορούσαμε χονδρικῶς πῶς, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὸν ἱστορικὸ δίο καὶ πολιτεία τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ἱστορικῆς ἐξαλείψεώς της ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοβυζαντινοὺς, δίο καὶ πολιτεία ποὺ δὲν τὰ θάρυνε καθόλου τὸ ἐξουσιαστικὸ πνεῦμα ποὺ προέκυψε στὴν συνέχεια, νὰ ποῦμε ὅτι οἱ πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου Η.Π.Α. ἦταν μιὰ χώρα «**ἐλληνική**» ἢ ἔστω ἡ «**ἐλληνικώτερη**» τῆς Γῆς.

Τί προκάλεσε τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ «**ἐξαλλαγή**» τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Η.Π.Α. ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καλοήθεια στὴν πολιτικὴ κακοήθεια; Πραγματικὰ τὰ νεφελώδη παραπλανητικὰ δῆθεν «**διδάγματα**», ποὺ τίς τελευταῖες

ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΤΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ

μέρες ή κατεστημένη «ιστορική ανάλυση» επικαλείται ως έρμηνεία της Ιστορίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου –ἐννοοῦμε τὰ ὑποπτα φληναφήματα περὶ **«ιστορικῆς ἀναγκαιότητας»**, ἡ ὁποία δῆθεν ἐπαναλαμβάνεται **«νομοτελειακά»** καὶ ἐπιβάλλει κατὰ αὐτόματον καὶ οἶονεὶ μαγικὸ δῆθεν τρόπο τὴν ἐξέλιξη, υἱοθέτηση καὶ ἀποδοχὴ τοῦ νεοεμφανισθέντος ἀμερικανικοῦ ἐξουσιασμοῦ– δὲν ἔχουν καμμία ὑπόσταση, ἂν δοῦμε χωρὶς σκοπιμότητες τὰ ἱστορικά προηγούμενα. Ἡ περίπτωση τῆς Ρωμαϊκῆς Κοσμοκρατορίας, τὴν ὁποία ὁ **«Δαυλὸς»** πρῶτος ἐπικαλέσθηκε ἐδῶ καὶ χρόνια (βλ. τὰ ἄρθρα **“Pax Americana”**, τεύχος 104-105, Σεπτέμβριος 1990· καὶ **“Pax Romana καὶ Pax Americana”**, τεύχος 203, Νοέμβριος 1998), γιὰ τὴν παραστήση ἱστορικά τὸ προηγηθὲν πολιτικὸ «μοντέλλο» τῆς σημερινῆς Κοσμοκρατορίας, δίνει σαφέστατη ἐρμηνεία τῆς ἀμερικανικῆς **«ἐξαλλαγῆς»**, πὺν δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ **«ἀναγκαιότητες»** καὶ **«νομοτέλειες»**: Ἡ Ρώμη μεταβλήθηκε σὲ Κοσμοκράτειρα τοῦ Φόβου, ἀπὸ τὴν στιγμή πὺν ἡ πολιτικὴ τῆς σκέψη ἐμβολιάσθηκε ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἀλλοιώθηκε καὶ ἀλλοτριώθηκε σὲ θεοκρατικὸ ἐξουσιασμό, ἐκεῖνον πὺν ἐγκαθιδρύθηκε στὸ Βατικανὸ τῆς Παλαιᾶς καὶ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Νέας Ρώμης.

Αὐτὴ εἶναι ἡ χειροπιαστὴ ἱστορικὴ αἰτία πὺν δύνιωσε τὴν ἀνθρωπότητα στὴν ἀγωνία, τὴν ἄγνοια καὶ τὸ σκότος μιᾶς τουλάχιστον χιλιετίας, ἓνα σκότος πὺν ἀποτελεῖ τὴν ἀπόλυτη προϋπόθεση τοῦ Ἀπόλυτου Ἐξουσιασμοῦ γιὰ τοὺς ἄ-λογους πιστοὺς τοῦ **«Φόβου Κυρίου»** καὶ τοῦ **«Κυρίου τῶν Δυνάμεων»**. Καὶ ὅλοι ξέρουν ὅτι ἡ μετὰ τὸν Β΄ Π.Π. ἐξαλλαγὴ τῆς **«Ἑλληνικῆς»** Ἀμερικῆς σὲ Πλανηταρχία τοῦ Φόβου ἀρχίζει χρονικὰ ἀπὸ τὴν στιγμή πὺν διαβρώθηκε ἡ χώρα αὐτή· καὶ ἡ διάβρωσή τῆς προσέκνυε μὲ τὴν εἰσβολὴ καὶ ἐπικράτηση τοῦ ἴδιου Ἀσιατισμοῦ, πὺν εἰσέβαλε καὶ ἐπεκράτησε στὴν πολιτικὴ ἰδεολογία τῆς Ρώμης.

* * *

Ἔχομε σημειώσει καὶ ξανασημειώσι πλειστάκις, μὲ κουραστικὴ γιὰ τὸν ἀναγνώστη ἐπιμονὴ ἀπὸ τότε πὺν κυκλοφόρησε ὁ **«Δαυλὸς»**, ὅτι αὐτὸ πὺν ἔφτειαξε κοσμοκράτειρα τὴν Ἀμερικὴ δὲν εἶναι ἡ Βίβλος, ἀλλὰ ἡ Δημοκρατία τῆς, ἡ Ἐπιστήμη - Ἔρευνά τῆς, ἡ Τεχνολογία τῆς, μὲ μιὰ λέξη ἡ Ἐλευθερία τῆς, ἅπαντα πανάκριβα δῶρα, προσφερθέντα χωρὶς ἀνταμοιβὴ στὴν Ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Σκέψη.

Ἡ ἐγκατάλειψη τῶν δοκιμασμένων αὐτῶν ἰδεολογικῶν θεμελίων καὶ ἡ ἀντικατάστασή τους ἀπὸ τὸ **Ἄλλο**, εἶναι **«ἄλμα θανάτου»** μὲ συνέπειες ἀπόλυτα προβλέψιμες γιὰ τοὺς ἐμβαθύνοντες στὴν Ἱστορία.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ



Ἀπὸ μπετόν τὸ ἀρχαῖο τεῖχος τῆς Ἀθήνας;

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Μὲ ἀφορμὴ τὸ ἄρθρο «Γέφυρα ἀπὸ μπετόν στὴν ἀρχαία Ἀθήνα» τοῦ κ. Μαρμανέα («Δ», τ. 256) καὶ δάσει τῆς ἐρευνᾶς μου «Τοιμεντένιο ὑπέρθυρο 270 τόννων στὶς Μυκῆνες» («Δ», τ. 233) ἐπανέρχομαι καὶ προτείνω σὲ ἀρχαιολόγους, μηχανικοὺς κ.ἄ. νὰ ἐξετάσουν σὲ νέες βάσεις ἀρχαιοελληνικὲς κατασκευὲς ὅπως θεμελιώσεις κτηρίων / ναῶν ἀλλὰ καὶ ἀνωδομῆς. Τότε ἴσως δεδαιωθοῦμε

ἐργαστηριακῶς, ὅτι ἀποτελοῦνται ἀπὸ σκυρόδεμα ἢ λιθόδεμα (μπετόν) χυμένο ἐπὶ τόπου, ὅπως λ.χ. τὰ ὑπολείμματα τοῦ τεῖχους τῶν Ἀθηνῶν (ἐπιφανειακὰ στὴν Πλατεία Κλαθμῶνος).

Εὐχαριστῶ
Κωστής Καρμιράντζος
Ἀρχιτέκτων Ε.Μ.Π.

Παιχνίδια μὲ στόχο τὴν παιδικὴ ψυχὴ

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Τὸ ὅτι ἡ ἐδραϊκὴ προσαγάνδα ἔχει ἀπλώσει τὰ πλοκάμια τῆς σχεδὸν παντοῦ, τὸ βλέπουμε καθημερινὰ καὶ περισσότερο στὶς στήλες τοῦ ἐξαίρετου «Δαυλοῦ». Τί νὰ πῇ κανεῖς. Ἑκατοντάδες τὰ παραδείγματα. Καὶ ἐπειδὴ βλέπουμε ὅτι ὁ Ἕλληνισμὸς «ξυπνάει» ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ ἀπὸ τὸν σκοταδισμό τοῦ «ἐλληνο-χριστιανικοῦ» γιγασφαισμοῦ καὶ δρῖσκει πάλι τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, δάλλανε στόχο τίς ἀσπίδες καὶ ἀμόλυντες ψυχὲς τῶν παιδιῶν μας.

Πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἔλαβα σὰν δῶρο γιὰ τὴν 18 μνηῶν κόρη μου μιὰ μικρὴ μπασκεττα - παιχνίδι μὲ μιὰ

μπάλλα. Ἡ ἐκπληξή μου, ὅταν τὴν ἀνοίξα, δὲν περιγράφεται. Στὸ ταμπλὸ ἐπάνω ὑπάρχει ἓνα ἱπτάμενο «ἀνθρωποειδές» μὲ μιὰ μπάλλα στὸ χέρι, περιτριγυρισμένο ἀπὸ ἐδραϊκὲς «πεντάλφες», τούρκιζες σημαῖες καὶ μεσαιωνικοὺς σταυροὺς. Θὰ ἤθελα νὰ ἤξερα, ὁ εἰσαγωγέας αὐτοῦ τοῦ ἐκτρώματος δὲν κοίταξε τί προϊόν εἰσάγει καὶ πουλάει στὰ παιδιά μας; Εἶναι τελικὰ τόσο δύσκολο γιὰ τὸν συγκεκριμένο καὶ ἄλλους εἰσαγωγεῖς νὰ πουλοῦν ἑλληνικὰ παιχνίδια; Φυσικὰ δὲν τολμῶ νὰ διανοηθῶ παιχνίδια ποὺ νὰ ἔχουν σχέση μὲ τὸ «καταραμένο» Ἑλληνικὸ Πνεῦμα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Παράδοση. Φαντάζεστε τὰ παιδιά μας νὰ παίζουν ἀντὶ μὲ κοῦκλες τοῦ Μίκυ Μάους

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ «ΠΟΛΙΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ἀγαπητὸ περιοδικό,

Στὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου 2003 (255) διάβασα μὲ μεγάλη ἐκπληξὴ ἀλλὰ καὶ ἀνάμικτα συναισθήματα τὸ γράμμα τοῦ κ. Χρήστου Σαρτζετάκη. Ἀρχικὰ ἡ ἐκπληξή μου ἦταν εὐχάριστη, διότι εἶδα ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ σήμερα ἄνθρωποι στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐνδιαφέροντα ποὺ ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰ ἐκάστοτε κομματικά. Ὅμως κατὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἐπιστολῆς του ἡ χαρὰ μου μετατράπηκε σὲ ἀπογοήτευση: Πῶς εἶναι δυνατὸν ἓνας τόσο μορφωμένος ἄνθρωπος νὰ πέφτῃ σὲ τέτοιες πλάνες.

Κατ' ἀρχὴν εἶναι πάντα ὠφέλιμη ἡ ὁποια ἐρευνα ποὺ κάνει ἓνας σοδαρὸς ἱστορικός, ἀλλὰ ἡ γνώμη του καὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ του σὲ καμμία περίπτωσι δὲν ἀποτελοῦν ἐπιχείρημα, εἰδικὰ ὅταν πρόκειται γιὰ ἓναν ἀπὸ τοὺς πλέον συντηρητικούς, ὅπως ὑπῆρξε ὁ Παπαρηγόπουλος. Στὸ κάτω - κάτω κανεῖς δὲν ἔχει τὸ «ἀλάθητο». Ἰσχυρίζεται ὁ κύριος Σαρτζετάκης ὅτι τὸ Βυζάντιο, «αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ Μεσαιωνικὴ μας Αὐτοκρατορία», ὑπῆρξε οὐσιαστικὰ ἡ συνέχεια τοῦ μεγαλείου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἡ «Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία» ὑπῆρξε στὴν συντριπτικὴ τῆς πλειοψηφίας ἑλληνικὴ καὶ οὐτε λίγο οὐτε πολὺ μᾶς λέει ὅτι ἀποτελεῖ «ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα τμήματα τῆς ἐθνικῆς μας Ἱστορίας».





και του Μπάγκς Μπάνν με κουκλές του Ἀχιλλέα, του Λεωνίδα και του Μεγάλου Ἀλεξάνδρου; Ὅχι, δὲν εἶμαι τόσο ἀφελής, ὥστε νὰ πιστεύω ὅτι μπορεῖ νὰ γίνη αὐτὸ στὸ κράτος πὺν ζοῦμε. Θὰ μπορούσε ὁμως τὸ συγκεκριμένο παιχνίδι νὰ ἀναπαριστᾷ τὴν θρυλικὴ πιά Ἑθνικὴ Ὁμάδα Καλαθοσφαίρισης τῆς δεκαετίας τοῦ '80, πὺν κατάφερε καὶ γέμισε μὲ δάκρυα ὑπερηφάνειας ἑκατομμύρια Ἑλληνες.

Ἀλλὰ ξέχασα ὅτι κάθετι τὸ ὁποῖο ἐξυμνεῖ τὸ ἑλληνικὸ

ιδεῶδες, τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, τὸν ἑλληνικὸ ἀθλητισμὸ και γενικὰ ὅτιδήποτε ἑλληνικὸ εἶναι σ' αὐτὸν τὸν τόπο ἀπαγορευμένο.

Μετά τιμῆς
Ἀλέξανδρος Γ. Μεθενίτης
Πιλότος Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας
Μαρκόπουλο Μεσογείων

Υ.Γ. Σᾶς ἐπισυνάπτω φωτογραφία τῆς συσκευασίας τοῦ παιγνιδιοῦ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ εἰσαγωγέα.

Ποιά εἶναι ἡ ὀρθὴ σύνταξη τοῦ ρήματος «ἀπαντῶ»

Κύριε διευθυντά,

Λαμβάνων τὸ θάρρος νὰ σᾶς ὑποδείξω κάποιο ἐκ παιδοδρομῆς μᾶλλον σατανικὸ λάθος, πὺν ἐπεσήμανα στὸ

τελευταῖο τεῦχος (Ἀπριλίου). Στὴν ἀρχὴ - ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας στὴν Ἰαπωνικὴ (σελ. 16691) ἀναγράφεται ἡ λανθασμένη

Κοῖμα! Φαίνεται ὅτι ὁ κύριος Σαρτζετάκης ἀγνοεῖ ἢ ξεχνάει τὶς σφαγές, τὶς γενοκτονίες καὶ τοὺς διωγμοὺς πὺν ὑπέστησαν οἱ ἀμυγῶς ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν αἰώνων. Ἡ κορωνίδα αὐτῶν τῶν σφαγῶν βέβαια ἦταν ἡ κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ «πρωτοπυργου» τοῦ Βυζαντίου Ρουφίνου ἐπέλαση τοῦ (Χριστιανοῦ) Γότθου Ἀλάριχου κατὰ τὴν τριετία 396-399 μ.Χ., ὁ ὁποῖος συνωδευόταν καὶ καθωδηγοῦνταν ἀπὸ φανατισμένους Χριστιανούς καλόγερους. Κατὰ τὴν ἐπέλασή τους αὐτὴ σφαγιάστηκε σχεδὸν τὸ 90% τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπέμειναν περίπου ἐνάμιση ἑκατομμύριο, γιὰ νὰ ἀραιοκατοικήσουν τὸν ἐλλαδικὸ ὡρρο. Οἱ περισσότερες ἀρχαῖες πόλεις ἰσοπεδώθηκαν μὲ ἐξαίρεση τὴν Ἀθήνα, πὺν γλύτωσε λόγω καλῆς ὀχύρωσης καὶ ἑνα μέρος τῶν Θηβῶν.

Αὐτὸν τὸν ἀραιοκατοικημένο καὶ ρημαγμένο τόπο ἄρχισαν σιγὰ - σιγὰ νὰ τὸν ἀποικοῦν διάφορες σλαβικῆς φυλῆς πὺν κατέβαιναν ἀπὸ τὰ Βόρεια, οἱ ὁποῖες, δρῖσκοντας ἄπλετο ὡρρο νὰ ἐγκατασταθοῦν, ἀναπτύχθηκαν καὶ πλήθυναν. Αὐτὴ ἡ κατάσταση συνεχίστηκε γιὰ 4 ἀκόμα αἰῶνες καὶ θὰ συνεχιζόταν ἀκόμα, ἐὰν δὲν ἔπαιρνε δραστικὰ μέτρα ὁ Νικηφόρος ὁ Α'. Ὁ Νικηφόρος βασίλευσε κατὰ τὴν περίοδο 802-811 μ.Χ., τότε πὺν ἡ βυζαντινὴ ἀριστοκρατία ἐπαναστάτησε ἐπιτέλους, γιὰ νὰ διώξη τὴν αὐτοκράτειρα Εἰρήνην, αὐτὴν πὺν δηλητηρίασε τὸν ἄνδρα τῆς (τὸν Λέοντα Δ'), ἐνῶ φυλάκισε καὶ τύφλωσε τὸν γιό τῆς (τὸν Κωνσταντῖνο ΣΤ') μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ χέρια! Σημειωτέον, ὅτι αὐτὴ ἡ γυναικα τιμάται ὡς «ἁγία» ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία «μας». Ὁ Νικηφόρος, σὰν πρῶην ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν πὺν ἦταν, ὑπῆρξε ἀρκετὰ ἀνοιχτόμυαλος. Βλέ-



έκφραση «'Αν ή ερώτηση δέν άπαντήθηκε» αντί π.χ. τής όρθής έκφράσεως «άν στην ερώτηση δέν έδόθη άπάντηση», δεδομένου ότι: 1) 'Απαντώ κάτι = συναντώ αυτό τó κάτι (π.χ. τά 40 παλληκάρια μέ τó γέροντα). 2) 'Απαντώ σέ

κάτι = δίδω άπάντηση σ' αυτό τó κάτι.

Μέ έκτίμηση
Ευάγγελος Δ. Τσαούσης
112 55 'Αθήνα

‘Ο... τουρκικός πολλαπλασιασμός στά ‘Ελληνόπουλα τής Γερμανίας!

3. Türkisches Einmaleins



$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 4 \\ \hline 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ \times 5 \\ \hline 45 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ \times 6 \\ \hline 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ \times 7 \\ \hline 49 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ \times 2 \\ \hline 16 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ \times 3 \\ \hline 21 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \times 4 \\ \hline 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ \times 5 \\ \hline 25 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ \times 3 \\ \hline 27 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ \times 4 \\ \hline 32 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ \times 5 \\ \hline 35 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \times 6 \\ \hline 36 \end{array}$$

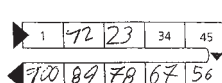
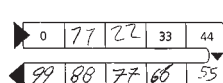
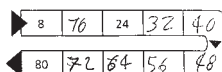
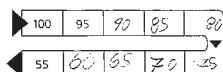
$$\begin{array}{r} 7 \\ \times 1 \\ \hline 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \times 2 \\ \hline 12 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ \times 3 \\ \hline 15 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \times 4 \\ \hline 16 \end{array}$$

4. Türkische Zahlenfolgen



Κύριε διευθυντά,

Πάironτας στά χέρια μου τó διδύλιών Μαθηματικών άσκήσεων τής 3ης τάξης τού γερμανικού σχολείου, όπου φοιτά ό μικρός υιός μου 'Ηρακλής, παρατηρώ έκπληκτος τίς περι τουρκικού πολλαπλασιασμού (παράγραφος 3) και τουρκικών αριθμητικών άκολουθιών (παράγραφος 4) παραγράφους.

‘Απ’ ό,τι θα παρατηρήσετε και έσείς οί ίδιοι (δεξιά άνω τμήμα), πρόκειται γιά τήν πρώτη έσω σελίδα τού διδύλιου άμέσως μετά τó έξώφυλλο. Αυτά άκριβώς διδάσκονται τά ‘Ελληνόπουλα τού Συμβουλίου ‘Αποδήςμου ‘Ελληνισμού και τής Ευρωπαϊκής ‘Ενώσεως, τών ευρωδουλευτών τής διατήρησης τού άναφαδητισμού τών ‘Αποδήςμων ‘Ελλήνων, τής δουλεργατικής και ψηφοθηρικής τών ‘Ελλήνων έκμετάλλευσης τής 1ης, 2ης, 3ης, 4ης... γενιάς.

‘Απ’ ό,τι γνωρίζω τώρα, ή έπιλογή τών διδακτικών διδύλιών στά δημοτικά σχολεία τής Γερμανίας γίνεται από κάποιο σύνολο προτεινομένων διδύλιών, πού άφορούν στό κάθε μάθημα. Γι’ αυτή τήν έπιλογή συνεργάζονται: ό σύλλογος τών διδασκόντων και ό σύλλογος γονέων και κηδεμόνων κάθε σχολείου. Στο συγκεκριμένο Δημοτικό σχολείο, Grundschule τής Βεστροφιάς και στόν Σύλλογο τών Γονέων και Κηδεμόνων του ό αξίζει νά αναφέρουμε ότι συμμετέχουν δύο Τούρκοι, μία Ρωσίδα και ένας Πολωνός, ένψ είναι άνύπαρκτη ή παρουσία κάποιου ‘Ελληνο- ίδας στους άνάλογους συλλόγους τών τεσ-

ποντας, λοιπόν, ότι ή κυρίως ‘Ελλάδα είχε ουσιαστικά κατανήσει «**Σλαβία**», έφερε τήν περίοδο 805-807 μ.Χ. πληθυσμό και στρατό από τήν Μικρά ‘Ασία (Ιωνία), όπου άνθοϋσε άκόμα τó έλληνικό στοιχείο, και τούς έγκατέστησε εκεί. ‘Ετσι σ’ αυτόν τόν τόπο ξανακυριάρχησε σιγά - σιγά ό (διωκόμενος) ‘Ελληνισμός.

‘Αρα βλέπουμε ότι ό ‘Ελληνισμός τού Βυζαντίου δέν ύπήρξε αδιάλειπτος και ουσιαστικά σώθηκε από μιá κίνηση τής τελευταίας στιγμής. ‘Επί 400 χρόνια στην ‘Ελλάδα οί ‘Ελληνες ήταν μιá θλιβερή και άπειλούμενη μειοψηφία. ‘Εάν δέν ένεργοϋσε άνάλογα ό Νικηφόρος Α΄, τότε πιθανώτατα έμείς θα ήμασταν Βούλγαροι ή Σλάβοι. Πού στηρίζονται λοιπόν τά περι χιλιόχρονης «**‘Ελληνικής Αυτόκρατορίας**»;

Πάνω σ’ αυτό τó τελευταίο μιá άκόμα παρατήρηση. ‘Οταν λέη ό κύριος Σαρτζετάκης «**‘Ελληνική Μεσαιωνική Αυτόκρατορία**», χρησιμοποιεί τρεις λέξεις πού όχι άλλά δέν ταιριάζουν, άλλά άλληλοσυνγρούονται. ‘Ο Μεσαίωνας δέν διακρίνεται γιά τήν μεγάλη του άγάπη πρós τόν ‘Ελληνικό Πολιτισμό και πρós κάθε πολιτισμό γενικώτερα. Θεωρείται άπ’ όλο τόν κόσμο (και είναι) ή πιό σκοτεινή περίοδος τής ανθρωπότητας, άσχετα άν λίγοι έχουν συνδυάσει και τó γεγονός ότι κατά τήν περίοδο εκείνη είχαμε καθολική χριστιανική επικράτηση στην Ευρώπη! Σάν κλίμα, σάν κατάσταση, σάν κοινωνία και φυσικά σάν άποτελέσματα ό Μεσαίωνας δέν είχε καμμία άπολύτως σχέση μέ τήν άρχαία ‘Ελλάδα. ‘Επίσης κατά τόν Μεσαίωνα ύπήρχε ή τάση νά διαλύονται οί αυτόκρατορίες, πού μέχρι τότε ύπήρχαν, σ’ αυτόνομα κράτη ή κρατίδια.

σάρων σχολείων τῆς περιοχῆς.

Ἡ προσπάθειά μου νὰ ἔλθω σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν ἀντιπρόσωπο Σ.Α.Ε. τῆς περιοχῆς τῆς Βόννης, ὅπως καὶ μὲ τὸ Σ.Α.Ε. τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν περίοδο τῶν δύο δημοτικῶν ἐκλογικῶν ἀναμετρήσεων, ἀπέβη ἄκαρπη. Ὁ τη-

λεομοίотypος παρέμεινε ἀναπάντητος...

Μετὰ τιμῆς

Ἀν. Τ.

Ἐκπαιδευτικός

Εὐτυχῶς ποὺ στήνουν βυζαντινὰ μουσεῖα...

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Ἐφέτος ἦρθα στὴν Ἑλλάδα κι ἐπισκέφθηκα τὴ Θεσσαλονίκη. Ἀποφάσισα νὰ ἐπισκεφθῶ οἰκογενειακῶς τὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖο ἀπόλαυσα καὶ θαύμασα, ἐξηγώντας στὰ παιδιά μου τὸ λαμπρὸ παρελθὸν μας καὶ τὴ σημασία του γιὰ τὸ σύγχρονο κόσμο.

Ὅταν τελειώσαμε, στὴν ἐξοδὸ ἓνας ὑπάλληλος μᾶς πληροφόρησε γιὰ τὴν ὑπαρξὴ Βυζαντινοῦ Μουσείου, τὸ ὁποῖο χτίσθηκε πολὺ κοντὰ στὸ Μουσεῖο Κλασσικῆς Τέχνης, κι ἔτσι τὸ ἐπισκεφθήκαμε κι αὐτό. Ἦδη στίς πρώτες αἰθουσες τὰ παιδιά μου μοῦ εἶπαν: «Αὐτὸ τὸ Μουσεῖο εἶναι καταθλιπτικὸ καὶ δὲν εἶναι ὁμορφα δ,τι βλέπουμε ἐδὼ μέσα». Ἔτσι μοῦ ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία νὰ τοὺς ἐξη-

γήσω καὶ νὰ δοῦν μὲ τὰ μάτια τους τὴ διαφορὰ τοῦ ἐλευθεροῦ πνευματικὰ ἀνθρώπου καὶ τοῦ καταπιεζόμενου, καθὼς ἐπίσης καὶ τίς δημιουργίες τους κάτω ἀπὸ τίς ἀντίστοιχες συνθήκες ἐλευθερίας καὶ καταπίεσης. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ συγκαρῶ ὅλους αὐτοὺς ποὺ συνέβαλαν στὴν ἀνέγερση τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου δίπλα στὸ Ἑλληνικὸ μας Μουσεῖο, διότι ἔτσι δίδεται ἡ εὐκαιρία στίς νέες γενιές Ἑλλήνων νὰ συγκρίνουν τὸ ἐλληνικὸ τους παρελθὸν καὶ τὰ δημιουργήματά του μ' ἐκεῖνα τοῦ Βυζαντίου, ποὺ 'ναι ἄχαρα καὶ ὄζουν κατάπτωσης.

Φιλικώτατα

Γιώργος Σωτηριάδης

Winnipeg, Καναδάς

Τὰ δένδρα ἔκρυψαν τὸ ἄγαλμα τοῦ Λεωνίδα

Κύριε διευθυντά,

Ταξιδεύοντας συχνὰ γιὰ Ἀθήνα, ἔχω παρατηρήσει στίς Θεριοπύλες ὅτι τὸ μνημεῖο τοῦ Λεωνίδα, μοναδικὸ παράδειγμα ἡρωισμού ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, δὲν φαίνεται, παρὰ μόνο τὴ στιγμή ποὺ περνᾷς ἀκριδῶς μπροστὰ του, καθὼς τὰ δένδρα, ποὺ τὸ περικλείουν σὲ σχῆμα Π, ἔχουν

μεγαλώσει τόσο, ποὺ πλέον τὸ καλύπτουν. Ἔτσι δυστυχῶς κρύβεται τὸ μνημεῖο, ἀντὶ νὰ προβάλλεται.

Μὲ τιμῆ

Θεόδωρος Πρισκομάτης

Λαμία

Καὶ φυσικὰ ἡ ἔννοια τῆς αὐτοκρατορίας ἀπέχει ἔτη φωτὸς ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ νοοτροπία καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ ὁ κύριος Σαρτζετάκης θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ γνωρίζῃ καλύτερα ἀπ' ὅλους, σὰν τέως πρόεδρος δημοκρατίας. Ἡ Ἑλλάδα δημιούργησε τὸν πολιτισμὸ τῆς χάρη στὸν θεσμὸ τῆς αὐτόνομης, αὐτοδιοικούμενης καὶ ἀνεξάρτητης πόλεως, δηλαδὴ χάρη στὴν ἀποκέντρωση καὶ ὄχι χάρη στὸν συγκεντρωτισμὸ. Στὴν Ἑλλάδα ἔσχε πάντοτε ὁ θεσμὸς τῆς πόλεως (καὶ ὄχι «πόλης - κράτους», ὅπως πολὺ σωστὰ ἐπισημαίνει ὁ Κ. Καστοριάδης), εἴτε ἡ πόλις εἶχε βασιλιά, εἴτε ἀριστοκρατία, εἴτε τέλος δημοκρατία. Ἡ αὐτοκρατορία εἶναι κάτι ἀπαράδεκτο γιὰ τὸν πραγματικὸ Ἕλληνα ἢ ἔστω γιὰ τὸν ἐλληνικὰ σκεπτόμενο νοῦ.

Ναί, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δημιούργησε αὐτοκρατορία. Ὅμως, ὅταν ἡ ἐκστρατεία του ἔπαυε πλέον νὰ ἔχῃ ἀμυντικὸ ἢ ἀπελευθερωτικὸ χαρακτῆρα (μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Δαρείου Γ', τὸ 330 π.Χ.), τότε ἔχασε καὶ πλείστα ἐλληνικὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχε.

Εἶναι λοιπὸν πραγματικὰ λυπηρὸ, ὅταν ἓνας ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας μας, ὁ ὁποῖος ἔχει τιμηθῇ μὲ τὸ ἀνώτατο δημοκρατικὸ ἀξίωμα, θεωρῇ ὡς ἐνδοξότερη ἱστορικὴ περίοδο τοῦ ἔθνους μας τοὺς αἰῶνες τοῦ ἐθνικοῦ του ληθάργου καὶ χρησιμοποιοῖ μὲ ὑπερηφάνεια τραγελαφικὰς ἐκφράσεις ὅπως «Ἑλληνικὴ Μεσαιωνικὴ μας Αὐτοκρατορία»!

Φιλικὰ

Γιάννης Φώτης

Ν. Σμύρνη, Ἀθήνα

Η ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΕΒΛΩΣΗ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

[Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο τοῦ «Δ» (τεῦχος 1, Ἰανουάριος 1982, σσ. 5-12). Τὸ ἀναδημοσιεύω ἐν μέρει ἐδῶ, θεωρώντας ὅτι μπορεῖ ἴσως νὰ ὑποψιάσῃ τοὺς σημερινοὺς εἰρηνιστὲς στὸ ὅτι, μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, κουβαλοῦν νερὸ στὸ μύλο τῆς Νέας Τάξεως Πραγμάτων. – Δ.Ι.Λ.]

Ἡ ἀνύψωση τῆς εἰρήνης⁽¹⁾ σὲ αὐτοδύναμο ἰδανικὸ εἰσάγει αὐτόματα στὴν κοινωνία πού τὸ ἀποδέχεται στοιχεῖα ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνα μὲ τὴν ἄρνηση τῆς ἐλευθερίας. Ἡ εἰσαγωγή τῆς εἰρήνης ὡς ἰδεολογικῆς βάσεως τῆς ὁμάδας ὁδηγεῖ στὸ χτίσιμο ἑνὸς οἰκοδομήματος, πού δὲν θὰ μπορούσε νὰ σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ ἄθροισμα ἀτόμων καὶ ὑποομάδων, πού εἶναι ὑποχρεωμένα, στὸ ὄνομα ἑνὸς τεχνητοῦ «ἰδανικοῦ», νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἴδια τὴ φύση τους, τὴν ἴδια τὴ φυσικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀλήθεια, πού ἐπιτάσσει τὸν ἀέναο ἀγῶνα, τὴν ἀέναη κίνηση, καὶ νὰ ἀποδεχθοῦν μιὰ «μοῖρα» πού τοὺς θέλει ἄπραγους, ἀκίνητους. Ἡ «μοῖρα» αὕτὴ εἶναι ταυτόσημη μὲ τὸ πνευματικὸ σκότος, τὴ διαστρέβλωση τοῦ ἀληθινοῦ, τὴ διαστρόφῃ τῶν νοητικῶν καὶ βουλητικῶν γνωρισμάτων τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τὸν φραγμὸ στὴν ἀναζήτηση, τὸν διά-λογο, τὸν πατέρα αὐτὸν τῆς ἀλήθειας.

Μέσα στὸ ἠθικὰ οὐδέτερο εἰρηνιστικὸ ἰδεολογικὸ πλαίσιο, ἡ πολιτικο-κοινωνικὴ κατάρσταση πού προκύπτει κατ' ἀνάγκην, εἶναι παγιωμένη, κατεστημένη. Ἐτσι ἡ εἰρήνη σὰν ἰδεολογικὸ θεμέλιο τῆς κοινότητος ἀποτελεῖ σὲ τελευταία ἀνάλυση ταφόπλακα, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία συνθλίβονται καὶ ἀποσυντίθενται οἱ δυνατότητες προόδου, οἱ προϋποθέσεις τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι.

Ὁ πόλεμος ἀποτελεῖ κίνηση, ροή, μεταβολὴ πού διέπει ὁλόκληρο τὸν χῶρο τοῦ ἐπισητοῦ, ἀπὸ τὸ ἀχανὲς Διάστημα μέχρι τὸν μικρόκοσμο τοῦ ἀτόμου τῆς ὕλης καὶ ἀπὸ τίς διαφορὲς μορφές τῆς ζωῆς μέχρι τίς ιδέες καὶ τίς ἀξίες, τὴν κορυφαία αὕτὴ ἔκφραση τοῦ ὄντος. Πόλεμος εἶναι ἡ ἔρις,⁽²⁾ δηλ. κάθε τύπος συγκρούσεως μεταξὺ ἀτομικῶν ἀξιῶν ἢ μεταξὺ ὁμαδικῶν ιδεῶν καὶ τρόπων θεωρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, μεταξὺ πάσης κατηγορίας μορφῶν πάλης, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς.

Στὴν πραγματικότητα τὸ ὄν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον παρουσιάζει τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀπερραντοῦ «πεδίου μάχης», μέσα στὸ ὁποῖο τίποτε δὲν συμβιδιώνει εἰρηνικὰ μὲ τὰ γύρω του, ἀλλὰ τὰ πάντα χωρὶς διακοπὴ «ἀμιλλῶνται», «συνερίζονται» μὲ τὰ πάντα σὲ ἕναν ἀδυσώπητο ἀγῶνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο γεννῶνται τὰ πάντα⁽³⁾. Ὅπως ἡ εἰρήνη δὲν ὑπάρχει πουθενά, ἔτσι ὁ πόλεμος εἶναι πανταχοῦ παρών. Ὁ πόλεμος εἶναι ἡ ἴδια ἡ

(1) Οἱ ὅροι *πόλεμος* καὶ *εἰρήνη* χρησιμοποιοῦνται ἐδῶ μὲ τὴ γενικώτατη σημασίαν τους, δηλαδὴ ἡ εἰρήνη ὡς ἀπουσία ἀγῶνος καὶ ἀναμετρήσεως καὶ ὁ πόλεμος ὡς ἀγῶνας καὶ ἀναμέτρηση μεταξὺ ἀτόμων καὶ ὁμάδων.

(2) «Πάντα κατ' ἔριν γίγνεται, τὸ ἀντίξουν συμφέρον, καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων ἡ καλλίστη ἀρμονία» (Ἡράκλειτος).

(3) «Εἰδέναι χρὴ τὸν πόλεμον ἔοντα ξυνόν καὶ δίχην ἔριν, καὶ γιγνόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ χρεών» (Ἡράκλειτος).

«ΠΟΛΕΜΟΣ» ΚΑΙ «ΕΙΡΗΝΗ» ΑΠΟ ΤΗ «ΝΕΑ ΤΑΞΗ»

διαλεκτική της φύσεως και της ιστορίας, ο ίδιος ο Λόγος ή ο Κοσμογονικός Νόμος που συντηρεί και ένώνει το Σύμπαν, ο γενικώτατος, ο «ἀπόλυτος πατέρας» όλων.

Ἄναδεικνύει λοιπόν ο πόλεμος τούς «δούλους» και τούς «ἐλεύθερους», αὐτοὺς πού μπορούν νά σπρώχνουν τόν δράχο τοῦ Σίσυφου στήν πλαγιά τοῦ λόφου, πραγματοποιώντας δῆματα πρὸς τὴν ἐλευθερία καὶ αὐτοὺς πού ἀφήνουν τόν δράχο νά κατακυλίση καὶ νά τούς πλακώσῃ⁽⁴⁾. Πραγματικά, ἂν θεωρήσουμε τὴν ἐλευθερία σὰν περικλείουσα –γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε ἓνα μαθηματικό ὄρο– τοῦ ὄντος, τότε τὰ στοιχεῖα πού συνιστοῦν αὐτὴ τὴν περικλείουσα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλα ἀπὸ τίς κινήσεις, τίς δυνάμεις, τίς ροπές πού τὴν καθορίζουν, ἀλλὰ καὶ τοῦ φάσματος τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν στοιχείων αὐτῶν, μ' ἄλλα λόγια τῆς ἴδιας τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σύμπαντος, τοῦ ἴδιου τοῦ πολέμου. Ἐπομένως ὁ πόλεμος εἶναι τὸ καθοριστικό στοιχεῖο τῆς ἐλευθερίας, ἀπαραίτητο γνῶρισμά της, ἓνα εἶδος «λειτουργίας» τῆς ἐλευθερίας. Δὲν εἶναι νοητὴ ἡ ἐλευθερία χωρὶς τὸν πόλεμο. Καὶ δὲν ὑπάρχει πόλεμος χωρὶς ἐλευθερία. Πρόκειται γιὰ οὐσίες πού ἀπαραίτητα συν-νοοῦνται καὶ συνυπάρχουν. Ὅλα τὰ φυσικά ἀλλὰ καὶ τὰ ἱστορικά φαινόμενα δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἐπιβεβαιώσεις τῆς σχέσεως τῆς ἐλευθερίας μὲ τὸν πόλεμο καὶ τοῦ πολέμου μὲ τὴν ἐλευθερία.

Μήπως ὅμως στὴ σύγχρονη ἀνθρώπινη –δογματικὴ καὶ συμβατικὴ– κοινωνία μπορεῖ νὰ ξεσπᾷ ἓνας πόλεμος μεταξὺ ἀτόμων ἢ ὁμάδων ξένος πρὸς τὴ φυσικὴ διαδικασίαν ἀναμετρήσεως τῶν τάσεων καὶ ροπῶν πού καθορίζουν τὴν περικλείουσα τῆς ἐλευθερίας, ἓνας πόλεμος δηλαδή μὴ ἐλευθερωτικός; Καὶ μήπως, κάτω ἀπὸ τίς ἴδιες πάντοτε προϋποθέσεις, βρισκόμαστε συχνὰ ἐνώπιον πολέμων μεταξὺ ἀτόμων ἢ ὁμάδων ἄσχετων πρὸς τὸν Λόγο, πολέμων –παρεκκλίσεων ἀπὸ τὸν «νόμο», τὸν φυσικὰ καὶ κοινωνικὰ ὀρθό, πού συντηρεῖ καὶ ἐνώνει τὴν ὁμάδα– εἶδος, μὲ δύο λόγια πολέμων ἀνθαίρετων;

Ἀσφαλῶς σ' ἓνα δογματικό, ἀνελεύθερο οἰκοδόμημα, ὅπως ἡ σύγχρονη ἐξουσιαστικὴ κοινωνία, ὅλα τὰ στοιχεῖα συμβάλλουν στὴν ἐκρηξὴ –προσωπικῶν ἢ ὁμαδικῶν– «πολέμων», πού δὲν εἶναι «πατέρες» θεῶν καὶ ἀνθρώπων, δουλείας καὶ ἐλευθερίας, δὲν ἔχουν σὰν κίνητρό τους τὴν «ἔριν» ἀλλὰ ἄλλες διαστροφικές, παρανοϊκές ὁρμές, υπερανεπτυγμένες νοσηρὰ σὲ παρὰ φύσιν βαθμό, δὲν διέπονται ἀπὸ τὴν κρίση τῆς «δίκης», ἀλλὰ ὀδηγοῦν σὲ ἀποτέλεσμα πού δὲν εἶναι νίκη ἢ ἥττα, ἀλλὰ ἀπλὴ αὐτοκτονία, σταδιακὴ πορεία πρὸς τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἀνθρώπινου εἶδους ἀπὸ τὸν πλανήτη⁽⁵⁾.

Αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ εἰρηνιστὲς δὲν μποροῦν νὰ δικαιωθοῦν ποτέ, εἶναι ἡ τυχὸν κατάργηση τοῦ πολέμου· διότι αὐτὴ θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὴν κατάργηση τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἀξιών πού δὲν συναρτῶνται ἰδεολογικὰ μὲ τὴν εἰρήνην πού αὐτοὶ ὀνειρεύονται.

Ὁ εἰρηνισμὸς εἶναι καθαρὰ ἐξουσιαστικὴ ἰδεολογία, μὲ φορεῖς τὰ δύο προσδιοριστικά στοιχεῖα τῆς ἐξουσιαστικῆς κοινωνίας: τοὺς ἐξουσιαστὲς καὶ τοὺς δούλους. Γιὰ νὰ τοποθετήσουμε τὴν θεωρητικὴν αὐτὴν ἀλήθεια μέσα στὴν ἱστορία, ἃς θυμηθοῦμε

(4) Βλέπε φιλοσοφικὸ καθορισμὸ τῆς ἔννοιας τῆς ἐλευθερίας στὸ δοκίμιό μου «Ἀναζήτηση», Ἀθήνα 1981, σ. 13-16.

(5) Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 85 - 112.

–ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου– τὴν κατάστασι πού ἴσχυε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο π.χ. κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας: Θερμὸι θιασῶτες τοῦ εἰρηνισμοῦ, τῆς «ἡσυχίας», ἦταν πρῶτ’ ἀπ’ ὅλα ἡ σουλτανικὴ τυραννία, δεύτερον τὰ ὄργανά της καὶ τρίτον μιὰ δουλική, ἐκμηδενισμένη καὶ καταδυναστευόμενη μάζα, πού μέσα στὸν λήθαργο τῆς σκλαδιᾶς της τρόμαζε καὶ πανικοδολλόταν μετὰ τὴ σκέψη μιᾶς ἐπαναστάσεως. Τύραννοι καὶ δοῦλοι συντηροῦσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ «ἰδανικὸ» τῆς εἰρήνης, διαιωνίζοντας ἐπὶ 400 χρόνια τὴν κατεστημένη τάξι τῆς ἐξουσίας. Ἀντίθετα, ἄτομα καὶ ομάδες ξένες πρὸς τὴν ἐξουσία, φορεῖς τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, διαχώριζαν ταυτόχρονα τὴν ἰδεολογικὴ τους ἀντίληψη καὶ τὴν πολιτικὴ τους θέση ἀπὸ τοὺς τυράννους καὶ τὴν μάζα τῶν δούλων καὶ γίνονταν λειτουργοὶ τοῦ πολέμου εἴτε σὰν ἄρματωτοὶ καὶ κλέφτες καθ’ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Σκλαδιᾶς εἴτε σὰν ἐπαναστάτες ἀγωνιστὲς κατὰ τὸ Εἰκοσιένα. Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς σουλτανικῆς τυραννίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἐξουθενωμένου ὄχλου, οἱ «ρέμπελοι», οἱ «κλέφτες» ἀνατροπῆς τῆς εἰρήνης ἦταν ἀπαράδεκτοι ἐγκληματίες – ὅπως εἶναι σήμερα «ἀναρχικοὶ» γιὰ τὴν παγκόσμια ἐξουσία ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἐξουθενωμένες καὶ ἠθικοπολιτικὰ ἐκμηδενισμένες μάζες ὅσοι ἀμφισβητοῦν, μάχονται τὴν ἰσχύουσα τάξι πραγμάτων. Καὶ γι’ αὐτὸ συχνὰ εἴμαστε μάρτυρες συμπτῆξεως συμμαχιῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, στὶς ὁποῖες μετέχουν ταυτόχρονα αὐθεντικοὶ πράκτορες τῆς διεθνοῦς ἐξουσίας καὶ οἱ πιὸ ἐξανδραποδισμένες καὶ πολιτικο-κοινωνικὰ ἐκμηδενισμένες καταναλωτικὲς κοινωνικὲς ομάδες («πορεῖες εἰρήνης» κ.λπ.).

Ιδεολογικὸ ὑποπροϊὸν τοῦ ἑδραϊκοῦ πνεύματος ἡ εἰρήνη –ἀπὸ τὴν «ἐπὶ γῆς εἰρήνην» τοῦ ἑδραιογενεοῦς θρησκευτικοῦ δογματισμοῦ μέχρι τὸν νεώτερο καὶ σύγχρονο εἰρηνισμό τῶν ἑδραιογενῶν ἐπίσης πολιτικοκοινωνικῶν δογμάτων–, ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ οὐδέτερη, ἀφύσικη συμβατικὴ ἀρχή, ὅπως ὅλες οἱ ἀρχὲς τῆς ἰουδαϊκῆς σκέψεως, λανσάρεται καὶ πλασάρεται μετὰ πολλὰς μεθόδους στὸν σύγχρονο κόσμο, ἀκριβῶς διότι ἀβαντάρει ἰδεολογικὰ τὸν πανάρχαιο ἀνομολόγητο σκοπὸ τῆς Παγκόσμιας Ἐξουσίας.

Ὁ εἰρηνισμὸς ἦταν καὶ εἶναι ἡ ἰδεολογία τῆς διεθνοῦς κατεστημένης τάξεως πραγμάτων, διότι συμβάλλει στὴν κατοχύρωσι καὶ διαιώνισί της (πρὸλ. Pax Romana, Pax Americana κ.λπ.).

Γιὰ τὴν ἀδογματιστὴ θεώρησι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου τὸ δίλημμα Πόλεμος ἢ Εἰρήνη εἶναι πλαστό, ἀνύπαρκτο. Τὸ ἀληθινὸ δίλημμα ἐντοπίζεται στὰ ζεύγματα: Ἐλευθερία ἢ ἀνελευθερία - Ἀλήθεια ἢ ψεῦδος - Δικαιοσύνη ἢ ἀδικία. Ἄν ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Δικαιοσύνη⁽⁶⁾ λειτουργοῦν, ἡ εἰρήνη εἶναι φυσικὴ ἀπόρροιά τους, δευτερογενὲς ἀποτέλεσμά τους καὶ ὄχι πάντως αὐταξία ἢ αὐτοσκοπός. Ἀλλὰ σ’ ἓναν κόσμον πού κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν ζόφο τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ δόγματος, τὸ ἄγχος τῆς ἀνελευθερίας καὶ τὴν ἀνασφάλεια τῆς ἀδικίας, σ’ ἓναν κόσμον σὰν τὸν σημερινό, τῆς ἱστορικῆς παρακμῆς, τοῦ δόλου, τῆς ἐξαχρειώσεως καὶ ἀποδρακώσεως τοῦ ἀνθρώπινου εἶδους, ὁ πόλεμος τῆς ἀλήθειας κατὰ τοῦ δόγματος, ὁ πόλεμος τῆς ἑναρχῆς κοινωνίας κατὰ τῆς ἐξουσίας, ὁ πόλεμος τοῦ Φωτὸς κατὰ τῶν Δυνάμεων τοῦ Ζόφου, πού κατίσχυσαν στὴν ὑφήλιο καὶ καταστρέφουν τὴ ζωὴ μας, κατάντησε νὰ φαντάξῃ ὡς κάτι τὸ ἀπαράδεκτο.

Δημήτρης Ι. Λάμπρου

(6) Ὅπου ὑπάρχει δικαιοσύνη, ὑπάρχει καὶ εἰρήνη, κατὰ τὸν Ἡσίοδο («Ἔργα καὶ Ἡμέραι», 304).

ΜΠΕΤΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΧΡΟΝΙΑ

Νέα εύρήματα τὸ ἐπιβεβαιώνουν

Στὸ τεύχος 253 (Ἰανουάριος 2003) τοῦ μηνιαίου Περιοδικοῦ «**Δαυλὸς**» δημοσιεύθηκε (στὴ συνέχεια προγενέστερων δημοσιεύσεων) ἐνδιαφέρονσα, νομίζω, παράλληλα μὲ τίς ἄλλες, συνέντευξή μου, ποὺ ἀφορᾷ καὶ στοχεύει οὐσιαστικά στὴν ἀνάδειξη, παρουσίαση καὶ ὑπογράμμιση τῆς ὑψηλῆς στάθμης τῆς ἐξειδικευμένης Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τεχνολογίας Ὑλικῶν Κατασκευῶν, ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες μηχανικούς τῆς Ἀρχαϊκῆς καὶ Κλασικῆς Περιόδου μὲ τὴν παραγωγή ἑλληνικοῦ δυαδικοῦ ὕδραυλικοῦ τοιμέντου καὶ μπετόν, καὶ συνεχίζει τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνες.

Τὰ ἀξιόλογα καὶ πρωτότυπα αὐτὰ θέματα, ποὺ ἀνήκουν στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Τεχνολογίας τοῦ τομέα αὐτοῦ, ὑπεισῆλθαν καὶ ἀποτέλεσαν ἀντικείμενα ἐργαστηριακῶν καὶ ἐρευνητικῶν μου τεχνολογικῶν ἐργασιῶν (ὄχι πάντοτε τυχαῖα, ἀλλὰ μερικές φορές καὶ ὑποχρεωτικά) κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακροχρόνης ἀκαδημαϊκῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς σταδιοδρομίας μου, ἀμέσως μετὰ τὴ λήξη τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου: Στὰ ἐργαστήρια τοῦ Ἑθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, στὰ ἐξειδικευμένα ἐργαστήρια τοῦ Πολυτεχνείου Στουτγκάρδης Γερμανίας, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς καθηγεσίας μου στὴ ΣΤΕΑΜ (Σχολὴ Τεχνικῆς Ἐκπαίδευσεως Ἀξιωματικῶν τοῦ Μηχανικοῦ), στὰ ὑπουργεῖα Ἀνοικοδομήσεως, Δημοσίων Ἔργων καὶ σὲ τεχνικὲς ὑπηρεσίες ἄλλων ὑπουργείων ἢ τεχνικὲς ὑπηρεσίες τοῦ στρατοῦ (ΣΥΚΕΑ, ΜΟΜΑ), μέχρι καὶ σχετικὰ πρόσφατα.

Ἡ τεχνολογία τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ μπετόν

Ἐξαιρετικὴ δυνατότητα μοῦ δόθηκε –στηριζόμενος στὴν ἐργαστηριακὴ ὑποδομὴ, τὴν ὁποία στὴ συνέχεια δημιουργήσαμε καὶ στὸ ὑπουργεῖο καὶ συνεργαζόμενος μὲ τὴν προϋπάρχουσα ἐπιστημονικὴ τοιαύτη τοῦ Ε.Μ.Π.: ἐργαστήρια, καθηγητές, ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ– νὰ ἀσχοληθῶ ἐπὶ μακρόν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ μὲ ἄλλα δύο, ἰδιαίτερα οὐσιώδη γιὰ τὴ χῶ-

ΑΡΧΑΙΟ ΜΠΕΤΟΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΡΟ

Οἱ ἀρχαιότητες τῆς Παλαίρου δὲν ἔτνχαν ὡς σήμερα ἀναλόγον ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος (ὅπως ἄλλωστε καὶ πλεῖστες ἄλλες ἀρχαιότητες τῆς Ἑλλάδος). Ἡ πρώτη οἰκηση τῆς ἀρχαίας αὐτῆς πόλεως ἐγίνε ἐπὶ μυκηναϊκῆς περιόδου, ἴσως καὶ ἐνωρίτερα, ἐνῶ, σύμφωνα μὲ ἱστορικὲς πληροφορίες, ἡ πόλη ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ ἐτερόχρονη κατασκευὴ τῶν τειχῶν τῆς, σημαντικὰ μέρη τῶν ὁποίων σφύζονται ἔως σήμερα, πιστοποιεῖ τὴν μακρὰ ἱστορικὴ τῆς παρουσία.

Στὸ ἄνω τμήμα τῆς πόλεως, ἐκτὸς τῶν ἄλλων κτισμάτων –ερείπια τῶν ὁποίων σφύζονται– ὑπάρχει καὶ μία μεγάλη δεξαμενὴ νεροῦ, σκαμμένη καὶ πετροκόπτη, δάθους 4 μέτρων περιῶπου. Γιὰ τὴν ἐπίχριση τῶν τοίχων τῆς δεξαμενῆς, ὅπως καὶ γιὰ τὴν ἐπένδυση τῶν χερσίων τῆς, πιθανῶς καὶ γιὰ τὴν κάλυψη τοῦ δαπέδου τῆς, τὸ ὁποῖο δὲν φαίνεται καθαρά, χρησιμοποιήθηκε ἓνα σπανίας ἀνθεκτικότητος μονωτικὸ ὕλικό, πανομοιότυπο μὲ τὸ σημερινὸ τσιμέντο! Συ-



ρα μας θέματα, τὰ ὅποια, φρονῶ, μποροῦν νὰ τὴν προβάλουν ἐπωφελῶς σὲ διεθνή κλίμακα καὶ συγκεκριμένα μὲ τὰ ἑξῆς:

1. Τὴν ἄγνωστη διεθνῶς –μέχρι τὸ 1978 ποὺ τὴν ἀπεκάλυψε– μεθοδολογία-τεχνολογία ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν παραγωγή «*Ἑλληνικοῦ Τσιμέντου*» σὲ «*δυναδικὴ μορφή*», δηλαδή σὲ μορφή δύο χωριστῶν συστατικῶν, ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες μηχανικοὺς τῆς ἀρχαϊκῆς καὶ κλασικῆς περιόδου, παραγόμενο ὁμως μὲ ἄλλη, ἐντελῶς διαφορετικὴ τεχνολογία, προσαρμοσμένη στὰ τεχνολογικὰ δεδομένα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καὶ τὶς τότε ἀνάγκες, σ' ἀντίθεση μὲ τὴ σημερινή, ποὺ χρησιμοποιεῖ βαρεῖες, ὀγκώδεις ἐγκαταστάσεις, μὴ ἀναγκαῖες ἐκείνῃ τὴν ἐποχή, καὶ ποὺ εἶναι προσαρμοσμένη διεθνῶς στὰ τεχνολογικὰ δεδομένα καὶ στὶς σημερινὲς πολὺ μεγάλες ποσοτικὲς κυρίως ἀνάγκες καὶ ταχύτητες προωθήσεως γιὰ περαίωση τῶν ἔργων.

Κοινὸ γνῶρισμα τῶν ἰδιοτήτων τῶν δύο Τσιμέντων (ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δυναδικῆς μορφῆς καὶ σημερινοῦ μὲ τὴν ὀνομασία του «*Τσιμέντο Πόρτλαντ*») εἶναι ὅτι μὲ τὴν προσθήκη νεροῦ σχηματίζουν καὶ τὰ δύο τὶς ἴδιες «*ὕδρανλικές χημικὲς ἐνώσεις*», δηλαδή τὰ «*ἔνυδρα ποτετικά ἀσβεστία*», καὶ ἐπεξηγούμεθα ἐδῶ ἀκόμη ἀναλυτικώτερα, σ' ὅτι ἀφορᾷ στὶς συγκεκριμένες τεχνολογικὲς διαφορὲς μεταξὺ τους γιὰ τὴν παραγωγή τῶν δύο ὡς ἄνω τσιμέντων:

α. Γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ σημερινοῦ τσιμέντου Πόρτλαντ χρησιμοποιοῦνται διεθνῶς ἀπὸ τὶς τσιμεντοβιομηχανίες δύο βασικὲς πρώτες ὕλες, ὁ ἀσβεστόλιθος καὶ ἡ ἄργιλλος σὲ ἀναλογία βαρῶν 75% πρὸς 25% ἀντιστοίχως. Οἱ δύο αὐτὲς πρώτες ὕλες ἀλθόνται σὲ εἰδικούς «*σφαιροφόρους μύλους*» καὶ τὸ σὲ λεπτὴ σκόνη μίγμα τους, ἐπειδὴ μοιάζει μὲ ἄλευρι, ὀνομάζεται «*φαρίνα*». Ἡ φαρίνα αὕτη διχοτενεύεται ἀπὸ μιὰ μεγάλη χοάνη στὸν ἀργὰ περιστρεφόμενο καὶ μὲ κλίση ὡς πρὸς τὸ ὀριζόντιο ἐπίπεδο κυλινδρικό μεταλλικὸ μεγάλου μήκους φοῦρνο (κάμινο), ποὺ ἐσωτερικὰ ἔχει ἐπένδυση ἀπὸ εἰδικὰ πυρὸτούβλα καὶ ἔτσι ἡ φαρίνα αὕτη ρεῖ ἀργὰ σὰν ποταμάκι πρὸς τὸ ἄλλο, τὸ χαμηλότερο ἄκρο τῆς καμίνου καὶ ψήνεται καθ' ὅλη τὴ διαδρομὴ τῆς ἀπὸ θερμότητα ἀέρια, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν καύση τοῦ καυσίμου –ὕγρου ἢ κοκιοποιημένου στερεοῦ– μέσῳ ἐνὸς μεγάλου ἀκροφυστοῦ (μπέκ), ποὺ εὐρίσκεται στὸ κάτω ἄκρο τῆς καμίνου, ὅπου ἀναπτύσσονται ὑψηλὲς θερμοκρασίες, μέχρι 1450 °C καί, τελικά, ἀπὸ τὸ κάτω ἄκρο, τὸ χαμηλότερο τῆς καμίνου, ρεῖ καὶ ἐξέρχεται τὸ ψημένο ὕλικό, μὲ τὶς πυροχημικὲς ἐνώσεις του, στὸν ἐλεύθερο ἀέρα ὑπὸ μορφή ἐρυθρόπυρων δῶλων μεγέθους ἕως πορτοκαλιοῦ καί, ἀφοῦ κρυώσῃ, μεταφέρεται στοὺς «*σφαιρομύλους*», ὅπου ἀλέθεται σὲ λεπτότατη σκόνη – καὶ αὕτη εἶναι τὸ γνωστὸ μας «*τσιμέντο Πόρτλαντ*».

Ἀπὸ τὴν ἀπλοποιημένη αὕτη περιγραφὴ τῆς σημερινῆς τεχνολογίας γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ σύγχρονου «*τσιμέντου Πόρτλαντ*», ἂς συγκρατήσουμε, γιὰ σύγκρισή της μὲ τὴν ἐντελῶς διαφορετικὴ Τεχνολογία ποὺ ἐξρησιμοποιεῖτο στὴν ἀρχαιότητα γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ «*ἀρχαίου ἑλληνικοῦ διαδι-*

γκεκριμένα, ἡ ἐπένδυση τῶν χειλέων ἔγινε ἀπὸ μετὸν πάχους 3 περίπου ἑκατοστῶν, ἐνῶ γιὰ τὰ ἐπιχρίσματα χρησιμοποιήθηκε τσιμεντοκονίαμα πάχους 1,5 ἑκατοστοῦ.

Μικρὸ δείγμα τῶν ἐντυπωσιακῶν αὐτῶν ὕλικῶν, μέρη τῶν ὁποίων ἔχουν ἀποκολληθῇ ἀπ' τὴ θέση τους καὶ κοίτονται ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς δεξαμενῆς, λάβαμε κατὰ τὴν πρόσφατη ἐπίσκεψή μας καὶ θέσαμε ὑπ' ὄψιν τοῦ κατ' ἐξοχὴν εἰδικοῦ μηχανικοῦ κ. Εὐσταθίου Εὐσταθιάδη. (Ὡς γνωστόν, ὁ κ. Εὐσταθιάδης, τέως διευθυντὴς τῶν Κέντρων Ἑρευνῶν τοῦ ΥΠΕΧΩΔΕ, μὲ μία παγκοσμίως πρωτοποριακὴ μελέτη του ἀπέδειξε πὼς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἐξρησιμοποιεῖτο μετὸν πρὶν ἀπὸ 3.000 ἔτη (βλ. «*Δαυλός*», τ. 226 καὶ 256). Ὁ κ. Εὐσταθιάδης ἀπεφάνθη πὼς «**καὶ τὰ δύο ὕλικά εἶναι ἐφάμιλλα σὲ σύσταση καὶ ἀντοχὴ μὲ τὸ μοναδικὸ ἕως σήμερα εὔρημα τῆς ἀρχαίας Καμείρου».**

Σήμερα λοιπὸν ἔχουμε στὴ διάθεσή μας ἀντὶ γιὰ ἓνα τρία διαφορετικὰ δείγματα ἀρχαίου τσιμέντου καὶ μάλιστα ἀπὸ δύο μακριὰ μεταξὺ τους σημεία τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου, ποὺ πιστοποιοῦν γενικὴ χρῆση τοῦ οἰκοδομικοῦ αὐτοῦ ὕλικου στὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Παν. Α. Κουδαλάκης



Έργαστηριακό πιεστήριο (πρέσα) των 500 τόννων όλικού φορτίου. (Φωτογραφία του 1958.) Διακρίνονται: 1. Ο προϊστάμενος του Έργαστηρίου Ε. Ευσταθιάδης (2ος από αριστερά) με συνεργάτες του τους: 2) Ν. Πλευριτάκη, πολ. μηχανικό, 3) Νικ. Δουδλέτη, χημ. μηχανικό, 4) Γεώργιο Λαμπρινάκη - Ν. Αναγνωστόπουλο και Καλλέργη, από το βοηθητικό τεχνικό εργαστηριακό προσωπικό.

κοῦ τσιμέντου», βασικές λεπτομέρειες που δεν ὑπῆρχαν καὶ ἦταν 100% περιττές στὴν ἐπινοηθεῖσα ἀπ' ἐκείνους Τεχνολογία.

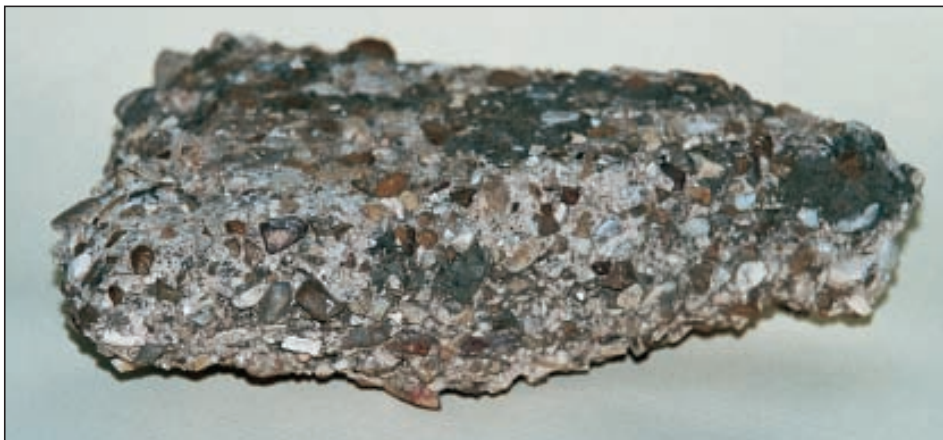
α. Γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ σημερινοῦ τσιμέντου χρησιμοποιεῖται μία (1) μόνο κάμινος, ἡ περιστρεφόμενη, ἐνῶ ἀντίθετα, γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἐχρησιμοποιοῦντο δύο (2) κάμινοι καὶ δὴ πρῶτον τὸ ἡφαίστειο, πού εἶναι μία ἄριστη φυσικὴ καὶ ἀδάπανη κάμινος, καὶ δεῦτερον ἡ ἀσβεστοκάμινος. Σὲ κάθε μία ἀπὸ τίς δυὸ αὐτὲς καμίνοὺς παραγόταν χωριστὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο χωριστὰ βασικὰ συστατικά τοῦ (δυαδικοῦ) τσιμέντου τους καὶ δὲν χρειαζόταν περιστρεφόμενη κάμινος.

β. Γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν δύο (2) πρώτων ὑλῶν (ἀσβεστόλιθος καὶ ἄργιλλος), πρὶν εἰσέλθουν στὴν περιστρεφόμενη κάμινο γιὰ νὰ ψηθοῦν σὰν μίγμα (φαρίνα), προηγεῖται ἡ ξήρανση τῆς ἄργιλλου, γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ κονιοποίησή της στοὺς σφαιρόμυλους ἀλλὰ καὶ ἄλεση τοῦ ἀσβεστόλιθου στοὺς σφαιρόμυλους. Ὅμοιως τὸ τελικὸ ψημένο ὑλικό –τὸ κλίνκερ– πρέπει κι αὐτὸ νὰ κονιοποιηθῇ στοὺς σφαιροφόρους μύλους. Ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν δαπανηρῶν ἐγκαταστάσεων δὲν ἐχρειάζοντο στὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ τσιμέντο, δηλαδή οὔτε ξηραντήριο οὔτε σφαιρόμυλοι.

γ. Τὸ σημερινὸ τσιμέντο (Πόρτλαντ) ἀπαιτεῖ γιὰ τὴ συσκευασία του στεγνάνους σάκκους γιὰ νὰ μὴν καταστραφῇ, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ὑγρασία τοῦ ἀέρος κατὰ τὴν ἀποθήκευσή του. Ἀντίθετα, κανένα ἀπὸ τὰ δύο χωριστὰ συστατικά τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ τσιμέντου δὲν καταστρεφόταν ὅταν ἐδρέχετο καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ δὲν χρειαζόταν στεγανὴ συσκευασία. Ἄς δοῦμε τώρα τὴν ἐντελῶς διαφορετικὴ τεχνολογία παραγωγῆς δυαδικοῦ τσιμέντου στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ εἰδικώτερα στὴ νῆσο Θήρα (Σαντορίνη), καθὼς ἐπίσης καὶ τίς διαφορὲς τῆς ἀπὸ τὴ σημερινὴ Τεχνολογία. Γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ δυαδικοῦ τους τσιμέντου χρησιμοποιοῦσαν, οἱ Ἕλληνες Τεχνικοί, δύο ἐπίσης πρώτες ὕλες –τίς ὁποῖες ὑπέβαλλαν προηγουμένως σ' ἐνδεδειγμένη ἐπεξεργασία– καὶ συγκεκριμένα:

1ον

Τὴν φυσικὴ θηραϊκὴ γῆ, ἡ ὁποία ἐκτινασσόταν ἀπὸ τὸ ἡφαίστειο κι ἐκάλυπτε μὲ τὴν ἐπενέργεια τοῦ ἀνέμου ὁλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τῆς νήσου Θήρας. Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ ἦταν ἤδη ψημένο μέσα στὰ ἔγκατα τῆς γῆς καὶ προερχόταν ἀπὸ φυσικὰ γαιώδη συστατικά, πού εἶχαν



Κομμάτι «μπετόν» από την ύδατοδεξαμενή της αρχαίας Παλαίρου. Ἔχει πάχος τριῶν περιέπου ἐκατοστών. Τὰ ἀδρανῆ υἷλικά του (χαλίγια) ἐμφανίζουn τρία χρώματα (καφέ, μπέζ καὶ ἄσπρο), ἐνῶ τὸ χρώμα τοῦ συνδετικοῦ υἷλικου εἶναι ἀκριβῶς ἴδιο μὲ τὸ τοῦ σημερινοῦ τσιμέντου.

ἤδη ὑποστῇ ὑψηλῇ θερμικῇ κατεργασία, πρὶν ἐκτιναχθοῦν ἀπὸ τὰ δάθη τοῦ ἡφαιστείου στὸν ἐλεύθερο ἀέρα. Ἡ κοκκομετρικὴ σύσταση τῆς φυσικῆς αὐτῆς θηραϊκῆς γῆς περιέχει 20% κατὰ βάρος περιέπου ἰδιαιτέρα λεπτότατο συστατικό –πὺν εἶναι καὶ τὸ σπουνδαϊότερο–, τὸ δὲ ὑπόλοιπο ἀποτελεῖται ἀπὸ κόκκους διαφόρων μεγεθῶν πυκνῶν ἡφαιστειακῶν πετρωμάτων. Ἀπὸ προγενέστερες προφανῶς τεχνικὲς ἐργασίες τοὺς καὶ ἀπὸ τῇ μακρᾷ ἐμπειρίᾳ τοὺς εἶχαν ἐπισημάνει οἱ Ἕλληνες μηχανικοὶ ὅτι τὸ λεπτότατο αὐτὸ φυσικὸ συστατικὸ τῆς θηραϊκῆς γῆς, ὅταν τὸ ἀνέμιγνυναν μὲ ἄσδεστη, ὃ ὁποῖος τοὺς ἦταν ἤδη ἀπὸ παλαιότερα γνωστός, ἔδινε μετὰ τὴν πῆξιν καὶ σκληρυνσὴν τοῦ μῖα μᾶζας, ἡ ὁποία παρουσίαζε καλύτερες ἰδιότητες, φυσικὲς καὶ μηχανικὲς (τριβῆς, σκληρότητας, στεγανότητος κ.λπ.) ἔναντι ἄλλων μιγμάτων, πὺν περιείχαν ὅλα τὰ εἶδη τῶν συνυπαρχόντων κόκκων βαρέων πετρωμάτων καὶ ἐλαφρόπετρας στὴ θηραϊκῇ γῇ.

Ἔτσι, ὠδηγήθησαν στὴν ἀναζήτησιν ἐνδεδειγμένης μεθοδολογίας διαχωρισμοῦ τοῦ σπουνδαϊότατου καὶ λεπτότατου συστατικοῦ τῆς θηραϊκῆς γῆς ἀπὸ τίς ὑπόλοιπες συμπαρομαρτούσες κοκκῶδεις ἐλαφρότερες ἢ καὶ βαρύτερες ὕλες, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ὑπολείμματα φυτικά. Τέλος, κατέληξαν νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ ἔδω μῖα γνωστὴ τοὺς ἤδη μεθοδολογία, πὺν ἐφάρμοζαν καὶ στὴ μεταλλουργία γιὰ τὸν καθαρισμὸ τῆς πρώτης ὕλης (τῶν μεταλλευμάτων), ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν παραγωγή ἐπίσης τῶν λεπτότατων γαιωδῶν φυσικῶν τοὺς πρώτων ὕλῶν, ξεχωρίζοντάς τες μὲ τὴ μέθοδο τοῦ ὕδαταιωρήματος ἀπὸ ἀκατέργαστες γαιώδεις, ποικίλου μεγέθους κόκκων πρώτες ὕλες, πὺν τοὺς ἦταν ἀπαραίτητες γιὰ τὴ βαφὴ καὶ ζωγραφικὴ τῶν ὑπέροχων κεραμικῶν βάζων καὶ ἀγγείων τοὺς. Ἡ ὑπέροχη αὐτὴ μεθοδολογία τοῦ ὕδαταιωρήματος πὺν ἐφάρμοζαν στὴν πράξιν γιὰ τὴ λήψιν τοῦ λεπτότατου συστατικοῦ ἀπὸ τὴ χονδρόκοκκη θηραϊκῇ γῇ, ἦταν ἡ ἑξῆς:

1. Σὲ μεγάλα δοχεῖα ἢ σὲ κτιστὲς στὸ ἔδαφος δεξαμενὲς γεμάτες μὲ νερὸ πρόσθεταν ποσότητα θηραϊκῆς γῆς καὶ τὴν ἀναμίγνυναν ἔντονα, ὥστε νὰ προκύψῃ ἓνα αἰώρημα μὲ διαχωρισμένα ὅλα τὰ μεγέθη τῶν κόκκων.

2. Ἀπομάκρυναν τὰ ἐπιπλέοντα στὸ νερὸ συστατικά, δηλαδὴ τὴν ἐλαφρόπετρα καὶ τὰ φυτικά ὑπολείμματα.

3. Ἀκολουθοῦσε ἀμέσως μετάγγισιν τοῦ θολοῦ αἰωρήματος πὺν περιεῖχε τὸ λεπτότατο μόνον συστατικὸ τῆς θηραϊκῆς γῆς σὲ ἄλλα δοχεῖα ἢ δεξαμενὴ, χωρὶς νὰ παίρνουν τὸ ἀνεπιθύμητο βαρύτερο κοκκῶδες ὑλικὸ πὺν εἶχε καθιζήσει στὸν πυθμένα τοῦ δοχείου ἢ τῆς δεξαμενῆς, τὸ ὁποῖο ὅμως χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἄλλες τεχνικὲς ἐργασίες τοὺς.



*Μέρος των τειχών και εσωτερική τοξωτή πύλη της αρχαίας Παλαίρου. Στο άκρο δεξιά (μη διακρι-
νόμενη) θρίσκειται ή καταχωσμένη αρχαία δεξαμενή, απ' όπου ελήφθη το μετνόν που εικονίζεται στίς
άλλες φωτογραφίες του παρόντος άρθρου.*

4. Αφηναν σὲ ἡρεμία τὸ θολὸ ὕδαταιώρημα ἐπὶ 24/ωρο καὶ ἀκολουθοῦσε ἡ προσεκτικὴ με-
τάγγιση καὶ ἀπομάκρυνση μόνο τοῦ καθαροῦ πλέον ὕδατος, μετὰ τὴν καθίζηση ποὺ εἶχε με-
σολαβήσει τοῦ πολύτιμου λεπτότατου συστατικοῦ τοῦ αἰωρήματος στὸν πυθμένα τῆς δεξαμενῆς, ἀπὸ
τὴν ὁποία τὸ συνέλεγαν πρὸς φύλαξη, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς εἶχε, ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συστατικά
τοῦ δυαδικοῦ τσιμέντου τους. Τὸ πολύτιμο αὐτὸ λεπτότατο συστατικὸ τῆς θηραϊκῆς γῆς εἶναι πλού-
σιο σὲ «ἄμορφο πυριτικὸ ὀξύ» ἢ ἀλλιῶς, ὅπως λέγεται, σὲ «δραστικὸ ἢ ἐνεργὸ πυριτικὸ ὀξύ», πράγμα
τὸ ὁποῖο σημαίνει –καὶ τὸ εἶχαν ἐπισημάνει αὐτὸ ἔγκαιρα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μηχανικοὶ– ὅτι, ὅταν
τοῦτο ἀναμιχθῇ στὸ ἔργο μ' ἓνα ἄλλο καὶ σὲ κατάλληλη ἀναλογία ὑλικὸ –καὶ αὐτὸ ἦταν ὁ γνωστός
τους ἀπὸ παλαιότερες ἀκόμη ἐποχὲς «ἀσθέσης» καὶ προστεθῇ στὸ μίγμα καὶ τὸ ἀναγκαῖο νερό–, τό-
τε σχηματίζονται στὴ μάζα τοῦ μίγματος αὐτοῦ, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πήξης καὶ τῆς συνεχιζόμενης
μὲ τὸ χρόνο σκλήρυνσής του, νέες σπουδαιότερες χημικὲς –ὕδραυλικὲς ὅπως ὀνομάζονται ἀλλιῶς–
«ἐνώσεις ἐνδρον πυριτικοῦ μονασθεσίου» ($\text{CaO} \cdot \text{SiO}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$), ποὺ εἶναι ἀκριθῶς ἴδιες μὲ αὐτὲς
ποὺ σχηματίζονται μὲ τὴν προσθήκη νεροῦ στὸ σημερινὸ ἀπ' τὶς τσιμεντοβιομηχανίες παραγόμενο
«Τσιμέντο Πόρτλαντ».

Μερικὲς ἀκόμη ἐπεξηγήσεις γιὰ τὸ σπουδαιότατο αὐτὸ πρῶτο συστατικὸ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ
δυαδικοῦ τσιμέντου εἶναι:

1ον Τὸ πρῶτο αὐτὸ συστατικὸ εἶναι ψημένο ἤδη μέσα στὸ ἡφαίστειο ὑλικό, ὅπου λόγῳ «πυρο-
χημικῶν δράσεων» σχηματίσθηκε ἀπὸ τὰ γαιώδη συστατικά του μὲ τὴ δράση ὑψηλῶν θερ-
μοκρασιῶν τὸ «ἐλεύθερο ἄμορφο πυριτικὸ» ἢ ἀλλιῶς καλούμενο «δραστικὸ πυριτικὸ ὀξύ»
καὶ τὸ ὁποῖο, ἐπομένως, δὲν χρειάζεται κανένα δεύτερο ψήσιμο μέσα στίς περιστρεφόμενες τεράστιες
καμίνους τῶν σημερινῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιο τσιμεντοβιομηχανιῶν.

2ον Τὸ συστατικὸ αὐτό, ποὺ λαμβανόταν μὲ τὴ μέθοδο τοῦ ὕδαταιωρήματος, ἦταν τόσο λεπτό,
ὥστε ἦταν περιττὴ ἡ πρόσθετη ἄλσθ του, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς σημερινούς, δαπανηρό-
τατους λόγῳ φθορῶν καὶ μεγάλης ποσότητος ἀπαιτούμενης ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας γιὰ τὴ λει-
τουργία των «σφαιροφόρους μύλους» τῶν τσιμεντοβιομηχανιῶν.

3ον Σ' ἀντίθεση μὲ τὸ σημερινὸ τσιμέντο «Πόρτλαντ», τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ἀποθήκευσή του κ.λπ.
πρέπει νὰ προφυλάσσεται ἀεροστεγῶς ἀπὸ τὴ δράση ὅχι μόνο τοῦ νεροῦ ἀλλὰ ἀκόμη καὶ
ἀπὸ τὴν ὑγρασία τοῦ ἀέρος –διότι ἀλλιῶς θὰ καταστραφῇ πρὶν κἂν χρησιμοποιηθῇ– τὸ λε-
πτότατο συστατικὸ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ τσιμέντου δὲν ὑφίσταται καμμία ἀπολύτως δυσμενὴ ποι-

οτική μεταβολή, ακόμη κι ἂν κορεσθῇ με νερό, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν χρειάζοταν κατὰ τὴν ἀρχαία ἐκείνη ἐποχὴ καμμία ἀπολύτως στεγανὴ συσκευασία.

Ὅπως προαναφέραμε, τὸ δεύτερο συστατικὸ τοῦ ἀρχαίου δυαδικοῦ ἑλληνικοῦ τσιμέντου ἦταν ὁ γνωστός τους «ἀσβέστης», τὸν ὁποῖο παρήγαν με πυρώση τοῦ «ἀσβεστολίθου» σ' ἄλλο καμίνι καὶ τὸν ὁποῖο, με προσεκτικὴ, ὀλίγο κατ' ὀλίγο με νερὸ διαδορὴ, μετέτρεπαν στὸ ἔργο, λίγο πρὶν τὴν χρησιμοποίησή του, αὐτόματα με τὸν τρόπο αὐτὸ σὲ «*σθησμένη κονιοποιημένη ἀσβεστο*», χωρὶς δηλαδὴ τὴν ἀνάγκη ἄλσής του σὲ σφαιρόμυλους· ἀκόμη, με τὴν προσθήκη λίγο περισσότερου νεροῦ, τὸν μετέτρεπαν σὲ πολτὸ ἀσδέστου, ποὺ κι αὐτὸς δὲν χρειάζοταν ἄλση.

Με τὴν ἀνάμιξη τώρα στὸ ἔργο τῶν δύο χωριστῶν αὐτῶν βασικῶν συστατικῶν τοῦ δυαδικοῦ τσιμέντου τους καὶ στὴν ἐνδεδειγμένη μεταξὺ τους ἀναλογία, ποὺ ἦταν ἀπόρροια τῆς ἐμπειρίας τοῦ μηχανικοῦ ἢ ἀκόμη ἀπόρροια πειραματικῶν πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου δοκιμῶν, παρήγαν ἐπὶ τόπου τὸ «*δυαδικῆς μορφῆς ἢ συστάσεως*» τσιμέντο τους καὶ με τὸ ὁποῖο, στὴ συνέχεια, με προσθήκη καὶ ἄμμου (φυσικῆ, θαλάσσης ἢ ποταμοῦ) παρήγαν καὶ μετὸν, με τὴν ὑπογράμμιση ἐδῶ, ὅτι καὶ τὴν «*Τεχνολογία τοῦ Μπετόν*» τὴν εἶχαν φθάσει σὲ ἀξιοθαύμαστα ὑψηλὰ ἐπίπεδα, με τὴν κατασκευὴ μεγάλου ὄγκου στεγανῶν ὕδατοδεξαμενῶν, ὅπως π.χ. αὐτὴ τῆς Κάμειρου.

II.

Τὴν ἀποκάλυψη **A'**: Τῆς ὑπαρξης ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἔργου ἀπὸ μετὸν καί, συγκεκριμένα, μίας μεγάλης ὕδατοδεξαμενῆς στὰ εἰρεπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Κάμειρου στὴ νῆσο Ρόδο καὶ γιὰ τὴν ὁποία δὲν εἶχε ἀναφερθῇ μέχρι τὸ 1978 –ὁπότε δημοσίευσα τὴν ἐρευνητικὴ ἐργαστηριακὴ μελέτη μου με τίτλο «*Ἑλληνικὸ μπετόν τριῶν χιλιετιῶν*»– ὅτι τὸ ὑλικὸ κατασκευῆς τῆς εἶναι ἓνα τεχνολογικὰ θαυμάσιο, ὑψηλῆς ποιότητος, καλὰ μελετημένο στεγανὸ μπετόν. Καὶ **B'**: Τὴν ἀποκάλυψη, μετὰ ἀπὸ ἐκτεταμένες καὶ χρονοδόρες ἐργαστηριακὲς καὶ τεχνολογικὲς ἐρευνὲς μου καὶ ἐξετάσεις, με τὴ σύμπραξη καὶ τῶν συνεργατῶν μου, τῆς ἀξιοθαύμαστης, ὑψηλῆς στάθμης Τεχνολογίας Σκυροδέματος τὴν ὁποία εἶχαν ἀναπτύξει καὶ προωθήσει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μηχανικοί, ὅταν κατασκεύαζαν στὴν ἀρχαία Κάμειρο τὴ στεγανὴ ἀπὸ μετὸν ὕδατοδεξαμενὴ τους, χωρητικότητος 600 κυβικῶν μέτρων καὶ ἡ ὁποία, ὅπως ἔχω τονήσει ἐπανειλημμένα, ἀποτελεῖ μοναδικὸ μνημεῖο, σύμβολο τῆς ὑψηλῆς στάθμης τεχνολογίας ἐπεξεργασίας τῶν ὑλικῶν κατὰ τὴν ἀρχαία περίοδο. Καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαῖο νὰ συντηρηθῇ τὸ ταχύτερο με μεγάλην προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια, γιὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ μοιραίως ἄλλως ἐπερχόμενη καταστροφὴ τῆς ἀπὸ τὴν ἐπιβλαβὴ δράση τῶν ἐντονώτατων πλέον διαβρωτικῶν παραγόντων τοῦ περιβάλλοντος καὶ νὰ ἐπιζητησὶ ἀπαράτητα ἐκεῖ στὴ θέση τῆς γιὰ τίς ἐπερχόμενες γενεές, σάν τὸ τελευταῖο ὑπαρκτὸ δεῖγμα τοῦ «*ὑπέροχου τεχνικοῦ πνεύματος*» τῶν ἁξίων προγόνων μας.

Τὴ λεπτομερὴ περιγραφὴ τῆς Τεχνολογίας τῶν μετὸν ποὺ ἐπενόησαν, δημιούργησαν, ἀνέπτυξαν καὶ ἐφάρμοσαν στὰ ἔργα οἱ πρωτοπόροι ἐπὶ Γῆς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα Ἕλληνες μηχανικοὶ καὶ ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ζωντανὰ στὸ ἔργο τῆς Ὑδατοδεξαμενῆς αὐτῆς στὴν ἀρχαία Κάμειρο τῆς νήσου Ρόδου, τὴν ἔχω διατυπώσει σὲ μικρὸ ἐγχειρίδιό μου τὸ 1978, με μερίμνα τοῦ ΚΕΔΕ (Κεντρικὸ Ἑργαστήριο Δημοσίων Ἑργῶν - Ὁδὸς Πειραιῶς 166) τοῦ τότε Ὑπουργείου Δημοσίων Ἑργῶν (νῦν ΥΠΕΧΩΔΕ), ὕστερα ἀπὸ τὴν πρωτοδημοσίευσή της στὸ 3/μηνιαῖο Περιοδικὸ τοῦ ἐργαστηρίου τούτου· ἀνάλογες δὲ περιληπτικὲς δημοσιεύσεις ἀκολούθησαν ἐπίσης στὸ Περιοδικὸ «*Δαυλὸς*» (τεύχη 226, Ὀκτώβριος 2000 – 223, Μάιος 2001 – 253, Ἰανουάριος 2003 καὶ 256, Ἀπρίλιος 2003).

Στὸν Ἰλισσὸ καὶ στὴν Πάλαιρο Ἀκαρνανίας

Μία ἄλλη ὑπόμνηση θὰ κάνω μόνο στὸ σημεῖο αὐτό, γιὰ ν' ἀναφερθῶ σ' ἓνα ἀκόμη ὑπέροχο ἀρχαῖο ἑλληνικὸ τεχνικὸ ἔργο ἀπὸ μετὸν, ποὺ ὑπῆρχε μέχρι τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰ. μ.Χ. στὸ κέντρο τῶν Ἀθηνῶν, πίσω ἀπ' τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καί, συγκεκριμένα, σὲ μία ὥραιότατη γέφυρα στὸν ποταμὸ Ἰλισσὸ, χτισμένη με ἐπιμέρους προκατασκευασμένα κα-
νονικῆς γεωμετρικῆς μορφῆς δομικὰ στοιχεῖα, τὸ ὑλικὸ τῶν ὁποίων ἦταν ἓνα ἀρίστης ποιότητος στε-
γανὸ καὶ σημαντικῶν μηχανικῶν ἀντοχῶν «*μπετόν*», ἀνάλογο μ' ἐκεῖνο τῆς μεγάλης καὶ διασφωζόμενης

μέχρι σήμερα Ὑδατοδεξαμενὴς ἀπὸ μπετόν» τῆς ἀρχαίας Καμείρου στὴ νῆσο Ρόδο. Τὸ μπετόν τῆς Γέφυρας αὐτῆς πρέπει νὰ ἦταν ἀρίστης ποιότητος, γιατί ἄλλιως δὲν θὰ εἶχε διασωθῇ τόσους αἰῶνες, ὑπερνικώντας τὴν φθοροποιὸ δράση τοῦ χρόνου· καὶ θὰ συνέχιζε τὴν ὑπαρξή της καὶ στὸ μακρινὸ μέλλον ἀκόμη, ἂν δὲν ἐπενέβαινε ἀτυχῶς τὸ ἀνθρώπινο χέρι νὰ τὴν ἀποκαθελώσει γιὰ λόγους ἀναμορφώσεως ἐκείνης τῆς περιοχῆς.

Πληροφορικά σημειῶνω ἐδῶ, ὅτι στὴν ἀρχαία αὐτὴ γέφυρα τοῦ Ἰλισσοῦ ἔχει ἀναφερθῇ ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τοῦ Ε.Μ.Π. χημικὸς μηχανικὸς, πρῶτος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Ἀλέξανδρος Βουρνάζος στὴ συνεδρία τῆς 14ης Ἀπριλίου 1927 τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὅπου κάτω ἀπὸ τὸν μεστὸ περιεχομένον τίτλο «*Ἐφηρμοσμένη Χημεία*» εἶπε: «*Ἡ οἰκοδομικὴ τέχνη μετεχειρίσθη τὴν θηραϊκὴν γῆν πρὸς σκενασίαν κονιαμάτων ἀπὸ ἐποχῆς παλαιότητας, καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν ἢ παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιηθεῖσα ἐπὶ τοῦ Ἰλισσοῦ γέφυρα ἐδομήθη διὰ χαλίκων καὶ κονιάματος θηραϊκῆς γῆς, τοῦ ὁποῖου ἡ μακροχρόνιος σκληρότης ὑπῆρξε τοῦλάχιστον ἴση πρὸς τὴν τῶν χαλίκων. Φαίνεται ὅθεν, ὅτι αἱ ἀξιόλογοι ιδιότητες τῆς ἡφαιστείου γῆς διεγνώσθησαν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων*». Μνεία τοῦ θέματος τοῦτου ἔκαμε συστηματικὰ καὶ στὶς παραδόσεις του ὁ καθηγητὴς. Πρόσθετο στοιχεῖο σήμερα τῆς σημαντικώτατης ἐκείνης διατυπώσεως τοῦ καθηγητοῦ –καὶ δὴ τοῦ «*καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν...*»– εἶναι ὅτι ὁ «*Δαυλὸς*» πρωτοποριακὰ προέβη στὴν δημοσίευση καταπληκτικῆς πρωτότυπης εἰκόνας τῆς γέφυρας αὐτῆς στὸ τεῦχος 256 (Ἀπρίλιος 2003) καὶ ἡ ὁποία ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ μεγάλη ἀρχαιολογικὴ ἀποκάλυψη γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἀπεικονιζόμενου ἀρχαιο-ελληνικοῦ τεχνικοῦ ἔργου ἀπὸ μπετόν ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Μελετώντας κανεὶς τὴν εἰκόνα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς αὐτῆς Γέφυρας τοῦ Ἰλισσοῦ ποταμοῦ καὶ τίς Ἀθηναῖες μὲ τὰ καλαμμένα πανέριά τους νὰ πλένουν στὰ νερὰ του τὰ ὑφασμάτινα εἶδη τοῦ νοικοκυριοῦ τους, μπορεῖ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴ σκέψη του καὶ νὰ διαβλέψῃ ὅτι λίγο μακρύτερα ἀπ' τὴν γέφυρα αὐτὴ, πρὸς τὰ κατάντη, θὰ εἶχαν κατασκευάσει καὶ μικροῦ ὕψους φράγμα ἀπὸ καλῆς ποιότητος μπετόν ἐπίσης, γιὰ τὴ δημιουργίαν τοῦ ἀναγκαίου ἐκεῖ ταμιευτήρος ὕδατος κατὰ τὴν περίοδον τῶν ὁροχῶν, γιὰ τὴ μερικὴ κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τους σὲ νερό. Οἱ ἐμφανεῖς κυδόμενοι τῶν δάθρων τῶν κατακόρυφων ἐπιφανειῶν τοῦ καταστρώματος καὶ τῶν θόλων τῆς γέφυρας ἦσαν προκατασκευασμένοι ἀπὸ καλῆς ποιότητος μπετόν, καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὴ δόμησίν τους καὶ ὡς ξυλότυπος, ἀκολουθοῦσε δέ, παράλληλα καὶ σταδιακὰ, ἡ πλήρωση τῶν δάθρων, τῶν θόλων καὶ τοῦ ὀριζόντιου τμήματος τοῦ καταστρώματος τῆς γέφυρας μὲ ἐπίσης καλῆς ποιότητος μπετόν, μὲ δόση τὸ θηραϊκὸ τσιμέντο, δηλαδὴ τὸ «*ἀρχαῖο ἑλληνικὸ δναδικῆς συστάσεως τσιμέντο*». Ἄλλο ἓνα ἀκόμη ἀξιοσημείωτο παράδειγμα τῆς ὑψηλῆς στάθμης τῆς τεχνολογίας στὴν παραγωγὴ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν τσιμεντοκονιαμάτων καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ μπετόν εἶναι τὰ δείγματα ποὺ προσκόμισε ὁ κ. Π.Α. Κουδαλάκης ἀπὸ τὴν ἀρχαία ὕδατοδεξαμενὴ στὴν πόλιν τῆς ἀρχαίας Παλαίρου (ἐναντὶ τῆς νήσου Λευκάδος), τὴν ὁποία θὰ ἐξήλευν καὶ σήμερα νὰ τὴν εἶχαν στὰ καθημερινὰ ἔργα τους οἱ τεχνικοὶ τῆς πράξεως, παράλληλα μὲ τὴν ἀξιοθαύμαστη διάρκεια ζωῆς τῶν προϊόντων, ποὺ μετρίεται σὲ χιλιετίες.

* * *

Απ' τὰ προεκτεθέντα δεδομένα ἀναδεικνύεται ἡ πρωτοποριακὴ σὲ παγκόσμια κλίμακα ἀνάπτυξη τῆς ἐξεδικευμένης «Τεχνολογίας τῶν Ὑλικῶν» γιὰ τὴν κατασκευὴ ἔργων ἀπὸ τὰ δάθη ἤδη τῶν χιλιετιῶν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἔτσι, ἐπισφραγίζεται ἡ εἰκόνα τῆς ὑψηλῆς στάθμης τόσο τῆς «Τεχνολογίας» ὅσο καὶ τῆς «Τεχνικῆς», παράλληλα μ' ὅλες τίς ἄλλες λαμπρὲς δραστηριότητες τοῦ Ἀρχαιο-ελληνικοῦ Πνεύματος, ποὺ εἶναι πασίγνωστες.

Εὐστάθιος Εὐσταθιάδης

Χημικὸς Μηχανικὸς Ε.Μ.Π.

Ἐπίτ. Γεν. Δ/τῆς ΥΠΕΧΩΔΕ

Ο ΤΟΤΕΜΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

«Ὁ Μεσαίων παρατείνεται παρ' ἡμῖν καὶ πέραν τοῦ Μεσαίωτος» (Νικ. Πολίτης)

Ο ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος ἔφερε στὴν Ἀθήνα, ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη ὅπου εὐρίσκοντο, τὰ Τίμια Δῶρα (Σμύρνα, Χρυσὸν καὶ Λίβανον) ποὺ ἔκαναν οἱ Μάγοι στὸν Χριστὸ κατὰ τὴν γέννησὴ Του καὶ τὰ ἐξέθεσε σὲ λαϊκὸ προσκύνημα.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔφερε στὴν μνήμη μου μιὰ καταγεγραμμένη μαρτυρία ἑνὸς ἄλλου ἀρχιεπισκόπου: Τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Νόβγοροντ τῆς Ρωσίας Ἀντωνίου. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντώνιος, λοιπόν, ἐπισκέφθηκε τὸ 1200 τὴν Κωνσταντινούπολη, τέσσερα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν τέταρτη σταυροφορία, ποὺ κατέληξε στὴν κατάληψή της ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους. Ὄταν γύρισε στὴν πατρίδα του, δημοσίευσε τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ ταξίδι του αὐτὸ σ' ἓνα ὁδοιπορικὸ μὲ τὸν τίτλο *«Περιγραφή τῶν Ἁγίων Τόπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀντωνίου, Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Νόβγοροντ»*. Στὸ ἐν λόγω ὁδοιπορικὸ ἀναφέρεται καὶ στὰ ἱερὰ κειμήλια καὶ στὰ λείψανα τῶν ἁγίων ποὺ εἶδε στὶς ἐκκλησίες τῆς Πόλης. Καταγράφει μιὰ ἀπίστευτη συλλογὴ ἀπὸ τέτοια κειμήλια, προωρισμένα νὰ χειρωγοῦν καὶ ὑπνωτίζουν τὴν ἔτσι καὶ ἀλλιῶς ἀμαθῆ καὶ θρησκόληπτη μάζα τῶν χριστιανῶν, γιὰ νὰ τὴν καθιστοῦν ὑποχείρια τῆς θεοκρατικῆς ἐξουσίας, τῆς δεσποτοκρατίας καὶ τῶν φανατικῶν καὶ ἀσελγῶν καλογήρων. Ἀς ἀφήσουμε ὅμως τὸν ἴδιο τὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἀντώνιο νὰ μᾶς κάνῃ τὴν ξενάγησι:

«Στὴν Ἁγία Σοφία προσκύνησα τὴν Τράπεζα ὅπου ὁ Χριστὸς ἐδείπνησε τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ μὲ τοὺς μαθητὲς του, προσκύνησα τὶς πλάκες τοῦ Μωυσῆ μὲ τὶς Δέκα Ἐντολὲς καὶ τὰ χρυσὰ ἀγγεῖα μὲ τὰ δῶρα τῶν Μάγων. Ἀσπάσθηκα ἐπίσης τὸ Αἶμα ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Χριστοῦ ὅταν τὸν χτύπησε κάποιος Ἑβραῖος, τὶς ἀλυσίδες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τὶς ἀμπάρες τῆς φυλακῆς του, τὰ πριόνια ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ Σταυροῦ, τὴν χάλκινη σάλπιγγα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τὸν κουδὰ τοῦ πηγαδιοῦ τῆς Σαμαρείτιδας, τὴν

ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΒΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

εικόνα τοῦ Χριστοῦ ποὺ ζωγράφισε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μὲ χρώματα ἀπὸ τριμμένα μαργαριτάρια καὶ πολύτιμα πετράδια.

»Μέσα στὸ αὐτοκρατορικό παλάτι εἶδα ἐπίσης καὶ προσκύνησα: τὸ Σφουγγάρι μὲ τὸ ξίδι ποὺ πότισαν τὸν Χριστὸ ἐπάνω στὸν Σταυρό, τὸ Αἶμα τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὸ λόγχισμα, τὰ Καρφιά ποὺ τὸν κάρφωσαν, τὴν Λόγχη, τὸν Πορφυρὸ Μανδύα, τὸν Χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ζώνη τῆς Θεοτόκου, τὰ Ὑποδήματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μαρμαρένια λεκάνη, μὲ τὸ νερὸ τῆς ὁποίας ἔπλυνε τὰ πόδια τῶν μαθητῶν Του.

»Στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, ποὺ ἦταν μέσα στὸ παλάτι, προσκύνησα τὰ κέρατα τοῦ κριαριοῦ ποὺ θυσίασε ὁ Ἀβραὰμ ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, τὴν ράβδο τοῦ Μωυσῆ ποὺ ἄνοιξε τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα, τὴν τράπεζα ποὺ ἔφαγε ὁ Ἀβραὰμ μὲ τὴν Ἁγία Τριάδα, ἓνα σταυρὸ φτειαγμένο ἀπὸ κληματόδεργες τοῦ ἀμπελιοῦ ποὺ φύτεψε ὁ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸ, τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς ποὺ ἔφερε τὸ περιστέρι στὴν κιβωτὸ τοῦ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸ, τὰ πανέρια μὲ τοὺς ἄρτους ποὺ τάισε ὁ Χριστὸς τοὺς πέντε χιλιάδες ὁπαδούς Του».

Στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως ὁ Ἀντώνιος προσκύνησε καὶ πάλι «τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ καρφιά τοῦ σταυροῦ», καὶ στὸν Ναὸ τοῦ Παντοκράτορος «εἶδε τὴν σανίδα ποὺ τοποθέτησαν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀποκαθήλωση, στὴν ὁποία φαίνεται καθαρὰ τὰ δάκρυα τῆς Παναγίας».

»Τρεῖς χιλιάδες», γράφει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντώνιος, «εἶναι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ σαράντα χιλιάδες οἱ ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Πόλης, μὲ ἑκατοντάδες μοναστήρια καὶ δεκατέσσαρες χιλιάδες μοναχοὺς».

Καὶ ὕστερα ρωτᾶνε, γιατί κυρίευσε ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς τὴν Πόλη τὸ 1453!

Θεόδ. Δ. Παναγόπουλος



Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ

«Γιούχα και πάλι γιούχα τῶν πατρίδων»

Δέν μπορῶ νὰ μὴ συγχαρῶ τὸν ἅγιον Σεργίδιον καὶ Κοζάνης κ. Ἀμβρόσιον Γιακαλῆν γιὰ τὶς τόσον προωθημένες καὶ προοδευτικὲς τοῦ ἀπόψεως. Ὡ! Τὸ καλὸ νὰ λέγεται... Νά, ἐπιτέλους, καὶ ἓνας ἱερωμένος μὲ διεθνιστικὴ συνείδηση. Σὰν νὰ λέμε ὁ Τσὲ Γκεδάρα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁ Λένιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Εὐγε, Σεβασμιώτατε! Εἶναι δυνατὸν ἀνθρωποὶ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα νὰ μιᾶμε γιὰ πατρίδα καὶ ἔθνος; Ἀπαπα! Αὐτὸ εἶναι σκέτος συντηρητισμὸς καὶ μαύρη ἀντίδραση. Φασισμὸς τοῦ κερατᾶ. Τὸ ὅτι θέβαια μισθοδοτεῖσθε ἀπὸ τὸ ἀντιδραστικὸν Ἑλληνικὸν Δημόσιον καὶ ἀπολαμβάνετε τιμῶν στρατηγοῦ στὴν περιφέρειά σας, ἐλάχιστη σημασία ἔχει. Ὡλλωστε, εἶναι ἴδιον τῶν προοδευτικῶν προσωπικοτήτων αὐτῆς τῆς χώρας ἡ ἀντίσταση κατὰ τοῦ συστήματος μὲ σκληροὺς ἀγῶνες. Ὡπως, λόγου χάριν, μιᾶς κομμουνιστρίας συγγραφέως, πεθαμένης ἀπὸ χρόνια πιά, πὺν ἔσπευσε πρώτη καὶ καλύτερη νὰ πάρῃ τὴν σύνταξη τῶν λογοτεχνῶν πὺν ἔδινε τότε ἡ χούντα, λέγοντας πολὺ σοβαρά: «Κάνω ἀντίσταση. Γιατὶ τοὺς τὰ παίρνω».

Καὶ δεδαίως, σεβασμιώτατε, ἡ χώρα μας νὰ γίνῃ πολυπολιτισμική, πολυφυλετικὴ καὶ πολυγλωσσική! Δέν ζητᾶτε τίποτε σπουδαῖον. Ὡ, τι ζητᾶ σήμερα ὁ Σιωνισμὸς καὶ παλαιότερα ὁ ἀείμνηστος ὑπαρκτὸς σοσιαλισμὸς. Κυρίως γιὰ τὴν Μακεδονία, στὴν ὁποίαν συμπτωματικῶς ποιμαίνετε. Τοῦλάχιστον Σᾶς τιμᾶ ἡ εἰλικρινείά Σας, νὰ μὴ θέλετε νὰ ἀποκοπῇτε ἀπὸ τὶς ἱερὲς Σας ρίζες. Φυσικά, εἶμαι θέβαιος ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Μητροπόλεως Σας θὰ ἐχάρησαν σφόδρα ἀπὸ τὶς δηλώσεις Σας αὐτὲς καὶ εἰδικὰ οἱ οἰκογένειες πὺν πλήρωσαν μὲ βαρύντατον φόρον αἵματος τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ὡμως, Σεβασμιώτατε, ἀφοῦ ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα, γιατί ἐπὶ πενήντα χρόνια ἡ Ἐκκλησία μας ἀναθεμάτιζε καὶ κνηγοῦσε τοὺς διεθνιστὲς κομμουνιστὲς; Ἐπηγγέλλοντο κάτι διαφορετικὸ; Ἡ μήπως καὶ αὐτοὶ παράδεισον, ἔστω καὶ ἐπίγειον, δὲν ἔταζαν; Καὶ τὸ δικό Σας μαγαζὶ καὶ ἡ Κ.Ο.Β. Κοζάνης διεθνιστικὴ ἀλληλεγγύη πουλᾶνε. Ἡ μήπως ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἐπιτεθήκατε λάδροι ἐναντίον τους, καθὼς βλέπατε τοὺς ἐπικίνδυνους ἀνταγωνιστὲς νὰ Σᾶς παίρνουν τὴν πελατεία καὶ τὴν μπουνκιά ἀπὸ τὸ στόμα; Ναί! Εἶναι πολὺ σκληρὸ στὸν βωμὸ τῶν ὁποίων συμφερόντων νὰ σφάζωνται τ' ἀδελφία. Καὶ ἐν προκειμένῳ, Σεβασμιώτατε, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ Κομμουνισμὸς εἶναι γνήσια τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρός: τοῦ Διεθνοῦς Ἐξουσιασμοῦ. Οἱ μέθοδοι καὶ οἱ πρακτικὲς ἀμφοτέρων τὸ ἐπιβεβαιώνουν. Τὴν εὐλογίαν Σας...

Γιῶργος Πετρόπουλος

ΕΥΡΕΣΗ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Πώς καθόριζαν τὸ στίγμα οἱ ναυτικοί

Ἡ τέχνη τοῦ «εὖ ναυτίλλεσθαι» τῶν Ἑλλήνων εἶναι παγκοσμίως ἀποδεκτή, ὅλες τὶς ἐποχές. Στους ἀρχαίους χρόνους ὁ θαυμασμός τῆς Πόλεως πρὸς τοὺς ναυτίλους ἦταν μέγας. Ἀλλωστε, σχεδὸν ὅλες ἦσαν παραλιακές καὶ οἱ πλείστες ἐξ αὐτῶν ἀποικίες, ἐνῷ οἱ μεσογειακές πόλεις ἀπεῖχαν λιγώτερο ἀπὸ 30 χλμ. ἀπὸ τὸ ἐπίνειό τους.

Πῶς ὅμως ταξίδευαν σὲ τόσο μακρυνοὺς τόπους – σ' ὅλη τὴ γνωστὴ τότε Γῆ, τὴν «καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην»,⁴ ἀλλὰ καὶ στὴν ὑπόλοιπη;

Ἡ ΝΑΥΤΙΛΙΑ: Εἶναι οἱ μέθοδοι / διαδικασίες γιὰ τὸν ἀσφαλὴ πλοῦ.¹ Ὁ πλοίαρχος ἀνέκαθεν ἔχει τοῦτο, πλὴν τῶν ἄλλων ὑποχρεώσεων (διοίκηση, φόρτωση κ.ἄ.), ὡς προσὸν καὶ κύριο μέλημά του. Καὶ οἱ ἀπαραίτητες γνώσεις πολλαπλές· ὅπως τοῦ καιροῦ (ἄνεμοι, θύελλες, ρεύματα), τῆς κατάλληλης ἐποχῆς [*ἐς θέρεος ὥραϊος πέλεται* (= γίνεταί) *πλόος*],² ἐνῷ τὸ χειμῶνα εἶναι ἀνάγκη «*πηδάλιον... κρεμάσασθαι*»] καὶ τῶν οὐρανίων κινήσεων (ἡλίον, ἀστέρων κ.ἄ.).

Ὁ χρόνος, βασικὸς παράγων τῆς ναυσιπλοΐας, ἀπαιτοῦσε ἓνα σωστὸ ἡμερολόγιο καὶ ἀκριβῆ ὄργανα μέτρησής του (ὥρολόγια, κλειψύδρες) μὲ σφάλμα ὄχι μεγαλύτερο ἀπὸ 10 δευτερόλεπτα!

[Παρέκβαση: Μελετώντας τὸ «Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρόνικου», τὴν Πλάκα καὶ τὰ ἄλλα τρία ὥρολόγια του –τὸ ἡλιακὸ (ἐμπορικό), τὸ ὑδραυλικὸ (παντὸς καιροῦ) καὶ τὸ ἡλιακὸ (ὀροφῆς)– μεγάλης ἀκριβείας, διεπίστωσα ὅτι ἡ μικρότερη μονάδα ἦταν τὰ 10". Πράγματι, στὸ ὑδραυλικὸ ἦταν ἴσο μὲ ἓνα ποτηράκι (1.080 ἐκ.³: 6 = 180) καὶ στὸ ἡλιακὸ 4 χλσ. Τότε δὲν καταλάβαινα τὸ λόγο μέτρησής τοῦ χρόνου μὲ τόση ἀκριβεία. Ἐνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς ἦταν ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς θέσεως στὴ γῆινη σφαῖρα].

Ἡ ναυσιπλοΐα στηρίζεται βασικὰ στὴ δυνατότητα εὗρεσης τῆς θέσεως τοῦ πλοίου (στίγμα) μὲ παρατηρήσεις ἀκτῶν ἢ οὐρανίων σωμάτων, μὲ τομὲς εὐθειῶν θέσεως (**Σχ. 7**) καὶ *στίγμα*¹ εἶναι οἱ συντεταγμένες, ἥτοι τὸ πλάτος (δόρειο, νότιο) καὶ τὸ μῆκος (ἀνατολικό, δυτικό), ἐπὶ χαρτῶν ὅσο γίνεται ἀκριδέστερων (καὶ τώρα ἀκόμη διορθώνονται ἀπὸ δορυφορικές φωτογραφίες). Ἀκόμα καὶ σήμερα ἡ δυσκολία εὗρεσης τοῦ στίγματος εἶναι μεγάλη λόγω πολλῶν παραμέτρων (δια-



Φωτ. 1. Ἀστρολάβος (7).

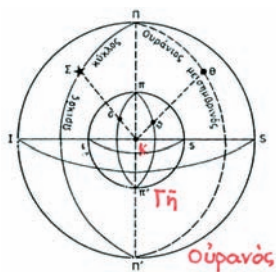
θλάσεις κ.ἄ.), με ἀνάλογες διορθώσεις σφαλμάτων. (Ἡ σύγχρονη ναυτιλία εἶναι πλέον ἠλεκτρονική).

ΟΙ ΑΡΧΑΙΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ. Οἱ Ἕλληνες πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἐγνώριζαν τὸ σχῆμα «σφαιροειδές»,⁴ τὶς κινήσεις τῆς Γῆς ὡς καὶ τὶς «φαινόμενες» κινήσεις (Ἀριστ., Τοπ. 1.1) οὐρανίων σωμάτων. Ὁ Ὀρφεὺς (-3.500) στοὺς «Ὑμνους», στὴν «Ἀστρονομία» καὶ στὰ «Φυσικά» καὶ ὁ σύγχρονός του Μουσαῖος στὴ «Σφαῖρα» ἀναφέρουν σχετικῶς. Ἐπίσης, ὁ Θαλῆς «κατέλιπεν Ναυτικὴν ἀστρολογίαν» «Περὶ τροπῆς» καὶ «Περὶ ἰσημερίας» (ἐχάθησαν) καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος ἐβεβαίωσε «σφαῖριν περιφύηναι» (= περιβάλλεται) τῷ περὶ τὴν γῆν ἀέρι...

Ἀπὸ χιλιάδες γεωγράφους / μαθηματικούς, μόνο διακοσίων γνωρίζουμε ἀπλῶς τὸ ὄνομα καὶ μερικοὺς τίτλους ἔργων τους. Μᾶς ἀπέμεναν μόνο τὰ «Γεωγραφικά» τοῦ Στράβωνος, ἡ «Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις» τοῦ Πτολεμαίου καὶ πληροφορίες ἀπὸ κάποιους «ἐλάσσονες», λ.χ. Ἀγαθήμερο, ὡς πηγές ἔρευνας. Μετὰ δὲ τὸν τελευταῖο γεωγράφο Μαρίνον καὶ τὸ κλείσιμο τῶν σχολῶν τῆς Ἀθήνας τὸν βον αἰ. ἐπέρχεται τὸ βαθὺ Γιαχβεδικὸ σκότος.

Οἱ γνώσεις «ἐπανευρίσκονται» τὸν 16ο αἰ. ἀπὸ σφετεριστὲς «ἀντιγραφεῖς ἀστρονόμους» ὅπως ὁ Κοπέρνικος, ὁ Κέπλερ κ.ἄ. Αὐτὸ εἶναι βέβαιο, καθότι μόνο ἀπὸ τὸ Στράβωνα (Σ) [ποὺ δὲν ἦταν καὶ μαθηματικὸς - γεωγράφος ἀλλὰ μόνο ἐξαιρετος «ἐρανιστής» (= συλλέκτης)⁶ ἔργων μεγάλων τοιούτων] μπορούμε νὰ ἀντλήσουμε ὅλες τὶς βασικὲς σύγχρονες γνώσεις, ὅπως:

1. «Ἡ γεωγραφία... γεωμετρίας τε καὶ ἀστρονομίας (!) δεῖν τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει»⁴ (= ἔχει ἀνάγκη γνώσεων). Ὅντως, ἡ ναυσιπλοΐα καὶ ἡ γεωγραφία εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνουν ἐπιστῆμες χωρὶς τὶς δύο παραπάνω (C11 + C110· παρατήρηση: ὅπου C σημαίνει τὰ «Γεωγραφικά» καὶ τὸ σχετικὸ κεφάλαιο).



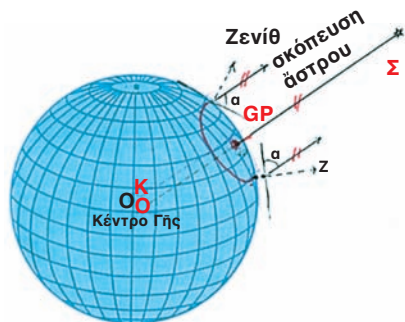
Σχ. 1. Ἀξονας καὶ πόλοι τοῦ κόσμου καὶ τῆς Γῆς.

δὲ «ἐπὶ τὸ μέσον φορὰ» εἶναι ἡ εὐθεΐα ἡ ἐνοῦσα τὸ οὐράνιο σῶμα μετὰ τὸ κέντρο τῆς γῆς K (**Σχ. 2+1**).

3. «πεντάξωνον τὴν γῆν... διωρίζοντο (= διαχωρίζονταν) αἱ ζῶναι κύκλοις παραλλήλοις τῷ ἰσημερινῷ... ἥτοι διακεκαυμένη, τὰς δὲ εὐκράτους καὶ κατεψυγμένας δύο»

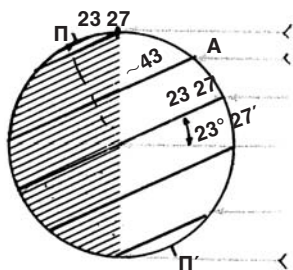
2. «σφαιροειδῇ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς... ἐπὶ τὸ μέσον τῶν σωμάτων φορὰν» (ὁ.π. C 11/110//49)

[δὲν λέγει «σφαῖρα» ἀλλὰ «σφαιροειδῆ», ἥτοι ὀλίγον πεπλατυσμένη στοὺς «πόλους»] καὶ συνεχίζει «ὁ δ' οὐρανὸς περιφέρεται (φαινομένως)... ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν» (C 110) «καθέτως τῷ ἰσημερινῷ» (C111). Τὸ ἐκπληκτικὸ εἶναι ὅτι πράγματι ἀληθεύει τὸ «ἡ γῆ ὁμόκεντρος τῷ οὐρανῷ», ἀφοῦ οἱ ἄξονες καὶ πόλοι οὐρανοῦ ΠΠ' καὶ γῆς ππ' ταυτίζονται, ἡ



Σχ. 2. Γεωγραφικὴ θέση GP. Ἡ γήινη προβολὴ οὐρανοῦ σώματος.

22 Δεκεμβρίου



Σχ. 3. Οί ζώνες.

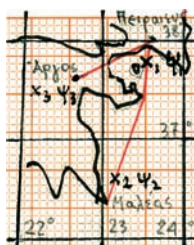
(δ.π.) (Σχ. 3) και «οί πρὸς τὰς ὀρθὰς (γωνίας) τέμνοντες (μεσημβρινοὶ C120) τούτους μέγιστοι κύκλοι.

4. Διαιροῦσαν τοὺς παραλλήλους καὶ μεσημβρινοὺς σὲ 360° καὶ κάθε 1° = 60' (1' = 60 στάδια ≈ 1852μ. = 1 ναυτ. μίλι) «ὁ μεσημβρινὸς κύκλος τξ» (= 360°) [Πτ. Α7]⁵ καὶ C132.

Καὶ ὅλων τούτων τῶν ἀρχαίων γνώσεων «πόρρωθεν ἢ ὑπόμνησις» ἀρχαιοτάτη –προκατακλυσμαία– ἢ μνεία (C11).

ΠΛΑΤΗ ΚΑΙ ΜΗΚΗ. Ἡ (γῆνιν) σφαῖρα μόνο σὲ μικρὰ κομμάτια μπορεῖ νὰ ἀπλωθῇ σὲ ἐπίπεδο, νὰ γίνῃ χάρτης. Ἐπ' αὐτοῦ τοποθετοῦμε παραλλήλους καὶ μεσημβρινοὺς (Σχ. 4) ὥς καὶ τὶς συντεταγμένες σημείου

(χ, ψ), δηλαδή τὸ πλάτος μὲ ἀρχὴ τὸν ἰσημερινὸ καὶ τὸ μῆκος (χ) μὲ ἀρχὴ ἓνα παραδεκτὸ μεσημβρινὸ (σήμερα τοῦ Greenwich). Ἔτσι, μποροῦμε νὰ ἐνώνουμε σημεῖα μὲ γραμμές, λ.χ. δύο πόλεις Α καὶ Β (Σχ. 4+7), νὰ ὑπολογίζουμε κατευθύνσεις καὶ ἀποστάσεις· ἐπίσης, νὰ βροῦμε τὸ στίγμα πλοίου Π μὲ εὐθείες θέσεως ΠΒ καὶ ΠΑ (Σχ. 7).

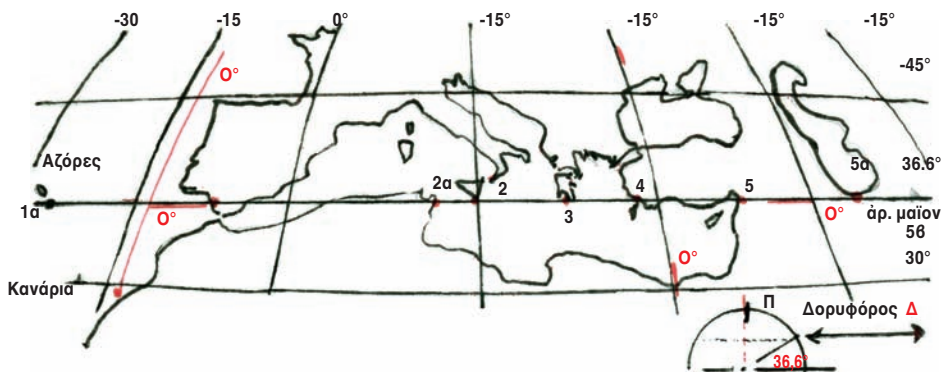


Σχ. 4. Συντεταγμένες.



Σχ. 7. Συντεταγμένες (φ, λ) καὶ ἀξιμούθια (α, β).

1. **Πλάτη:** Οἱ Ἕλληνες τὰ ὠνόμαζαν «κλίματα» (= κλίσεις Πολικοῦ ἀστέρος ὡς πρὸς τὸν ὀρίζοντα τόπου) «τὰ κλίματα καὶ τοὺς ἀνέμους διασαφοῦσι»⁴ (= καθορίζουν τὸ βορρᾶ). «οὐ λαβεῖν (= καταλαβαίνει)ς ἀρκτικώτερον ἢ νοτιώτερον χωρὶς τῆς διὰ τῶν κλιμάτων ἐπίσκε-



Σχ. 6. Χάρτης - ἀεροφωτογραφία στὸν 36,6° παράλληλο.

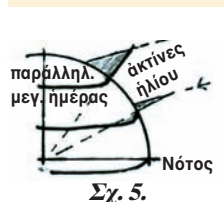
Σχ. 6α. Φωτογραφήσεις Γῆς.

ψιν» (= γνώση, C7). Ἐγνώριζαν καὶ τοὺς δύο ἀρκτικούς καὶ τροπικούς κύκλους: «τοῦ μεταξὺ διαστήματος τοῦ τε ἰσημερινοῦ καὶ τροπικοῦ τεττάρων ἐξηκοστῶν τοῦ μεγίστου κύκλου. Δηλαδή $360^\circ \times 4 : 60 = 24^\circ 00'$ (Συήνη) $\approx 23^\circ 27' = \omega = \lambda$ - ξωση ἐκλειπτικής (Σχ. 3).

Τὸ γεωγραφικὸ πλάτος ὑπολογίζεται μὲ διάφορους τρόπους, ἐκ τῶν ὁποίων αὐτοὶ εἶναι οἱ δύο ἀπλούστεροι:

α. Μέτρηση γωνίας πολικοῦ ἀστέρος (ἔξαρχα)¹ = πλάτος ϕ^0 καὶ **β.** Ὑψος μεσουράνησης οὐρανίου σώματος (ἡλίου σὲ ἰσημερίες / τροπές). Καὶ τοὺς δύο γνώριζαν οἱ Ἕλληνες: «συμμεσουρανῆσεις καὶ ἐξάρματα πόλων» [(C12) Σχ. 5+5α].

Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἰσημερινὸς ἦταν μακρυνά τους (40° νότια), σκέφθηκαν νὰ χωρίσουν τὴ Μεσόγειο «τὴν καθ' ἡμᾶς» μὲ ἓνα νοητὸ παράλληλο κύκλο (γραμμὴ στὸ χάρτη), ποὺ νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐπικαιρά σημεῖα, σὲ δόρεια καὶ νότια. Ἐπὶ ἀκριβεστάτου χάρτη-ἀεροφωτογραφίας⁶ τῆς Μεσογείου βρῆκαν τὴν παράλληλο $36,6^\circ$ - ποὺ τὴν διαιρεῖ στὰ δύο- σὰν Μέση Γραμμὴ, ὅπως καὶ τὴν (κατ' οἰκονομήν): «τὸν τῆς οἰκουμένης πίνακα, γραμμὴ τινὶ διαιρεῖ δίχα ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολήν» (C67), διερχόμενη ἀπὸ τὴν Ταρτησό (1) [Σχ. 6] ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὶς Ἀζόρες (1α) καὶ Καρχηδόνα (2α), τὴν Ν. ἄκρη τῆς Σικελίας (2), τὴν Πελοπόννησο [Μαλέας (3)], τὴν Ροδὴν (4), τὴν Ἴσο (5), τὴν Ταυρικὴ [Κασπία (5α)] μέχρι τὸ Ἰμάϊον ὄρος = Ἐβερεστ, τὴν Ἰνδικὴ καὶ τὴν Κίνα (Τσιγκ τάο)! [Σημ. Τὸ δόρειο καὶ νότιο ἐμβαδὸν τῆς Μεσογείου ὅπως καὶ τῆς «οἰκουμένης» εἶναι ἴσα!]



Σχ. 5. Συμμεσουρανῆσεις.



Σχ. 5α. Ἐξάρμα.

2. Μήκη: «ὁμοίως τὰς πρὸς $\epsilon\omega$ (= ἀνατολὰς) ἢ πρὸς δύσιν... διὰ τῆς ἐκλειπτικῆς ἡλίου καὶ σελήνης συγκρίσεως» (C7). Ἐτοί χῳρίζαν οἱ Ἕλληνες μὲ «μεσημβρινούς» τὸν Ἰσημερινὸ σὲ 24 ὥριαῖα «τμήματα», 15° ἕκαστον. Ἀρχὴ μετρήσεως τῶν μηκῶν ὁ μεσημβρινὸς (0°), διαφορετικὸς κατὰ ἐποχὴ· στοὺς ἑλληνοιστρικούς χρόνους ἦταν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας⁵: «τοῦ δι' Ἀλεξανδρείας μεσημβρινοῦ διαστάσεις, ἧτοι πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς μεγέθεσι... ὥρῶν ἰσημερινῶν» (H.2). Τὸν 2ο μ.Χ. αἰ. ὁ «διὰ τῶν νήσων Μακάρων» (A. 12) < *Καμάριοι < Κανάριοι [*Αὔρος ποτ. = $5^\circ 30' + 8^\circ 30' \text{ Gr} = 14^\circ \Delta$ = πλάτος Καναρίων!].

Σήμερα ἀποδεχόμεθα τὸν μεσημβρινὸ Greenwich (GR) καὶ ὥρα Gr.· ἔχουμε δὲ $\pm \lambda = \text{LHA} - \text{GHA}$ (λ = μῆκος, LHA = τοπικὴ ὥρικὴ γωνία καὶ GHA = ὥρ. γ. Gr).

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΑΡΤΕΣ. Στὸ «Δ» (τ. 252) ἀποδείξαμε τὴν ὑπαρξὴ (πρὸ τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος) στὴν Ἑλλάδα ἐξαίρετων ἀντιγράφων ἀπὸ χάρτες - ἀεροφωτογραφίες πανάρχαιου αἰγαίου πολιτισμοῦ. Ὅμως ἡ χρῆση τους ἀπαιτεῖ ἀκριβεῖς πίνακες μὲ τὶς συντεταγμένες χαρακτηριστικῶν σημείων (λιμένων κ.ἄ.).

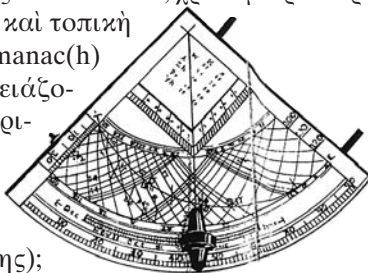
Παρατήρηση: «**Πίναξ**» ἐσήμαινε καὶ «γεωγραφικὸ χάρτη» ἀλλὰ καὶ «**κατάλογος**» ἀριθμῶν, πόλεων κ.ἄ.: «Ἀναξίμανδρον ἐκδοῦναι πρῶτον γεωγραφικὸν πίνακα καὶ ἑκαταῖον καταλιπεῖν γράμμα» (= ὑπολογισμούς). Οἱ πίνακες συντεταγμένων τόπων καὶ ὑπολογισμῶν ἐξαρχμάτων ἡλίου δυστυχῶς ἔχουν χαθῆ. Θὰ

ἀναπλάσουμε παρακάτω ἕνα τέτοιο πῖνακα μὲ δεδομένα ἀπὸ τὸν Στράβωνα.

Γνωρίζοντας τὰ πλάτη (φ) καὶ μήκη (λ) δύο σημείων Α, Β ἢ Π(λοῖο), εὗρισκαν τὴν ἀπόσταση καὶ κατεύθυνση (**Σχ. 7**) [Π.χ. ἐσχεδίαζαν τρίγωνο ΠΑΓ μὲ ΠΓ = λ_ι-λ καὶ ΑΓ = φ_ι-φ]. Τὸ *στίγμα* ἦταν ἡ τομὴ τῶν ΒΠ καὶ ΑΠ, ἀφοῦ μετροῦσαν τὶς γωνίες β καὶ α ὡς πρὸς τὸν βορρᾶ. (Στὴν ὠκεανοπλοῖα ὑπολογιζόταν μὲ παρατηρήσεις, πῖνακες καὶ διαφορὰ ὥρας ἐκκινήσεως).

Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΣΗΜΕΡΑ. Ἡ γνώση τῆς θέσης τοῦ πλοίου στὴ χαραχθεῖσα πορεία ἀπαιτεῖ ὄργανα (διόπτρα, ἐξάντα), χάρτες ἀπὸ κάρναβι, χρονόμετρα ἀκριβείας 1δλ = 1/4 ναυτ. μιλίου (σὲ ὥρα Gr = GMT καὶ τοπικὴ = LMT), πῖνακες (ἀστρον. / μαθημ.) [ἀραβ. al manac(h) < τὸ μην(λό)γι.ον < δωρ. μάν-α]. Ἐπίσης, χρειάζονται παρατηρήσεις, διορθώσεις τιμῶν, ἐπίλυση τριγώνων κ.ἄ.¹.

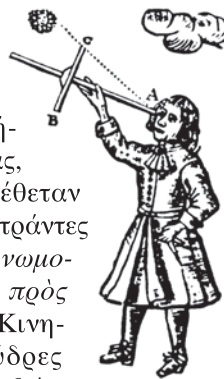
Η ΑΡΧΑΙΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑ: Τί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶχε στὴ διάθεσή του ὁ Ἑλληνας θαλασσοπόρος; Καὶ τί πλόες «χωρὶς αὐτὰ θὰ κάμῃ» (Καβάφης); Ἡ θάλασσα δὲν ἀστειεύεται· πολεμώντας τὸν «ἡεροειδέα πόντον» (= ἀνταριασμένη θάλασσα), τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς σκοπέλους ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ κρατᾷ τὴν πορεία εἰς τὰς «μελαίνας νῆας» μή-



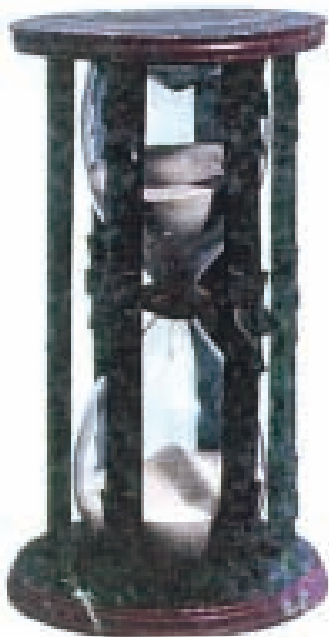
Σχ. 8. Τετράντας Κολόμβου.

κους 10 ~ 15 μ.!

Καὶ μόνο ἡ ὑπαρξη ἑνὸς (;) ὑπολογιστῆ (Ἀντικυθῆρων) ἀγνώστου λειτουργίας, ἀρκεῖ νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι διέθεταν ναυτικά ὄργανα ὅπως **α**. τετράντες καὶ διόπτρες (**Σχ. 8+9**), «γνωμονικά καὶ διοπτρικά (C87) πρὸς κλιμάτων (συγκρίσιν» **β**. Κινητοὺς βραχίονες **γ**. Κλειψύδρες καὶ ἡλιακὰ ὥρολόγια ἀκριβείας 10 δλ. (**Φωτ. 2**), **δ**. Χάρτες ἀκρι-



βείας. **ε**. Πῖνακες ὑπολογισμοῦ **Σχ. 9. Κινητὸς βραχίων.** «διὰ συμμεσουρανῆσεις καὶ συνανατολὰς καὶ ἐξάρματα πόλων». **στ**. Πυξίδες «κᾶν τοῖς κλίμασι καὶ τοῖς ἀνέμοις διαφαίνει τὸ πολυμαθές (= καὶ στὴν εὕρεση στίγματος καὶ ἀκριβοῦς σημείου ὀρίζοντος (βορρᾶ) ἀποδεικνύεται ἡ ἐξάιρετη γνώση: C27).



Φωτ. 2. Κλειψύδρα 30 λεπτῶν.

Γενικῶς θεωρεῖται ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζαν τὴν *πυξίδα*. Ἀντιθέτως, νομίζω ὅτι χωρὶς αὐτήν, χάρτες καὶ πῖνακες / μετρήσεις θὰ ἦσαν τελείως ἄχρηστοι. «Πυξίς» σημαί-

νει ξύλινο κουτί καὶ ἡ μαγνητικὴ πυξίς (**Φωτ. 3**) περιεῖχε νερὸ μὲ ἐπιπλέον-
σα μαγνητισμένη βελόνα.⁷ Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει: «Θαλῆς... (μαγνήτην) λίθον
ψυχρὴν ἔχειν (= διαθέτει ἐνέργεια) «ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ» «Περὶ ψυχῆς» Α
405.23. Τὸ ὅτι δὲν βρέθηκε καμμία, αἰτία εἶναι τὸ εὐθραυστο τῶν ὑλικῶν της·
μὲ εὐκολία διαλύονται ἢ ρίπτονται στὰ ἀρχαιολογικὰ μπάζα ὡς εὐτελεῖ εὐρή-
ματα.

ΕΥΡΕΣΗ ΠΛΑΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗ «ΜΕΓΙΣΤΗ ΗΜΕΡΑ»: Οἱ Ἕλληνες, γιὰ



**Φωτ. 3. Πυξίς
μαγνητικὴ.**

τὸν ὑπολογισμό τοῦ πλάτους, πλὴν τῆς μέτρησης τοῦ ἑξα-
ματος τοῦ Πολικοῦ ἢ τοῦ μεσουρανοῦντος ἡλίου (σὲ τροπές
ἢ ἰσημερίες), εἶχαν καὶ ἄλλη ἀκριβέστερη μέθοδος: τῇ μέ-
τρηση τῆς *μεγίστης ἡμέρας* [Ω.Μ.Η] τὴν 21 Ἰουνίου. Χρη-
σίμευσε κυρίως γιὰ τὴν εὐρεση συντεταγμένων γεωγρα-
φικῶν σημείων (πόλεων, ἀκρωτηρίων). «*ίστόρηκεν* (= κα-
τέγραψε σὲ πίνακες) *ἐν τοῖς τόποις τὸ μῆκος τῶν μεγίστων
ἡμερῶν ἢ τὸ ἕξαγμα τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς μεσουρανήσεις ἐν
ταῖς τροπαῖς (C75)*»· ὁ δὲ Πτολεμαῖος «*τὴν καθ' ἐκάστην
χώραν διασήμεων πόλεων μεγίστην ἡμέραν, τὰς δὲ κατὰ
μῆκος ἐποχὰς (= διαφορὰ ὥρας) ἀπὸ τοῦ δι' Ἀλεξανδρείας μεσημβρινοῦ...*».

Μὲ τίς δύο αὐτὲς μεθόδους πλὴν τῶν συντεταγμένων τῶν πόλεων εὕρισκαν καὶ
τὸ *στῆγμα* (πλάτος / μῆκος). Π.χ. «*δι' Ἀλεξανδρείας... ἡ μεγίστη ἡμέρα ὥρων δε-
κατεττάρων*» μετατρέπεται σὲ 30° 50' B (**Πίναξ 1**).

Ἡ μέθοδος αὐτὴ καὶ ἀκριβέστερη εἶναι καὶ εὐκολώτερη. Γιατί ἐνῶ εἶναι δύ-
σκολη ἀκόμα καὶ σήμερα ἡ μέτρηση γωνίας μικρότερης τῶν 30' ($1/2$ μοίρας),
ἡ μέτρηση ὥρων τῆς μεγίστης ἡμέρας Ω.Μ.Η. (ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως)
εἶναι δυνατὴ μὲ σφάλμα ± 10 δευτερολέπτων (δλ.). Ἦτοι 24ω = 360° καὶ 10
δλ. = 2,5' δηλ. $\pm 2,5$ ναυτ. μίλια μόνο!

Η ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ Ω.Μ.Η. ΣΕ ΜΟΙΡΕΣ ΠΛΑΤΟΥΣ. Γίνεται ὡς ἑξῆς:

1. Μοῖρες σὲ ὥρες: Στὴν τομὴ τῆς Γῆς (**Σχ. 10**) ὁρίζουμε σημεῖο Α γωνίας
φ: τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκλειπτικῆς τέμνει τὸν ἰσημερινὸ ΚΓ ὑπὸ γωνία $\varepsilon = 23^\circ$
27' ἴση μὲ τὴν ΠΚΔ. Ἡ παράλληλη εὐθεΐα ΑΛΖ τέμνει τὴ ΔΚ στοῦ Ζ. Φέρω τὴ ΖΖ'
(ἐπίπεδο ἀνατολῆς). Στὴν κάτοψη τῆς Γῆς (**Σχ. 11**) φέρω ΑΒ κάθετο στὴ ΠΓ καὶ
τὸν παράλληλο κύκλο ΒΗ, ποὺ τέμνεται ἀπὸ τὴν ΖΗ στοῦ Η. Φέρω τὴν ΠΗΘ καὶ
τότε τὸ ΘΜΓ τόξο εἶναι ἡ μισὴ μεγίστη ἡμέρα, ποὺ μετατρέπεται σὲ ὥρες.

Παράδειγμα: Ἔχουμε τὸ γεωγρ. πλάτος Ἀλεξανδρείας 30° 50' Β. (**Σχ. 12**). Βρί-
σκω τὸ Α στοῦ τεταρτοκύκλιο ΓΑΜ (σὲ μοῖρες) καὶ φέ-
ρω ὁριζόντια ΑΛ, ποὺ τέμνει τὸ ἐπίπεδο νυκτὸς ΔΠ
στοῦ Ζ· ὑψώνω δὲ κάθετο ΖΗ. Μετὰ ἀπὸ τὸ Α φέρω
κάθετο ΑΒ καὶ μὲ κέντρο τὸ Π καὶ ἀκτίνα ΠΒ φέρω
τόξο ΒΗ, ποὺ τέμνει τὴ ΖΗ στοῦ Η. Φέρω τὴν ΠΗ ποὺ
τέμνει τὸ β' τεταρτημόριο ΝΔΜ (σὲ 6 ὥρες) στοῦ Θ. Τὸ
τόξο ΘΜ = 15° = 1ω 00' τὸ προσθέτω στοῦ ΜΑΓ = 6ω



Σχ. 10. Τομή Γῆς.

καὶ τὸ διπλασιάζω, ὁπότε βρίσκω $14\omega [= (1+6) \times 2]$
δηλαδή τὴ μέγιστη ἡμέρα Ἀλεξανδρείας.

2. Ὑψος σὲ μοῖρες: α. Γεωμετρικά. Ὡς Εἶπω ἡ μέγιστη ἡμέρα = 14ω , ἄρα $\widehat{\Theta M} = \frac{(14-12)}{2} = 1\omega$.

Ἡ ΘΠ τέμνει τὴν ἔλλειψη ΞΗΜ στὸ Η. Φέρω κάθετο ΗΖ καὶ ὀριζόντια ΖΑ. Τὸ τόξο ΓΑ = $30^\circ 50'$.

β. Τριγωνομετρικά: Βρίσκουμε τὸν τύπο

$$\epsilon\phi\phi^0 = \frac{\eta\mu\chi^0}{\epsilon\phi 23^\circ 27'}, \text{ ὅπου } \phi = \text{πλάτος} \epsilon\phi 23^\circ 27' = 0,4337 \text{ καὶ } \chi^0 = \frac{360}{25} \cdot \omega \text{ ὅπου}$$

$$\omega = \frac{\Omega M H - 12}{2}.$$

Παράδειγμα $\Omega M H = 14\omega 00' \rightarrow \omega = 1$ καὶ $\chi = 15^\circ$. Ἀπὸ τὸν τύπο ἔχω

$$\epsilon\phi\phi^0 = \eta\mu \frac{15}{0,4337} = 0,5966 \text{ ἄρα } \phi = 30^\circ 50'$$

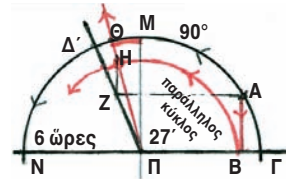
γ. Ἀρχαία μέθοδος: Στὸ **Σχήμα 12** ἔχω τὴν εὐθεῖα Δ'ΜΓ', ὅπου Δ'Μ = $\epsilon\phi 23^\circ 27'$ καὶ ΜΓ' = ἀκτίνα ΠΓ. Ἐχῶ $\widehat{\Theta M} = 1\omega$, ἄρα $\widehat{\Theta' M} = \eta\mu\chi$. Τὸ μέσον Θ'Γ' εἶναι τὸ Ο καὶ ὁ κύκλος ΟΓ' τέμνει τὴν ΠΜ στὸ Σ. Φέρω τὴν Δ'Σ καὶ κάθετο πρὸς αὐτὴ ΣΚ'. Τότε τὸ ΜΚ' = $\epsilon\phi\phi = ΚΓ$. Ἐτσι, ἡ ΚΠ τέμνει τὸν κύκλο στὸ Α καὶ τὸ τόξο ΑΓ = $\phi^0 = 30^\circ 50'$.

ΠΙΝΑΞ ΠΟΛΕΩΝ ΜΕ ΤΑ ΠΛΑΤΗ ΤΟΥΣ. Ὁ Στράβων (στὸ κεφ. C133) παρουσιάζει τὶς πανάρχαιες τιμὲς *μεγίστων ἡμερῶν* 7 χαρακτηριστικῶν πόλεων (ἢ τῆς Θούλης = Ἰσπανδίας δίδεται ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο)⁵. [Σημ. Ὁ Στράβων ἔκανε λάθος ὀνομάζοντας «περὶ τὸ Βυζάντιον» ἀντὶ τῆς Καλλιτίας (Βάρνα). Παραθέτουμε τὸν **Πίνακα** μὲ τὶς μετατροπὲς τῶν ΩΜΗ σὲ πλάτη (μοῖρες), ποὺ συγκρινόμενα μὲ τὰ πραγματικά διαφέρουν μόνο κατὰ $\sim 5' = 5$ ναυτικά μίλια!

Ὁ Στράβων παραλλήλως δίδει καὶ τὶς ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν πόλεων σὲ στάδια. Γιὰ νὰ τὶς συγκρίνουμε μὲ τὶς πραγματικὲς τιμὲς, ψάξαμε νὰ βροῦμε τὸ μήκος σταδίου ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπίσημα, ἀπὸ 175 μ. ἕως 192 μ. (ὁ Meineke προτείνει τὸ τῆς Μιλήτου 177,4, ποὺ ἴσως χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὰ πλάτη). Ἀλλὰ ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι ὁ «μέγιστος τῆς γῆς κύκλος» διαιρεῖται σὲ 360 «*τμήματα*» ἕκαστον περὶπου 7.000 σταδίων ἤτοι 252.000 μ. (τὸ πραγματικὸ θεωρεῖ 250.000 μ.). Καὶ ὁ Πτολεμαῖος «*ἡ τῆς ὅλης γῆς περίμετρος στάδια κ' μυριάδας*» (= 250.000 μ.).

Ἄν διαιρέσουμε τὴν **μέση** περίμετρο τῆς Γῆς 40.050.000 μ. διὰ τοῦ 250.000, βρίσκουμε ὅτι 1 στάδιο = 160,2 μ. Ἄν καὶ δὲν ἀναφέρεται τέτοιο στάδιο, ὑπολογίζοντας μὲ αὐτὸ τὶς ἀποστάσεις ἔχομε ἀμελητέες διαφορές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ. Οἱ Ἕλληνες ναυτικοί, κυρίως γιὰ τὴν ὠκεανοπλοῖα «ἐξωκεα-



Σχ. 11. Κάτοψη Γῆς
ΑΓ= Πλάτος σὲ μοῖρες
ΓΜΘ = ΘΜ + 12ω = ὥρες
μέγιστης ἡμέρας.

α/α	ΠΟΛΕΙΣ	Ω.Μ.Η.	$\frac{(\omega-12)}{2}$ = ω	$\frac{(360.\omega)}{24}$ μείρες	Προτεινόμε. ΠΛΑΤΟΣ	Πραγματ. ΠΛΑΤΟΣ	Αποστάσεις εις στάδ.	Χλμ. = στ. x 0,1602	Πραγμ.
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ									
1.	Θούλη (Ίσλανδ.)	20ω	4ω	60°	64° 00'	63,5° - 66°	10.330	1.655	1.655
ΣΤΡΑΒΩΝ									
2.	Βορυσθένης (Κίεβο)	16	2	30°	49° 00'	48° 50'	3.800	609	610
3.	Καλλατία (Βάρνα)	15 1/4	1,62 ⁵	24,27	43° 10'	43° 30'	1.500	240	240
4.	Βυζάντιο - 'Απολλωνία	15	1,50	22,5	41° 35'	41° 10'	3.360	538	530
5.	Ροδία (Κνίδος)	14 1/2	1,25	18,75	36° 40'	36° 40'	3.640	583	580
6.	'Αλεξάνδρεια	14	1,00	15	30° 50'	30° 45'	5.000	801	805
7.	Συήνη	13 1/2	0,75	11,25	24° 10'	24° 00'	5.900	945	950
8.	Μερόη (Χαρτούμ)	13	0,50	7,5	16° 40'	16° 25'	10.900	1.745	1.750
							44.430	7.116	7.120
Δ Ξεαρμα Βυζαντίου = $120 : 42 - \frac{1}{8} = 120 : 41,8 = 2,870 =$ $= \epsilon\phi 70^\circ 35' \varphi = 19^\circ 25' + 23^\circ 27' \approx 43^\circ \leq 43^\circ 10'$									

ΠΙΝΑΞ 1. Πλάτη πόλεων και αποστάσεις μεταξύ των.

νισμὸν» (C44+46), διέθεταν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα (ὄργανα, μεθόδους κ.ἄ.), προερχόμενα ἀπὸ τὸν αἰγαῖο Προκατακλυσμαῖο Πολιτισμὸ (Πλάτωνος, «Τίμαιος», τόμ. 1) βεβαιώνοντάς τα καὶ βελτιώνοντάς τα. Κυρίως ἀκριβεῖς χάρτες, πίνακες, χρονόμετρα, πυξίδες.

Σχεδὸν τίποτα δὲν δρέθηκε· καὶ αὐτὰ ποὺ δρέθηκαν ἢ πετάχτηκαν ὡς «ἄχρηστα» ἢ ἀλλοιώθηκαν ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἀντιγραφή (ἀστρολάβος: **Φωτ. 1**). Κάποτε ἴσως δρεθοῦν γιὰ νὰ τὰ θαυμάσουμε.

Κωστής Καρμιράντζος

Ἀρχιτέκτων Ε.Μ.Π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Χρ. Ντούνης / Δ. Δημαράκης, «*Ναυτιλία*».
2. Ἡσίοδος, «*Ἔργα καὶ Ἡμέραι*».
3. Καρμιράντζος, «*Ἰδανικὸ Ἡμερολόγιον*», «Δ», τ. 211· καὶ «*Ὁρολόγιον Ἀνδρόνικου*», «Δ», τ. 210.
4. Στράβων, «*Γεωγραφικά*», ἐκδ. Πάπυρος.
5. Κλ. Πτολεμαῖος, «*Opera*», «Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις», Teubner.
6. Κ. Καρμιράντζος, «*Χάρτες - ἀεροφωτογραφίες*», «Δ», τ. 252.
7. C. Hyuson, «*Κολόμβος*», ἐκδ. Πατάκη.

«ΞΥΡΙΣΑΝ» ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΩΝ



Κάποτε, όταν οί ιδέες και τὰ ἰδανιὰ λατρεύονταν ὡς θεότητες, γράφμιζαν τὰ τεῖχη τῶν πόλεων, γιὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν στεφανωμένους μὲ τὸν «κότινον τοῦ Ἡρακλέους». Σήμερα, μέσα στὸ κέντρο τοῦ πάλαι ποτὲ κλεινοῦ ἀστεὺς καταστρέφουν καὶ τὴν τελευταία ἀφιερωμένη σ' αὐτοὺς ἔκταση γῆς, ποὺ ὑπενθύμιζε στοὺς περαστικοὺς τὰ κατορθώματά τους. Τὸ «Πάρκο Ἑλλήνων Ὀλυμπιονικῶν» καταμεσῆς τῆς λεωφόρου Καλλιγράφου ἀνήκει πλέον στὸ παρελθόν. Στὴ θέση του θὰ συναντήσῃ πλέον κανεὶς ἓνα μεγάλο ἐργοτάξιο, ποὺ ἀνασκάπτει τὰ τελευταῖα ἀπομεινάρια τοῦ πρᾶσινου καὶ τοποθετεῖ τσιμεντένια κρηπίδωματα γιὰ τὶς σιδηροτροχιές τῆς προβλεπόμενης γραμμῆς τοῦ τράμ ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας πρὸς τὰ νότια προάστια. – **Μ. Μαρμανέας**

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

Παντού και πάντοτε



«Ένα πρωινό πού διάδαινα παράπλευρα με τὸ ποτάμι τοῦ Ἰλισσοῦ, εἶδα μιὰ λιτανεία νὰ πλησιάζῃ. Ἀπλοῖ ἄνθρωποι ἀκολουθοῦσαν, σκυμμένοι με σεβασμὸ στὸ ξόανο τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἐνῶ ἐγὼ γνώριζα ἀληθινὰ ὅτι τὸ λατρεύμενο ξόανο δὲν εἶχε νὰ κἀνὴ τίποτα μετὰ τῆς θεᾶς καὶ τὴν ἀνύπαρκτη ὑπαρξὴ τῆς. Ὡστόσο παρατήρησα μιὰ γυναῖκα, ἀπλοϊκὴ κατὰ πῶς φαινόταν, νὰ δακρύζῃ καὶ νὰ γουλίξῃ μόλις ἐφθανε μπροστὰ στὴν ξύλινη ἀναπαράσταση τῆς θεᾶς. Παρακαλοῦσε τὸ ἄνυχο ξύλο νὰ σώσῃ τὸ πολὺ ἄρρωστο παιδί τῆς. Τότε ἦταν πὺν κατάλαβα πραγματικά, ὅτι μέσα στὴν ἀθηναϊκὴ κοινωνία λειτουργοῦσαν δύο θρησκείες: Ἡ μία τῶν ἐλεύθερων ἀνθρώπων καὶ ἡ ἄλλη τῶν σκλάβων. Ἡ γυναικούλα αὐτὴ ἀνῆκε στὴ δεύτερη κατηγορία. Τώρα ὡς πρὸς ἐμένα θεωρῶ ὅτι ἡ θρησκευτικὴ προσέγγιση εἶναι θέμα ἀτομικὸ καὶ ἔχει ὀργανικὴ σχέση μετὰ τὴν παιδεία τοῦ καθενός. Ἐγὼ πάντως προσωπικὰ ἀπορρίπτω κάθε “μεσαζιλίμι” ἀνάμεσα στους θνητοὺς καὶ τοὺς ἀθανάτους.»

Ὑπογραφή: Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος, μάρτυρας συνειδήσεως. Τὰ λόγια του ἔχουν ἀπόλυτη ἰσχὺ καὶ σήμερα.

G.M.

Νέα σκόπευση

Φαίνεται πὺς τελικὰ δὲν θὰ ἀποφύγῃ ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία νὰ κηρύξῃ τὸ ἔτος 2003 ὡς «Ἔτος κατὰ τοῦ Νεοπαγανισμοῦ», ἀφοῦ οἱ ἐκδόσεις τῆς, οἱ ραδιοφωνικὲς τῆς ἐκπομπές, οἱ ἀπὸ ἄμβωνος λόγοι «πῆραν φωτιά» κατὰ τῆς «ἀπειλῆς ἀπὸ τὸ παρελθόν».

Παρ' ὅτι γνωρίζουν πολὺ καλά, πὺς αὐτοὶ πὺν σήμερα ἐμφανίζονται ὡς «νεοπαγανιστές» δὲν εἶναι παρὰ «ἀδελφάκια» τους, ἐν τούτοις παράτησαν τὸν Πάπα, τὴν Νέα Ἐποχὴ, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν στρέφουν τὶς ἀτέρμονες κινδυνολογίες τους. Ὡλλωστε, ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς αὐτὸς ὁ νέος «ἀντίπαλος» δὲν ἐπαγγέλλεται «ἀνάσταση νεκρῶν» καὶ «παράδεισο» καὶ ἐπομένως δὲν κινδυνεύουν νὰ χάσουν μέρος τοῦ ποιμνίου τους.

Ὅμως πίσω ἀπὸ αὐτὸν τὸν φλόαρο θεατρινισμό, μήπως κρύβεται καὶ κάποιος σοδαρώτερος δόλος; Μήπως, ὅπως οἱ μοναχοὶ τοῦ Μεσαίωνος πὺν δάφτιζαν τὶς πάπιες ψάρια, ταντίζουν τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα πὺν ἀποκαλύπτει τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν πεπραγμένα τους μετὰ τὸν «παγανισμό», γιὰ νὰ καταφέρουν σ' αὐτὴν εὐκολώτερα χτυπήματα; Μήπως...

P.A.K.

«Ὁρκος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴν Ὠπὴ»

«Ὁφείλουμε νὰ θεωροῦμε ἐθνικὸν ὅτι εἶναι ἀληθές» ἔχει πεῖ ὁ Διονύσιος Σολωμός. Ἀννούμεθα γιὰ τὸ ὅτι ὁ περίφημος αὐτὸς ὅρκος δὲν εἶναι παρὰ ἓνα χάλκευμα, καὶ ἔτσι τὸ «διεθνιστικὸ image» τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πρέπει νὰ ἀλλάξῃ. Πρέπει οἱ νεόκοποι διεθνιστὲς νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι ἄλλο οἰκουμενικὸ πνεῦμα, ὅπως τὸ ἐννοοῦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἄλλο τὸ στεῖρος ἐξονσιαστικὸς διεθνισμός πὺν ἐπιβάλλει ὁ διεθνιστικὸς ἐξονσιασμός. Δὲν νομιμοποιοῦνται οἱ δημοκόποι νὰ ἀναφέρωνται στὸ λογοτεχνικὸ αὐτὸ κατασκευάσμα τοῦ Ζαλοκώστα, ὁ ὁποῖος ἤθελε τὸν Ἀλέξανδρο προπομπὸ τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτὸ πολὺ θὰ διασκέδαζε τὸν Ἀλέξανδρο, ὅπως διασκεδάζουν καὶ ἐμᾶς οἱ διάφοροι γνώστες καὶ ἱστορικοὶ μετὰ τὰ βαρύγδουπα ὀνόματα, προϊόντα τῆς νεο-ελλαδικῆς, χρεωκοπημένης πρὸ πολλοῦ ψευδο-διανοήσεως, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται σ' αὐτὸν τὸν «Ὁρκο» σὰν σὲ πραγματικὸ γεγονός. «Αἰδώς, Ἀργεῖοι» μελετήστε λιγάκι ἱστορία.

G.G.

Kalo taxiði

Στὴ Γαλλία ὑπάρχει ἡ κυβερνητικὴ «Ἐπιτροπὴ Ὁρολογίας καὶ Νεολογισμῶν», ποὺ σκοπὸ ἔχει τὴ δημιουργία γαλλικῶν λέξεων γιὰ τοὺς νέους ὅρους τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας, ὅπως καὶ τὴν ἀπόδοση στὴ Γαλλικὴ διεθνῶς καθιερωμένων ὀρων (κυρίως ἀγγλικῶν).

Συναντοῦμε σὲ ἀρκετὲς ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, κυρίως εὐρωπαϊκὲς χώρες (Γερμανία, Αὐστρία, Ἰσπανία), τὴν πίστη πὼς ἡ ἐθνικὴ τους γλῶσσα μπορεῖ νὰ συννάρξη καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ κάλλιστα στὶς νέες συνθήκες παρὰλληλα μὲ τὴ διεθνοποιημένη Ἀγγλική, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση ἐργάζονται καθημερινὰ οἱ κυβερνήσεις τους. Ἀντίθετα, τὸ ἐλλαδικὸ κράτος δὲν δειχνεῖ νὰ προσπαθῇ ιδιαίτερα γιὰ τὴν ἰσχυροποίηση τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας μέσα στοὺς παγκοσμιοποιημένο πλέον περιβάλλον. Βέβαια, ἡ Ἑλληνικὴ ἔχει τὴ δύναμη ἀπὸ μόνη της νὰ ἐξελληνίσῃ τοὺς κατὰ μεγάλη πλειονότητα ἐλληνογενεῖς διεθνεῖς ὅρους, ὅμως εἶναι γελοῖο ἕως ἀνθελληνικὸ νὰ ἀντικρούξῃ κανεὶς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξή του στοὺς νέο ἀερολιμένα τῶν Σπᾶτων τὴν ἐκλατινισμένη εὐχή: «KALO TAXIDI»!

Π.Α.Κ.

«Ἐσωτερικὲς ἀνάγκες»

Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐν Ἑλλάδι «ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν» ἔχουν τὸν τελευταῖο καιρὸ ἐπιδιοῇ σὲ ἓνα πραγματικὰ ἀνελέητο κυνήγι τῶν διαφορῶν κονδυλίων τῆς περιφέρειας «Πολιτιστικῆς Ὀλυμπιάδας». Καὶ στὴν προσπάθειά τους αὐτὴ ἐπιννοῦν ὅτιδήποτε μπορεῖ νὰ φανταστῇ κανεὶς, μιᾶς καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ οἱ... ἐσωτερικὲς ἀνάγκες τοῦ καλλιτέχνη δὲν ζητοῦν ἐκφραση, ἀλλὰ πλήρωση (γέμισμα στομάχου καὶ λίπανση ἐντέρου...).

Νὰ εἶνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ποῦ, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἔλαβε τὴν ἐγκριση τοῦ ἀρμόδιου ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ: «Ἐνδεκα ξένοι συγγραφεῖς καὶ τρεῖς Ἕλληνες πρόκειται νὰ γράψουν ἓνα κοινὸ παραμῦθι, ποὺ θὰ ἀγκαλιάξῃ Ἀνατολὴ καὶ Δύση μέσα στὰ πλαίσια τῆς Πολιτιστικῆς Ὀλυμπιάδας. Τὸ διβλίο - «μωσαϊκὸ» θὰ εἶναι ἓνας πολυπολιτισμικὸς λογοτεχνικὸς διάλογος». («news. in. gr», 26.03.2003). Τὸ παραμῦθι αὐτὸ δὲν θὰ τὸ γράψουν ὅλοι μαζί ἀλλὰ ἓνας - ἓνας. Ὁ πρῶτος θὰ ἀρῇ τὴν ἀρχὴ καὶ οἱ ἄλλοι διαδοχικὰ θὰ συνεχίζον τὴν ὑπόθεσιν κατὰ τὸ δοκοῦν. Κι ὁ τελευταῖος... θὰ κλείσῃ τὴν πόρτα τοῦ παραμυθιοῦ.

Κι ὅλα τοῦτα στοὺς ὄνους τοῦ Ὀλυμπισμοῦ!

Π.Α.Κ.

Πανελλήνια ματαιοπονία

Τὰ πολιτιστικά, εἰδησεογραφικὰ ἢ ἄλλα ἐνδιαφέροντα τῶν ὁμογενῶν ἐξακολουθοῦν νὰ περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν, τοὺς ἱεράρχες καὶ τὰ πεπραγμένα τους. «Ἀλληλομαχαίρώματα», «ἰντριγκες» τοῦ τάδε ἱερωμένου μὲ τὸν δεῖνα, παράπονα γιὰ τοὺς ἐκκλησιαστικὸν κανονισμοὺς, γκρίνια γιὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς Ἑκκλησίας ἐναντὶ τῆς γλῶσσας μοσπολοῦν τὸν ἔντυπο καὶ ἠλεκτρονικὸ Τύπο τῶν Ἑλλήνων.

Βέβαια κατανοητὰ ὅλα αὐτὰ, ἀν λάθῃ κανεὶς ὑπ' ὅψιν τον πὼς ὁ «ὀμφάλιος λῶρος» μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα, οἱ ὁμογενειακὲς κοινότητες, ἀποτελοῦν δομικὰ στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁργάνωσης. Ἐνα ὅμως εἶναι σίγουρο: Ματαιοπονοῦν οἱ ὁμογενεῖς, ὅταν ἀναμένουν ἀπὸ μία διεθνιστικὴ ὁργάνωση, ἀσύμβατὴ καὶ ἐχθρικὴ ἱστορικὰ καὶ ἰδεολογικὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, νὰ προαγάγῃ τὴ γλῶσσα, τὴν παιδείαν καὶ τὶς ἀξίες τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Ὅσο ταχύτερα συνειδητοποιηθῇ αὐτό, τόσο καλύτερα: καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὴν ὁμογένειαν: γιὰ ὅλους μας.

Π.Α.Κ.

ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΩΣ «ΔΕΚΑΝΙΚΗ» ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Μιά Έλληνίδα φυσικός στὸν Καναδᾶ μᾶς ἐπαναφέρει στὴν «καθαρή» Ἐπιστήμη

Οἱ διαμάχες καὶ ἔριδες μεταξὺ ἐπιστημόνων, φιλοσόφων καὶ θεολόγων, σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν ἐπιπτώσεων τῆς Κβαντικῆς Θεωρίας, ποὺ ἄρχισε τὸ 1927 περίπου, συνεχίζονται καὶ σήμερα μὲ ἀμείωτο ἐνδιαφέρον. Βασικὸ αἷτιο τῶν πολύμορφων αὐτῶν ἀντιπαραθέσεων ὑπῆρξε ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ νομπελίστα φυσικοῦ Βέρνερ Χάιζενμπεργκ (W.H.: 1901-1976), ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τῆς Κβαντικῆς Μηχανικῆς, ὁ ὁποῖος γιὰ πρώτη φορὰ στὰ χρονικὰ τῆς Φυσικῆς διετύπωσε τὴν «Ἀρχὴ τῆς Ἀπροσδιοριστίας» («ὀντετερμινισμός») στὴ φύση, ἀρχὴ ἡ ὁποία εἶχε ἀπροσδόκητες προεκτάσεις στὴ φιλοσοφία καὶ τὴ θρησκεία.

Ὁ W.H. ἀνέτρεψε τὴν ἕως τότε καὶ ἐπὶ αἰῶνες ἐπικρατοῦσα «Ἀρχὴ τῆς Αἰτιότητας» μὲ τὴν «Ἀπροσδιοριστία» στὴ φύση, κατὰ τὴν ὁποία «καθίσταται ἀπαγορευτικὸς ὁ ταυτόχρονος προσδιορισμὸς συζευγμένων μεγεθῶν ὅπως ὁρμῆς - θέσης, ἐνέργειας - χρόνου».

Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, κυρίως στὸ θρησκευτικὸ δόγμα, μᾶς ὁδηγοῦν στὴν ὑπερβατικὴ ἰδεοκρατία, πλησιάζοντας στὴ θεώρηση ὠρισμένων μετασωκρατικῶν φιλοσόφων.

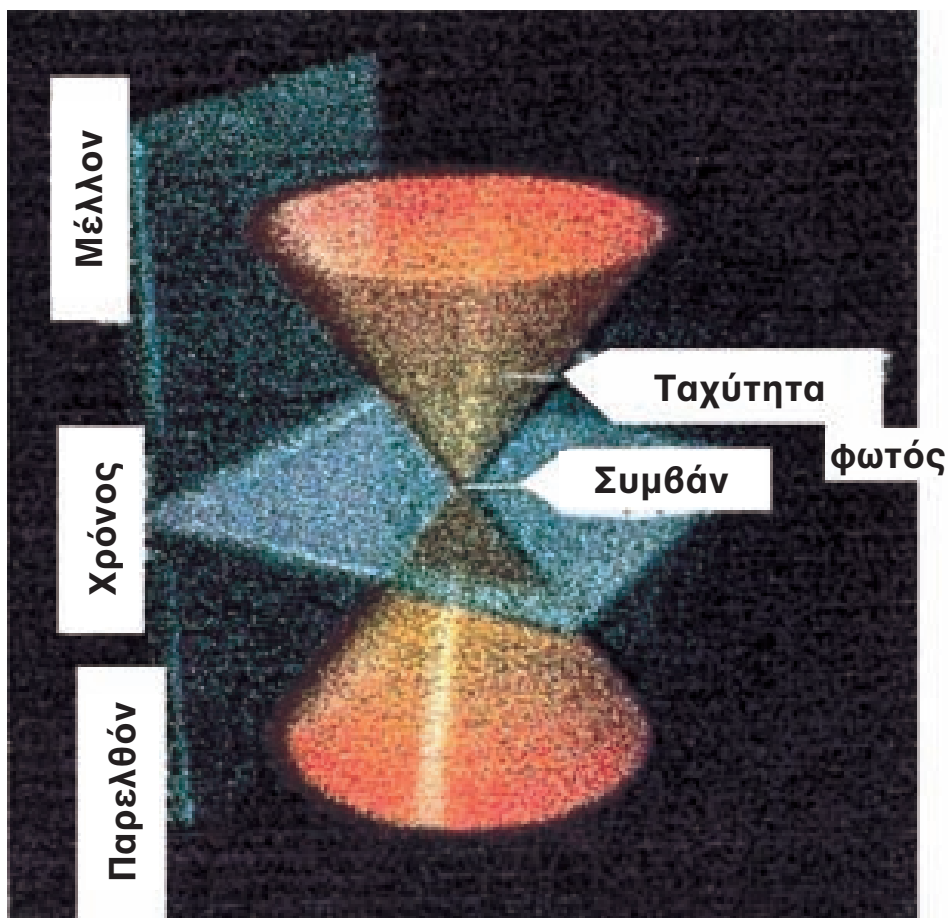
Ὅπως ἦταν ἐπόμενο, οἱ δύο αὐτὲς ἀρχὲς καὶ ἡ ἐκδηλωθεῖσα ἀντιπαλότητά τους «ἔθεσε ἐπιστημολογικὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα δὲν βρῆκαν ἀκόμα μιὰ γενικὰ ἀποδεκτὴ ἀπάντηση». Ἀποτεύματα τῆς διαμάχης αὐτῆς ἦταν ἡ δημιουργία δύο ἀντιτιθέμενων σχολῶν:

α) Τῆς Σχολῆς τῆς Κοπεγχάγης, μὲ κύριο ἀντιπρόσωπο τὸν νομπελίστα φυσικὸ Ν. Bohr καὶ συνιδεάτες του τοὺς παγκοσμίου κύρους ἐπιστήμονες Dirac, Neumann, Heisenberg, Jordan, Edington κ.ἄ. καὶ

β) Τῆς Σχολῆς τῶν EPR (Einstein, Podolski, Rozen) μὲ ἐπικεφαλὴς τὸν πρῶτο καὶ ὁμοιδεάτες τοὺς ἐπίσης διεθνοῦς κύρους ἐπιστήμονες Plank, Bell, Schrödinger, De Broglie, Bohm, Vigier κ.ἄ.

Ἐρευνητὲς καὶ λόγιοι δάσει τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐπιπτώσεων τῶν ἀντιτιθέμενων ἀρχῶν τῶν σχολῶν αὐτῶν κατατάσσουν τοὺς ὁπαδούς:

1. τῆς «ἀρχῆς τῆς ἀπροσδιοριστίας» στὴ φύση (Σχολὴ Κοπεγχάγης) στοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς ὑπερβατικῆς ἰδεοκρατίας (τὸ ἀδύνατον τῆς γνώσης τῆς φυσικῆς πραγματικότητος, τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ» τοῦ Κάντ), διότι πίσω ἀπὸ



Κώνοι φωτός.

αυτήν κρύβεται ή ιδέα του 'Υπερτάτου' Οντος και

2. της «*αρχής της αιτιότητας*» (σχολή EPR) στους θιασώτες του επιστημονικού ρεαλισμού (ή Κβαντική Θεωρία δεν είναι πλήρης, αλλά υπάρχουν οί «*λανθάνουσες παράμετροι*», που θα επιβεβαιώσουν την αιτιότητα αυτή στη φύση). Η ιδεολογία της σχολής αυτής συγγενεύει με τη φιλοσοφία ώρισμένων προσωκρατικών φιλοσόφων (ή φύση μπορεί να γίνη γνωστή από τόν άνθρωπο). Άναφέρω δύο παραδείγματα αντιτιθέμενων απόψεων επιστημόνων, που αποδεικνύουν τη διαφορετικότητα των σκέψεών τους:

α) 'Ο W.H., δημιουργός της «*αρχής της απροσδιοριστίας*» στη φύση, γράφει: «*Αυτό που παρατηρούμε δεν είναι ή φύση καθ' εαυτή, αλλά ή φύση που εκτίθεται σύμφωνα με τη μέθοδο μιᾶς ἔρευνας*» («*Φυσική και Φιλοσοφία*», σελ. 46) και ἄλλου ἐπικυρώνει την ἀμφιβολία του για τὸ γνωρίσιμο ἢ μὴ τῆς φύσης, ἐρωτώντας: «*Η φύση μπορεί ἄληθινὰ νὰ εἶναι τόσο ἀκατανόητη, ὅπως μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι μέσα ἀπὸ τὶς ἀτομικὲς μᾶς ἐμπειρίες*»; (σελ. 31). Καὶ καταλήγει: «*Ο νόμος*

της αιτιότητας δεν εφαρμόζεται στην Κβαντική Μηχανική και ο νόμος της διατήρησης της ύλης δεν είναι πιά αληθινός για τα στοιχειώδη σωματίδια» (σελ. 78-80). Με αυτές του τις απόψεις ο W.H. μās εισάγει ήθελημένα ή αθέλητα στην μεταφυσική ιδεοκρατία με τις γνωστές της επιπτώσεις στην θρησκευτική ιδεοληψία.

Ο W.H. κατατάσσεται στη «Σχολή της Κοπεγχάγης» ως θεμελιωτής μās «υπερβατικής απροσδιοριστίας». Παρ' όλα αυτά, δεν συμφωνεί απόλυτα με τον ιδρυτή της σχολής, τον Bohr και με ώρισμένες απόψεις του, γράφοντας: «... θυμᾶμαι τις συζητήσεις με τον Bohr, πὸν παρατείνονταν για πολλές ὥρες και βαστοῦσαν ὡς πολὺν ἀργὰ τὴ νύχτα, για νὰ καταλήξουν σχεδὸν σὲ ἀπελπιστικὴ κατάσταση» (σελ. 31). Ἐνῶ ὁ φυσικὸς ἐπιστῆμων Blochinzen γράφει: «Ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἰδεαλιστικὲς τάσεις τῆς σύγχρονης φυσικῆς, ἡ Σχολὴ τῆς Κοπεγχάγης εἶναι ἡ πιὸ ἀντιδραστικὴ» (σελ. 131). Ο W.H. ἐπιτίθεται καὶ ἐναντίον τῆς Ρεαλιστικῆς Σχολῆς (EPR): «Οἱ νόμοι τῆς Κβαντικῆς Θεωρίας εἶναι τέτοιοι, ὥστε “οἱ κρυμμένες παράμετροι” [“λανθάνουσες παράμετροι” κατὰ A. Bohr: Εὐτ. Μπιτσάκη (EM)] κ.λ.π., “ἱκανὲς νὰ ἀποδείξουν τὴν ἀρχὴ τῆς αιτιότητας στὴ φύση”, πὸν βρέθηκαν για τις ἀνάγκες τῆς διαφορετικῆς ἐρμηνείας τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ὅπως διατυπώνεται ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς ρεαλιστικῆς σχολῆς, δὲν μποροῦν νὰ παρατηρηθοῦν στὴ φύση». Σὲ αὐτὸ τὸ σημείο ὁ W.H. ἔχει δίκιο (καὶ ὁ E.M. τὸ παραδέχεται αὐτό), προβλέπει ὅμως ὅτι οἱ παράμετροι αὐτὲς θὰ ἀποκαλυφθοῦν στὸ μέλλον.

Οἱ ἐπιστημονικὲς καὶ φιλοσοφικὲς διενέξεις στὴν Κβαντικὴ Μηχανικὴ μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων παραμένουν στὴν ἐπικαιρότητα. Τὰ ἀντιτιθέμενα μετὴν Σχολὴ τῆς Κοπεγχάγης ἐπιχειρήματα τῆς «Ρεαλιστικῆς Σχολῆς» ἐκτίθενται ἀπὸ τὸν καθηγητὴ E.M. σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ βιβλία του καὶ γι' αὐτὸ τὸ θέμα, ὅπου γράφει: «Ἡ δὴθεν ἀρχὴ τῆς ἀπροσδιοριστίας (ἰντετερμινισμός) στὴν Κβαντικὴ Φυσικὴ εἶναι προῖὸν μās μηχανιστικῆς ἀντίληψης, ἀνάμεικτης μετὲ θετικιστικὲς καὶ πνευματοκρατικὲς προκαταλήψεις...».

«Πίσω ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν δύο ἀντιτιθέμενων σχολῶν δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀνιχνεύσουμε θετικιστικὲς καὶ ὑπερβατικὲς προκείμενες ἀπὸ τὴ μιά, ρεαλιστικὲς καὶ ὀρθολογικὲς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἔτσι καὶ ἡ σημερινὴ διαμάχη ἔχει ἰδεολογικὰ καὶ κοινωνικὰ κίνητρα ἀκόμα, μέσα ἀπὸ διαμεσολάσεις συχνὰ ἀδιόρατες πολιτικὰ» («Ὁ Ἐπιστημονικὸς Ρεαλισμός», σελ. 38).

Μιὰ Ἑλληνίδα μās ἐπαναφέρει στὴν ἀλήθεια

Στὴν πολυετὴ αὐτὴ ἐπιστημονικὴ διαμάχη ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων τῆς Κβαντικῆς Μηχανικῆς ρίχνει ἅπλετο φῶς ἡ 31 ἐτῶν Ἑλληνίδα φυσικὸς Φωτεινὴ Μαρκοπούλου - Καλαμαρά, πὸν τάσσεται εὐθέως ὑπὲρ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ρεαλισμοῦ (αιτιότητας). Γιὰ τὴ λαμπρὴ τῆς ἐπιστημονικὴ σταδιοδρομία τὸ γνωστὸ περιοδικὸ “Scientific American” (Δεκέμβριος 2002), μέσῳ καὶ τοῦ παγκοσμίου Διαδικτύου - Internet (www. sciam. com / us), ἀφιερώνει ἐντυπωσιακὰ ἐγκώμια γιὰ τὴ μοναδικὴ ἐπιτυχία τῆς, παρουσιάζοντας τὴν ἐργασία τῆς σὲ ἐκτενὲς καὶ ἐνδιαφέρον ἄρθρο, μετὲ φωτογραφία τῆς ἰδίας.

Ἡ ἐπιστῆμων ἐργάζεται στὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς Waterloo,

Ontario, Canada, όπου προτάθηκε να προσληφθῇ κατόπιν συμφωνίας με τὸ Ἰνστιτούτο Ἀνωτάτων Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Princeton, N.J., USA. Ἐρευνᾷ στὸ πλευρὸ ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων ὅπως οἱ R. Myers καὶ Lee Smolin, με σκοπὸ νὰ συνδυάσῃ τὴ Γενικὴ Θεωρία τῆς Σχετικότητας τοῦ Einstein με τὴν Κβαντικὴ Θεωρία καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὴ φύση τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ὄνειρο ἀκατόρθωτο γιὰ τὸν Einstein καὶ γιὰ ἄλλους σημερινοὺς ἐπώνυμους ἐπιστήμονες (Hawking, Penrose κ.ἄ.).

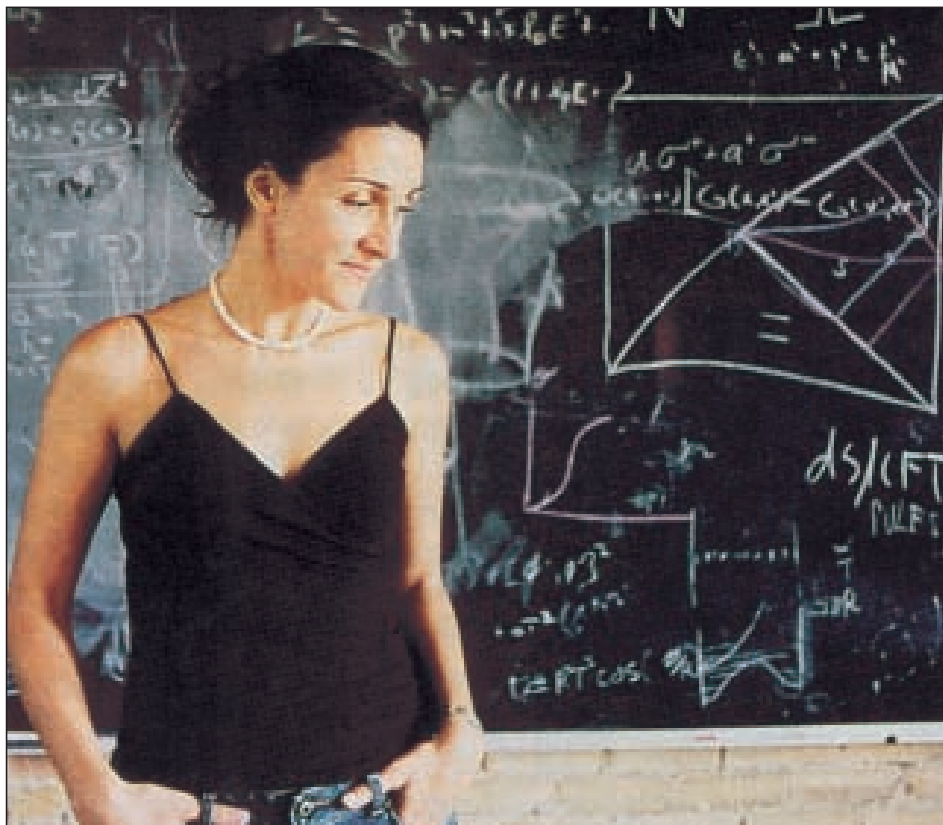
Ἡ ἀπάντησις ποὺ δίνει ἡ Φωτεινὴ Μαρκοπούλου - Καλαμαρά, φωτίζοντας τὸν ὥς τώρα σκοτεινὸ ὁρίζοντα τῆς Κβαντικῆς Μηχανικῆς, στίς ἐκτεθεῖσες πρὸ πάνω ἀπόψεις τοῦ W.H., εἶναι ἀντίθετη καὶ κατηγορηματικὴ, ὑπερασπιζόμενη τὸν ἐπιστημονικὸ ρεαλισμὸ τῆς «ἀρχῆς τῆς αἰτιότητας» με τὴ φιλοσοφικὴ ἔννοια τοῦ γνωρίσιμου τῆς φύσεως.

Στὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ ἄρθρου ἀναφέρεται: «Ἡ φυσικὸς Φωτεινὴ Μαρκοπούλου - Καλαμαρά ἀνέπτυξε μέθοδο ποὺ συνδέει τὴ Σχετικότητα με τὴν Κβαντικὴ Θεωρία, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι τὴν ἀρχὴ ὅτι: “καὶ ὅμως ἡ αἰτία προηγείται τοῦ ἀποτελέσματος”». Αὕτῃ εἶναι ἡ «Ἀρχὴ τῆς Αἰτιότητος» στὴ φύση. Προσεγγίζει ἔτσι τὴν ἀποψη τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων γιὰ τὴ νομοτέλεια τοῦ ἐσωσυμπαντικοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἀμυθολόγητου ὀρθολογισμοῦ στὴ φύση.

Εἶναι τόσο πεπεισμένη γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν ἀρχῶν τῆς αὐτῶν, ὥστε δὲν δίστασε νὰ ἔρθῃ σὲ ἀντιπαράθεσις με τὸν καθηγητὴ τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἀσφαλῶς μεγαλύτερο σὲ ἡλικία καὶ πεπειραμένο ἐρευνητὴ Lee Smolin. Ὁ ἐπιφανὴς συνεργάτης τῆς ἰσχυρίζεται ὅτι: «Δὲν γνωρίζαμε πῶς, με τὴν διαδικασία (software) ποὺ ἐργαζόμαστε, νὰ δικαιολογήσωμε τὴν αἰτιότητα» (σὲ ἐλεύθερη μετάφρασις). Ἡ Μαρκοπούλου - Καλαμαρά ἀνεκάλυψε ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ φαινομένου καθίσταται πεπερασμένη καὶ ἔτσι διασφύζεται ἡ δομὴ τῆς αἰτιότητας. Οἱ λεπτομέρειες τῆς κβαντικῆς διαδικασίας, λόγῳ τῶν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου μαθηματικῶν καὶ ὑποατομικῶν κβαντικῶν προκειμένων, εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνουν ἀντιληπτές ἀπὸ τὸν κοινὸ θνητό, οἱ φιλοσοφικο-θρησκευτικὲς τοὺς ὅμως ἐπιπτώσεις καὶ ἐρμηνείες εἶναι κατανοητές ἀπὸ τὸ μέσο ἄνθρωπο.

Ὡς ἓνα παράδειγμα ἀκόμη ἀντιτιθεμένων ἀπόψεων θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω τὸ ἄρθρο τοῦ Γ. Παπαμιχαήλ («Δαυλός», τ. 247) με τίτλο «Διαστολὴ τοῦ Χρόνου. Ἡ πλάνη στὴ θεωρία τοῦ Einstein». Τὴ δυνατότητα «διαστολῆς τοῦ χρόνου» καὶ τὴν ἀπροσδιοριστίαν τὴς ἀπορρίπτει ὁ ἀρθρογράφος ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐπέκτασις τῆς φιλοσοφίας τῆς σχετικότητας τοῦ Einstein καλλιέργησε τὸ πνεῦμα τῆς “Σχολῆς τῆς Ἀπροσδιοριστίας”, κάμπτοντας τὸ συναίσθημα τῆς ἀσφάλειας τοῦ ἀνθρώπου στὸ μέλλον του, ἐξευτελίζοντας τὴ δύναμις τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίες γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος, σὲ ἀντίθεσις με τὴν Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία, ποὺ προσφέρει σιγουριά καὶ ἀνθρωπιά στίς κοινωνίες».

Ἡ ἐκτίμησις αὕτῃ τοῦ ἀρθρογράφου συμπίπτει με τὰ ἔως τώρα ἀναφερθέντα στὸ ἄρθρο αὐτὸ καὶ καταγγέλλει τὸ ἰδεοκρατικὸ ὑπόβαθρο τῆς «Ἀπροσδιοριστίας», ἡ ὁποία ἐγινε μετὰ τὸ 1927 ὁ νέος στυλοβάτης τοῦ θρησκευτικοῦ δόγμα-



Φωτεινή Μαρκοπούλου - Καλαμαρά.

Μια άλλη αμφισβητούμενη άρχη είναι αυτή της διαστολής του χρόνου και κατ' επέκταση και του μήκους, ιδιότητα την οποία απορρίπτει ο Γ. Παπαμιχαήλ στο προαναφερθέν άρθρο του. Αντίθετα προς αυτό, ο Ε.Μ., στο πρόσφατο βιβλίο του «*Ο Δαίμων του Αϊνστάιν - Αιτιότητα και Τοπικότητα*», γράφει: «Σύμφωνα με την Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας το μήκος ενός σώματος είναι συνάρτηση της ταχύτητός του ως προς το μετρητικό όργανο (τα μήκη συστέλλονται). Το ίδιο ισχύει και για το χρόνο (τα χρονικά διαστήματα διαστέλλονται). Επίσης, η μάζα πάνει να είναι άπολυτο μέγεθος· αυξάνει με την ταχύτητα του σώματος» (σελ. 116).

Ο Ε.Μ. στο βιβλίο του «*Ο Νέος Επιστημονικός Ρεαλισμός*» γράφει: «Το φαινόμενο (κβαντικό) είναι “τοπικό”, στο βαθμό που οι αλληλεπιδράσεις δεν μεταδίδονται με άπειρη ταχύτητα. Ασφαλώς πρόκειται για την άρχη της “τοπικότητας”... Αλλά στην άρχη αυτή ή Σχολή της Κοπεγχάγης αντιπαράθετει την ιδέα του Bohr της μη-τοπικότητας... “Τοπικότητα και διαχωρισμός”, “αυτή ήταν η αλήθεια του φυσικού κόσμου κατά τον de Broglie ή τον Einstein. “Μη-τοπικότητα και μη-διαχωρισμός”, αυτή ήταν η αλήθεια κατά τον Bohr και τον W.H. της

Σχολῆς Κοπεγχάγης» (σελ. 16). Ὁ Ε.Μ. ἐπισημαίνει τὶς ἰδεοκρατικές συνέπειες τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, γράφοντας: «*Ἡ μάχη γιὰ τὸ μὴ-διαχωρίσιμο, τὴ μὴ-τοπικότητα καὶ τὴ μὴ-αἰτιότητα εἶχε ὥς συνέπεια πολλές διανοητικές παρεκτροπές (παρὰψυχολογία, τηλεκίνηση...) σὲ πνεύματα λιγώτερο λεπτὰ ἀπὸ τοῦ Bohr ἢ τοῦ W.H.*» (σελ. 17).

Γιὰ νὰ αἰτιολογήσῃ τὸ πνευματικὸ ὑπόβαθρο τῶν ἐκφάνσεων αὐτῶν, ὁ Ε.Μ. ἀναφέρεται στὸ Νεύτωνα (1642-1727), ποὺ παραδεχόταν τὴν τότε ἐπικρατοῦσα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες ἀντιεπισημονική καὶ θεοκρατική κοσμοαντίληψη ἐνὸς σύμπαντος στατικῶν, ἀμετάβλητου καὶ αἰώνιου. Ἡ φυσικὴ ἀλληλεπίδραση μεταξὺ τῶν πλανητῶν διεξαγόταν μὲ ἀπειρη, ἀκαριαία ταχύτητα, ὅπως ἔγραφε στὰ ἔργα του «*Principia*» καὶ «*Optica*» γιὰ τὴ δομὴ τοῦ σύμπαντος: «*Ἀποτελεῖται ἀπὸ σώματα “στέρεα”, μαζικά, ἀδιαπέραστα καὶ τόσο σκληρά, ὥστε δὲν ὑπάρχει συνηθισμένη δύναμη, ἱκανὴ νὰ τὰ διαιρέσῃ, πὺν ὁ Θεὸς τὰ ἔκαμε ἕνα κατὰ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς δημιουργίας*» (σελ. 73-74). Βλέπομε πὼς ἡ ἄνευ ὁρίων ταχύτητα καὶ οἱ ὥς ἄνω ἐπιπτώσεις τῆς καταλήγουν στὴ θεοκρατία τοῦ Νεύτωνα τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ συνεχίζονται ὡς τὶς μέρες μας ἀπὸ μερικoὺς ἐπιστήμονες μὲ τὶς εὐλογίες τῆς θεολογίας. Ἐφόσον ἀναφερθήκαμε στὸ «*θεὸς*», διευκρινίζομε ὅτι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτο, ἡ λέξις θεὸς προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα τίθημι, θέτω, καθορίζω, θέτω σὲ τάξη καί, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ταξιθετῶ, διότι θεωρεῖ τὸ «θεὸς» ὡς ταξιθέτη τοῦ σύμπαντος, τοῦ προϋπάρχοντος ὕλικου χάους καὶ ὄχι ὡς δημιουργὸ ἐκ τοῦ μηδενὸς («*Τίμαιος*»).

Τὸ δόγμα τοῦ Ἀινστάιν περὶ ταχύτητας τοῦ φωτός

Τὸ πρόβλημα τῆς ταχύτητας τοῦ φωτός ἔχει δημιουργήσει ἀντιτιθέμενες ἀπόψεις μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων τάσσονται μὲ τὴν ὀριακὴ, μὴ στιγμιαία ἢ ἀπειρη μετάδοσή του, χωρὶς νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἄλλοι τὴν ἀπορρίπτουν, παραδεχόμενοι τὴν ὑπαρξὴ ὑπερφωτεινῶν ταχυτήτων οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν ἔχουν ἀνιχνευθῇ στὴ φύση παρὰ τὶς ἔως τώρα προσπάθειες.

Μὲ τὸ σοβαρὸ αὐτὸ θέμα ἀσχολήθηκε ἡ ἐκπομπὴ τοῦ BBC τῆς 06.09.02 μέσω καὶ τοῦ παγκόσμιου Διαδικτύου - Ἰντερνετ (<http://www.news.bbc.co.uk/science/nature>). Ἡ ἐπικεφαλίδα τῆς ἐκπομπῆς ἦταν: «*Ἡ ἰδέα τοῦ Einstein γιὰ τὴν ταχύτητα τῆς βαρύτητας διερευνᾶται*» ... «*Μιὰ ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις τῆς θεωρίας του εἶναι ὅτι ἡ ταχύτητα τῆς βαρύτητας εἶναι ἴση μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός... Ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ὀρθὸ καὶ ἡ ταχύτητα τῆς βαρύτητας εἶναι ὑπερφωτεινὴ, τότε ἡ θεωρία τῆς Γενικῆς Σχετικότητας τοῦ Einstein θὰ καταρεῦσῃ*». Οἱ συνέπειες μιᾶς τέτοιας διαπίστωσης θὰ εἶναι σοβαρὲς γιὰ τὴν ἐπιστήμη, τὴ φιλοσοφία καὶ τὴ θεολογία.

Τὸ πείραμα γιὰ τὴν ἐπιβεβαίωση ὑπερφωτεινῆς βαρυτικῆς ταχύτητας διεξάγεται, κατὰ τὸ BBC, ἀπὸ τὰ ἀστεροσκοπεῖα τῶν Virgin Islands, Hawaii καὶ Γερμανίας· پاίρνουν ὅμως ἐνεργὸ μέρος καὶ ἐπιστήμονες τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς NASA. Οἱ ἀστρονομικὲς παρατηρήσεις θὰ ἐστιασθοῦν στὸν πλανήτη Δία, τὸ μεγαλύτερο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Ὁ πλανήτης θὰ περάσῃ πλησίον τοῦ φωτὸς ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ ἕνα Quasar (μοιάζει μὲ ἄστρο καὶ εἶναι σὲ ἀπόσταση δισεκατομμυρίων ἐτῶν φωτός). Οἱ ἀστρονόμοι θὰ ἐλέγξουν τὴν ἔλξη τοῦ φωτὸς τοῦ Quasar

από το βαρυτικό πεδίο του Δία. Έτσι, ελπίζουν να υπολογίσουν την ταχύτητα της βαρύτητας. Με άνυπομονησία αναμένουμε τα αποτελέσματα των αστρονόμων*.

Τέλος, η όριακή ταχύτητα του φωτός αποτελεί και τη βάση των έρευνών της Φωτεινής Μαρκοπούλου - Καλαμαρά **(βλ. Φωτογραφία προηγούμενης σελίδας)**, όπως προκύπτει από το αναφερθέν άρθρο, γεγονός που τεκμηριώνεται από το εικονιζόμενο φωτοδιάγραμμα.

Θεοκρατικός εξωσυμπαντικός και Έλληνικός Λόγος

Οί έως τώρα και σε κάθε ιστορική περίοδο προκύπτουσες ξριδες και διαμάχες μεταξύ αντιπροσώπων του «Επιστημονικού Ρεαλισμού» από την μια και της «Υπερβατικής Ίδεοπλασίας» από την άλλη είναι έγγενεις εκφάνσεις της εξελισσόμενης ανθρώπινης νόησης. Λόγιοι και διανοητές διακηρύττουν ότι η επίδραση των επιστημών κάθε δοσμένης εποχής είναι καθοριστική και αναμφισβήτητη και επιδρά στη φιλοσοφική και θρησκευτική ιδεολογία, περιορίζοντας την έμβλεια προαιώνιων αλόγων φαντασιώσεων και αντικαθιστώντας αυτές με την αλήθεια των φυσικών νόμων και αρχών. Ο Έπίκουρος πρώτος διατύπωσε την αλήθεια αυτή με αυτά τα λόγια: «Όσο μεταβάλλουν οι άνθρωποι τη φύση, τόσο συμβαίνει να αλλάζουν και οι σκέψεις τους» (Απόσπ. 108). Η επιστημονικά τεκμηριωμένη αυτή νομοτέλεια έδράζεται στην αρχαιοελληνική φιλοσοφική σκέψη, στην οποία προστρέχουν και οι πιο επιφανείς επιστήμονες, άντλώντας πηγές και φως για την έδραίωση των αρχών της φυσικής πραγματικότητας. «Αν ή θρησκεία θέλη να διατηρήση την αξιοπιστία της, πρέπει να δρῇ

* Το Διαδίκτυο (MSNBC News) την 07.01.03 ανέφερε ότι η διεξαγωγή ενός πειράματος απέδειξε πως η ταχύτητα της βαρύτητας, είναι σχεδόν ίση με την ταχύτητα του φωτός. Έν τούτοις, ώριμένοι επιστήμονες (H. Asada) αμφιβάλλουν για την εγκυρότητα της μέτρησης. Η διαμάχη συνεχίζεται.

✂

ΔΑΥΛΟΣ		■ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ	
Παρακαλώ ανανεώστε τη συνδρομή μου:			
☐ Έτήσια Έλλάδος Κανονική:	47 €	☐ Έτήσια Κύπρου:	73 €
☐ Έτήσια Έλλάδος Φοιτητική:	38 €	☐ Έτήσια Έξωτερικού:	80 \$
ΟΝΟΜΑ _____	ΕΠΩΝΥΜΟ _____		
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ _____	T.K. _____	ΠΟΛΗ _____	
ΧΩΡΑ _____	Τηλ.: _____	E-mail _____	
Χρεώστε την πιστωτική μου κάρτα με τα παρακάτω στοιχεία:			
☐ VISA	ΑΡ. ΚΑΡΤΑΣ# _____	ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ _____	
☐ MasterCard	ΟΝΟΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ ΚΑΡΤΑΣ _____	ΥΠΟΓΡΑΦΗ _____	
ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ: Περιοδικό «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Αθήνα FAX: (+30) 210 33 14 997			

τρόπο να ενσωματώσει χωρίς διαστρεβλώσεις κάθε νέα επιστημονική άρχή, διότι η ύλική αλήθεια της φύσης που αποκαλύπτει ή επιστήμη διαθέτει περισσότερο περιεχόμενο και μεγαλείο από όλες τις θρησκευτικές μυθολογίες μαζί». ἐνέργεια που είναι άπίθανο να αποτολμηθή.

Το θρησκευτικό δόγμα, για να επιδιώξει, στηρίζεται κάθε φορά στα «δεκανίκια» της επιστήμης, προσαρμόζοντάς τα στην πιο συμφέρουσα αλλά αλλοιωμένη επιστημονική άρχή, όπως με το άριστοτελικό *Primum Mobile* («Πρώτον Κινοῦν») στον Μεσαίωνα και την υπερβατική έρμηνεία της «*Αρχής της Ἀπροσδιοριστίας*» στην εποχή μας. Ἐν κατακλείδι, ἄς ἐπαναλάβουμε τὴν ἀξιόλογη ἀλήθεια, ὅτι «τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας δὲν εὐρίσκεται στὸ θρησκευτικὸ ὑπερβατισμό, ὁ ὁποῖος εἶναι πρόσκαιρος καὶ παροδικός, προὐδὼν τῆς πρωτόγονης ἀνθρώπινης σκέψης, ἀλλὰ στὸν ἐσωσυμπαντικὸ ἀρχαιοελληνικὸ Λόγο, ὁ ὁποῖος εἶναι ξυνός καὶ αἰώνιος, γνήσιο προὐδὼν τῆς Φύσης.

Βιβλιογραφία

- 1) Ἡράκλειτος, «Ἀποσπάσματα», ἐκδ. «Κάκτος» 1995.
- 2) St. Hawking, «Μαῦρες τρύπες, Σύμπαντα - Βρέφη» ἐκδ. «Κάτοπτρον» 1993.
- 3) Εὐτ. Μπιτσάκης, «Ὁ Νέος Ἐπιστημονικὸς Ρεαλισμός», «Gutenberg», 1999.
- 3) Πλάτων, «Τίμαιος», «Κριτίας», ἐκδ. «Κάκτος» 1993.
- 4) Il. Prigogin, «Τὸ Τέλος τῆς Βεβαιότητας», «Κάτοπτρον» 1997.
- 5) W. Heisenberg, «Φυσικὴ καὶ Φιλοσοφία», Ἀναγνωστίδης.
- 6) Μ. Ξυλινά, «Ἡ Προσωκρατικὴ φιλοσοφία καὶ οἱ σύγχρονες ἐπιστήμες», «Δωδώνη» 1997.
- 7) Γ. Νικολόπουλος, «Ἡ Ὑπερβατικὴ Φιλοσοφία τοῦ Κάντ», «Σύγχρονη Ἐποχὴ» 1992.
- 8) M. Kaku - J. Trainer, «Beyond Einstein», ἐκδ. Bantam Books.
- 9) V. Goldschmidt, «Ὁ Πλατωνισμὸς καὶ ἡ Σύγχρονη Ἐποχὴ», Ἀναγνωστίδης.
- 10) J. Burnet, «Ἡ Ἀγὴ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας», Ἀναγνωστίδης.
- 11) E. Wilson, «Σύναγμα - Ἡ ἐνότητα τῆς Γνώσης», Σύναγμα 1999.
- 11) E. Haeckel, «Μονισμός», Ἀναγνωστίδης.
- 12) I. Steward, «Παίξει ὁ Θεὸς Ζάρια - ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Χάους», Κωσταράκης 1991.

Ἰωάν. Κυπαρισσός

Δρ Τεχνικῶν Ἐπιστημῶν



ΔΑΥΛΟΣ		■ ΝΕΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ	
Παρακαλῶ ἐγγράψτε με συνδρομητὴ γιὰ τὴν περίοδο ἀπὸ/200... ἕως/200...			
☐ Ἐτήσια Ἑλλάδος Κανονικὴ:	47 €	☐ Ἐτήσια Κύπρου:	73 €
☐ Ἐτήσια Ἑλλάδος Φοιτητικὴ:	38 €	☐ Ἐτήσια Ἐξωτερικοῦ:	80 \$
ΟΝΟΜΑ _____	ΕΠΩΝΥΜΟ _____		
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ _____	Τ.Κ. _____	ΠΟΛΗ _____	
ΧΩΡΑ _____	Τηλ.: _____	E-mail _____	
Χρεῶστε τὴν πιστωτικὴ μου κάρτα μὲ τὰ παρακάτω στοιχεῖα:			
☐ VISA	ΑΡ. ΚΑΡΤΑΣ# _____	ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ _____	
☐ MasterCard	ΟΝΟΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ ΚΑΡΤΑΣ _____	ΥΠΟΓΡΑΦΗ _____	
ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ: Περιοδικό «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Ἀθήνα FAX: (+30) 210 33 14 997			

Ἡ ψυχὴ εἶναι ὑλικὴ ἐξάπαντος· σύγκειται ὁμως ἀπὸ σφαιροειδῆ ἅτομα «**πυρὸς καὶ θερ-
μοῦ**», τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ σχήματός τους δύνανται νὰ διέρχωνται διὰ μέσου ὧλων τῶν
ἄλλων ἀτόμων καὶ ὄντων καὶ νὰ τὰ θέτουν σὲ κίνηση, κινούμενα καὶ τὰ ἴδια· «**ἔστι δὲ ἡ
ψυχὴ ἐν παντί τῷ αἰσθανομένῳ σώματι**». Ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόησις ἀποτελοῦν λειτουργίαι
τῆς ψυχῆς, μέσῳ τῶν ὁποίων ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν κόσμον. Στὸ ζήτημα τῶν αἰσθήσεων ὁ Δη-
μόκριτος διαφοροποιεῖται τοῦ Λευκίππου. Οἱ αἰσθήσεις κατ' αὐτὸν δὲν εἶναι ἀλάνθαστες·
ἀπεναντίας, οἱ πληροφορίες πού μᾶς παρέχουν εἶναι ἀσφαεῖς καὶ ἀνακριβεῖς. Δύο εἰδῶν
νόησεις ἔχομε· «ἡ μὲν γνησίη, ἡ δὲ σκοτίη· καὶ σκοτίη μὲν τάδε σύμπαντα ὄψις, ἀκοή,
ὄσμη, γεῦσις καὶ ψᾶσις». Ὅταν ἡ σκοτίη μηκέτι δύνῃται (...) τότε ἐπιγίγνεται ἡ γνησίη,
ἅτε ὄργανον ἔχουσα τοῦ νόσσι λεπτότερον». Ἡ ἄποψις τὴν αὐτὴ εἶχε διαδοθῇ εὐρύτα-
τα κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους· κυκλοφοροῦσε μάλιστα κι ἓνα ἀνέκ-

δοτο, πὸν μιλοῦσε γιὰ κάποιον σοφὸ πὸν αὐτοτυφλώθηκε, λέει, γιὰ νὰ βλέπη καλύτερα, ἀπαλλαγμένος τῶν ἀνακριδῶν πληροφοριῶν τῆς ὁράσεως. Γνωστὴ ἄλλωστε ἦταν κι ἡ φράση: «φτωχὸ λογικό! ἀπὸ 'μας ἔλαβες τὰ πειστήριά σου κι ἐμαῖς προσπαθεῖς νὰ καταβάλῃς· ἡ νίκη σου θ' ἀποβῇ ἥττα σου».

Ἡ τύχη ἤδη εἶχε ἐκπαραθρῶθῃ ἀπ' τὸν Λεύκιππο, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο «τὰ πάντα ἐκ λόγου γίνονται καὶ ὑπ' ἀνάγκης». Ὁ Δημόκριτος θὰ κάνῃ ἓνα ἀκόμη δῆμα καὶ θὰ ἐκτοπίσῃ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς δαίμονες, στοὺς ὁποίους ἐναποθέτουν τὶς ἐλπίδες τους «οἱ ψυχὰς θαρδάρους ἔχοντες» κι οἱ ἀνόητοι. Δὲν ὑπάρχουν μὴ φυσικὰ ἢ ὑπερ-φυσικὰ ὄντα· ὅ,τι ὑπάρχει εἶναι «τὰ ἄτομα καὶ τὸ κενὸ» καὶ τὰ φυσικὰ ὄντα κατ' ἐπέκταση, ἀπ' τὶς ἀπορροές τῶν ὁποίων δημιουργοῦνται τὰ «εἶδωλα», πὸν προσκρούουν στὰ αἰσθητήρια ὄργανά μας καὶ προκαλοῦν τὰ αἰσθήματα... Ὡσαύτως δὲν ὑπάρχει καὶ μεταθανάτια ζωὴ, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ, ὕλική οὐσα, διαλύεται μετὰ τὸν θάνατο στὰ ἐξ ὧν συνετέθη σφαιρικὰ ἄτομα. Ὅσο ζοῦμε, ὥστόσο, ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ τὸ πραγματικὸ εἶναι μας, ἄρα καὶ τὴν πηγὴν κάθε εὐ-δαιμονίας: **«εὐδαιμονίῃ ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίῃ· εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐν δοσκήμασιν οἰκεῖ οὐδὲ ἐν χρυσῷ· ψυχῇ οἰκητήριον δαίμονος»** ἀποφαίνεται.

Ὁ Ἀβδηρίτης σοφὸς εἶν' ὁ πρῶτος πὸν ἔγραψε πραγματεία ἀφιερωμένη ἀποκλειστικὰ στὴν λογικὴ· πρόκειται γιὰ τὸν Κανόνα ἢ «περὶ λογικῶν κανόνων», ὅπως ἀναφέρεται στὸν κατάλογο τῶν ἔργων του. Ἐδῶ ἡ ἀπαγωγικὴ μέθοδος τοῦ Ζήνωνος· Ἐλεάτου ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ἐπαγωγικὴ τοιαύτη. Ὡς κριτήριό τῆς ἀληθείας ἡ τῆς ἀντιλήψεως τῶν ἀδήλων λαμβάνονται τὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων, νοούμενα ὡς σκοτεινὴ ἀντανάκλαση τῶν ὄντων (**«σκοτιή γνώμη»**), πὸν ἀποτελοῦν πηγὴ τῆς **«γνησίης γνώσης»**, ἡ ὁποία εἶναι καὶ οὐσία τῶν ὄντων.

Ἡ ἠθικὴ τοῦ Δημοκρίτου εἶναι ἔμπλεη ἀξιῶν, ἰδανικῶν καὶ ἀξιολογικῶν κριτηρίων· βρῖσκεται δὲ σὲ ἀπόλυτη ἁρμονία μὲ τὶς κοινωνικο-πολιτικὲς ἀντιλήψεις του, πὸν βασίζονται ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς συμμετρίας: **«καλὸν ἐν παντὶ τὸ ἴσον· ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἑλλειψις οὐ μοι δοκεῖ»** ἀποφαίνεται. Ἡ συμμετρία τῆς διαγωγῆς μας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὶς μέτρες καὶ λελογισμένες τέρψεις καὶ ἡδονὲς διασφαλίζουν τὴν ἁρμονικὴν κατάστασιν τοῦ θυμικοῦ, τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ λογικοῦ, τῆς ψυχῆς μὲ μιὰ λέξη, πὸν εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τὴν ὑγεία μας γενικῶς. Γνωρίζοντας ὅτι γιὰ τὰ σφάλματά μας φταίει ἡ ἄγνοια, συνιστᾷ συγκαταβατικότητα καὶ προτείνει «νὰ βλέπουμε καὶ νὰ διορθώνουμε τὰ δικά μας σφάλματα, ἀντὶ νὰ κακίζουμε γιὰ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων».

Τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ παιδεία ἀσφαλῶς, πὸν **«γιὰ μὲν τοὺς εὐτυχισμένους ἀποτελεῖ κόσμημα, γιὰ τοὺς δύσμοιρους ὅμως καταφύγιον»**. **«Ἡ φύσις (εὐφυντία) καὶ ἡ διδασχὴ παραπλήσιόν ἐστι· καὶ γὰρ ἡ διδασχὴ μεταρρυσμοῖ (μεταρρυσμίζει) τὸν ἄνθρωπον, μεταρρυσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ»**. Ἡ διδασχὴ καὶ οἱ ἀσκήσεις παίζουσι μέγιστο ρόλο· **«περισσότεροι εἰν' ἐκεῖνοι πὸν γίνονται ἀγαθοὶ ἀπ' τὴν ἀσκήσιν παρὰ οἱ γεννημένοι ἀγαθοί»** καὶ **«καμμίᾳ τέχνῃ ἢ ἐπιστήμῃ δὲν μπορεῖ νὰ κατακτηθῇ χωρὶς μάθησις - «διδασχὴ»**. Αὐτὰ βέβαια δὲν σημαίνουν ὅτι τάσσεται ὑπὲρ τῆς πολυμαθείας. Γνωρίζει ὅτι **«τὸ διαλογίζεσθαι τι καλόν, εἶναι ἴδιον τοῦ θεοῦ νοῦ»** κι ὅτι **«πολλοὶ λόγον μὴ μαθόντες ζῶσι κατὰ λόγον»**· γι' αὐτὸ συνιστᾷ **«πολυνοῖην καὶ οὐ πολυμαθὴν ἀσκέειν, διότι πολλοὶ πολυμαθεῖς νοῦν οὐκ ἔχουσιν»**.

Ὁ Δημόκριτος, σοφὸς καθὼς ἦταν, αἰσθανόταν πολίτης ὅλης τῆς οἰκουμένης: **«Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή· ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατριὸς ὁ ξύμπας κόσμος»** ἔλεγε.

Σαράντος Πάν

ΟΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΔΡΑΣΕΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Μ’ ένα είδεχθές ἔγκλημα εἰς βάρος τῶν πολιτισμῶν τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου καθὼς καὶ τῆς παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς ἀνοίγει ἡ αὐλαία τοῦ 21ου αἰῶνος, κατὰ τὸν ὅποιον βαδίζουμε ὁλοταχῶς πρὸς ἓνα νέο παγκόσμιο μεσαίωνα. Ὑστερα ἀπ’ τὴν ἀνηλεῆ σφαγὴ καὶ ἰσοπέδωση τῶν πόλεων τοῦ ἀπ’ τοὺς πυραύλους καὶ τὰ “Abraam’s”,¹ τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τὸ χάος ποὺ βίωσε ὁ λαὸς τοῦ Ἰράκ ἀπ’ τὴν ἀμερικανικὴ πολεμικὴ κρεατομηχανή, ἦλθε καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τῶν πολιτιστικῶν δεσμῶν τῶν Ἰρακινῶν μὲ τὸ παρελθόν τους. Μὲ κίνηση «ρονὰ μὰτ»² οἱ εἰσβολεῖς λεηλάτησαν ὅλα τὰ μουσεῖα τοῦ Ἰράκ καὶ πυρπόλησαν ὅλες τὶς βιβλιοθήκες του.

Τὸ πολιτιστικὸ αὐτὸ κακούργημα μᾶς πηγαίνει πίσω στὸν χρόνο, κάτι λιγώτερο ἀπὸ δύο χιλιετίες, ὅταν τὰ τότε παιδιὰ τῆς ἴδιας ἰδεολογικῆς μητρᾶς, μελανοχίτωνες ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, κατέκαιαν τὶς βιβλιοθήκες τῶν Ἑλλήνων ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ κατέστρεφαν τὰ ὑπέρλαμπρα μνημεῖα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. ➡➡

Ο «ΜΩΑΒ», Η «ΒΑΙΘΗΛ» ΚΑΙ Ο ΜΠΕΝ ΕΝΣΚΗΠΤΟΥΝ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Παρακολουθῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ μὲ ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον τὶς εἰδήσεις τοῦ Β.Β.С. στὴν Ἀγγλική, ποὺ δὲν εἶναι δέδαια καὶ πολὺ ἀθῶες, ὅσον ἀφορᾷ στὶς πετρελαιοφονικὲς εἰσβολὲς στὸ Ἰράκ, στὸ Κουβέιτ κ.ο.κ. Πάντως τὸ Β.Β.С. εἶναι ἀντικειμενικώτερο τῆς «Φωνῆς τῆς Ἀμερικῆς», ποὺ λειτουργεῖ ὡς ὄργανο διατεταγμένο νὰ ἐμποδίσῃ τὴ δημιουργία οἰασδήποτε μορφῆς ἀντιμερικανισμοῦ.

Μέσα στὴ δίνη αὐτοῦ τοῦ πρόσφατου κατακτητικοῦ πολέμου τρία πράγματα συγκράτησα, ποὺ πείθουν ὁμῶς τὸν οἰονδήποτε, ὅτι οἱ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἰσλαμικῶν χωρῶν δὲν ἔχουν ὡς αἴτιο τὶς θρησκευτικὲς διαφορὲς ἀλλὰ αἴτια θρησκευτο-πετρελαϊκά, σύμφωνα μὲ τὸ Β.Β.С. Καὶ ἰδὼν ἡ ἀπόδειξη:

1. Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε μὲ τὴ διακήρυξη ὅτι ὁ θεὸς τῆς Δύσης εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, ὅπως ἀκριβῶς διακήρυττε καὶ ὁ φονταμελιστὴς Σαντάμ Χουσεῖν, ποὺ ἐπεκαλεῖτο τὸν Ἀλλάχ.
2. Ἡ τηλεόραση τοῦ Β.Β.С. καὶ τὸ C.N.N. ἔδειξαν ἓνα ἔνστολο στρατευμένο νὰ σκύβῃ καὶ νὰ προσκυνᾷ ἓνα πύραυλο σὰν θεό. Τὸ προσκύνημα ἐννοεῖται ὅτι κάτι συμβόλιζε...
3. Πολλὲς παρα-θρησκευτικο-χρατικές ὁργανώσεις διεκήρυξαν ὅτι “God Loves America” καὶ ὅτι διέθεταν τάγματα ἱεραποστόλων σὰν τοὺς Μορμόνους, γιὰ νὰ διαχειρισθοῦν

«Θέλετε καταστρέψει πάντας τοὺς τόπους, πάντα τὰ ἔθνη τὰ ὅποια θέλετε κυριεύσει. Καὶ θέλετε κατεδαφίσει τοὺς βωμοὺς αὐτῶν, καὶ συντρίψει τὰς στήλας αὐτῶν, καὶ κατακαύσει ἐν πυρὶ τὰ ἄλσιν αὐτῶν, καὶ κατακόψει τὰ εἶδωλα τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ ἐξαλείψει τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου» («Δευτερονόμιον» Β' 2-3).

Ἡ δοκιμασμένη συνταγὴ τῆς πυρκαγιᾶς καὶ τῶν λεηλασιῶν δὲν εἶναι παρὰ μία ὠργανωμένη ἐπιχείρηση τῶν σκοτεινῶν μὴ ἀμερικανικῶν κύκλων, ποὺ διοικοῦν τὶς Η.Π.Α. καὶ τὴν Μ. Βρεταννίαν ἐναντίον τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν τῆς Μεσοποταμίας, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρης τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Σουμέριοι, Ἀκκάδιοι, Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι, Χαλδαῖοι, Πέρσες κ.ἄ. λαοὶ, δημιουργοὶ καὶ ἀναβιωτὲς μεγάλων πολιτισμῶν, κατοικοῦσαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὴν σημερινὴ ἐπικράτεια τοῦ Ἰράκ.³ Ἡ λαίλαπα τοῦ ἐβραιογενοῦς Ἰσλαμισμού ἔμελλε νὰ καταστρέψῃ τοὺς μεγάλους αὐτοὺς πολιτισμοὺς, καθὼς καὶ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ τῆς ὑστερης ἀρχαιότητος, ποὺ εἶχε ἐξαπλωθῇ ἀπ' τοὺς ἀπογόνους τοῦ Μεγαλέξανδρου στὰ δάθη τῆς Ἀσίας, μέχρι τὸ σημερινὸ Ἀφγανιστάν.⁴

Στὰ μουσεῖα καὶ στὶς βιβλιοθηκὲς τοῦ Ἰράκ εὐρίσκοντο ἔργα ἀνεκτίμητης πολιτιστικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀξίας ὅλων αὐτῶν τῶν πολιτισμῶν. Ὁ Σαντάμ Χουσεῖν, ἂν καὶ στυγνὸς δικτάτωρ, ἔδειχνε μεγάλη εὐαισθησίαν στοὺς ἀρχαίους αὐτοὺς πολιτισμοὺς, συλλέγοντας στὰ μουσεῖα τῆς χώρας του ὅλον αὐτὸν τὸν πολιτιστικὸ θησαυρό. Ἀνάμεσα στὰ ἀραβικὰ χειρόγραφα ὑπῆρχαν καὶ πάμπολλα ἑλληνικὰ συγγράμματα - πάπυροι, ποὺ εἶχαν μεταφρασθῇ στὴν Ἀραβικὴ γλῶσση νὰ διασωθοῦν, λόγῳ τῶν χριστιανικῶν διωγμῶν τοῦ Μεσαίωνος.

Μετὰ τὴν παράδοση τῆς Βαγδάτης στὶς ἀμερικανικὲς δυνάμεις ἀμαχητί, τὸ σκοτεινὸ σχέδιο μπῆκε σ' ἐφαρμογή. Ὅλες οἱ βιβλιοθηκὲς τῆς χώρας τοῦ Εὐφράτη ἔγιναν παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἑκατομμύρια βιβλίων - παπύρων καὶ συγ-

τὴ λιπαρότατη «**ἀνθρωπιστικὴ δόθη**», τὴν τόσο δόλια καὶ ἀπατηλή.

4. Ὁ γηρασμένος ἐν προπαγανδιστικαῖς καὶ προτεσταντικαῖς ἀμαρτίαις κ. Βαλίσης Γκράχαμ ἐξέφρασε τὸ ἐνδιαφέρον νὰ πάῃ στὸ μέτωπο τοῦ πολέμου ὡς ἄγγελος τοῦ Ἰεχωδᾶ. Δὲν διευκρίνισε δέδοια τὸ εἶδος τῆς ἀγγελικώτατης ἀποστολῆς του: θὰ πῆγαινε ὡς ἄγγελος φωτός ἢ ὡς ἄγγελος σκότους;

5. Ὁ καταστρεπτικώτερος καὶ φονικώτερος πύραυλος ἀπεμπλουτισμένου οὐρανίου, ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὸ Ἰράκ, εἶχε τὸ παλαιδιαθητικὸ ὄνομα ΜΩΑΒ, ἐχθρικό τῶν φιλοπόλεμων Ἰσραηλιτῶν!

6. Ἡ μεγαλύτερη κατασκευαστικὴ δορυοαμερικανικὴ ἐταιρεία, ποὺ θὰ καρπωθῇ 25 δι-σεκατομμύρια ἀμερικανικῶν δολλαρίων -κόπο, μόχθο καὶ φορολογία τῶν ἑκατομμυρίων ἐργαζόμενων Ἀμερικανῶν- ὀνομάζεται ὄχι Ἐργάνη Ἀθηνᾶ ἀλλὰ -φρίξον καὶ στέναξον, νιὲ τοῦ Ἀνθρώπου- φέρει τὴν παλαιδιαθητικὴν ὀνομασίαν ΒΑΙΘΛΑ, δηλαδὴ κατοικία SALOM - εἰρήνης- εἰρήνης μὲ σιδερένια νύχια, φωσφορικὰ μαλλιά, σαρκοδόρα δόντια ἀλλὰ καὶ πῆλινα - πρόσκαιρα πόδια!

7. Ὁ κλέπτης, τέλος, 13 πινάκων ἀπὸ τὸ «Παλάτι» τοῦ Χουσεῖν ὀνομάζεται Μπὲν Σόλομον, εἶναι ἀντικεῖρ καὶ τὸν ἀναζητεῖ ἡ Ἰντερπόλ.

Δρ Γεώργιος Μουστάκης

Καθηγητὴς Θεολογίας- Κοινωνιολογίας



«Ἐν τούτῳ νίκα». Τζώρτζ Μπους Τζούνιορ, σὰν ἄλλος Μέγας Κωνσταντῖνος, κηρύττει θρησκευτικό πόλεμο κατὰ τῆς «μητρὸς τῶν πορνῶν Βαβυλῶνος». Πίσω του τὸ σύμβολο τῆς μεσσιανικῆς θρησκείας.

γραμμάτων ἐξαφανίσθηκαν αὐτοστιγμεί.

Τὰ μουσεῖα τῆς χώρας λεηλατήθηκαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀπ' τοὺς Ἀμερικανικοὺς πεξοναῦτες. Ἀπὸ τὸ μουσεῖο τῆς Βαγδάτης (τὸ ὁμορφότερο καὶ μεγαλύτερο ὅλων τῶν ἀραβικῶν χωρῶν) ἐκλάπησαν χαρακτηριστικά: οἱ πῆλινες πινακίδες μὲ τὶς πρώτες σουμεριακὲς καὶ βαβυλωνιακὲς γραφές, ἡ ὁλόχρυση ἄρπα τῆς Οὐρ, τὰ ἀγγεῖα τῆς Οὐρουκ καὶ τ' ἀλαβάστρινα βάζα της, τὸ χρυσοῦ ἀγαλματίδιο τῶν Ἀκκαδίων, ἡ «Λευκὴ Κυρία», ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα γλυπτά τοῦ πλανῆτη, οἱ γνήσιοι κώδικες τῶν «νόμων» τοῦ Χαμουραμπί, τὸ περίφημο ἀνάγλυφο τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἀπὸ ἀτόφιο χρυσάφι κ.ἄ., χιλιάδες μνημεῖα, νομίσματα, ἀγαλματίδια καὶ ἀντικείμενα ἀνυπολόγιστου ἀξίας.

Τὸ «ἄλλοθι» τῆς δῆθεν ὀχλοκρατίας

Κι ἐνῶ οἱ σύγχρονοι σταυροφόροι πυρπολοῦσαν καὶ λεηλατοῦσαν τοὺς ἀφύλαχτους θησαυροὺς τοῦ Ἰράκ, τὰ γεράκια τοῦ Πενταγώνου ἐδήλωναν ἐπισήμως ὅτι ὁ «ὄχλος» ἐλήστευε τὰ μουσεῖα. Ἐδῶ λύνεται καὶ ὁ γρίφος τοῦ χάους καὶ τῆς ἀταξίας, πὺν ἐπικράτησε στὶς πόλεις τοῦ Ἰράκ τὶς πρώτες ἡμέρες μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου λόγω τῆς πλήρους ἀδρανεῖας τῶν ἀμερικανικῶν δυνάμεων κατοχῆς. Στόχος τους ἡ συκοφάντησις τοῦ ὄχλου. Ὅμως ὥς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ἦλθε ἡ φωτογραφία «καταπέλτης» ἀπ' τὸ Διαδίκτυο, μὲ τοὺς Ἀμερικανικοὺς πεξοναῦτες (ὁ ἓνας στὴν πλάτη τοῦ ἄλλου νὰ ξηλώνῃ μὲ λοστὸ ἀνάγλυφο τοῦ μουσείου, ἐνῶ ἓνας τρίτος παρακολουθεῖ) νὰ ληστεύουν τὸ Μουσεῖο τῆς Βαγδάτης.

Τὴν ἴδια στιγμὴ κῦμα παραιτήσεων ἐπληττε τὶς Η.Π.Α. Ὁ Μάρτιν Σάλλιβαν,



Η επιχείρηση «Ελευθερία» εν πλήρει δράσει. Οί πεζοναύτες ξηλώνουν τὰ μνημεία τοῦ Μουσείου τῆς Βαγδάτης. Ἡ φωτογραφία αὐτὴ (ποὺ κυκλοφόρησε στὸ Διάδκτυο) ἀπ' τὸ «Πλίιιάτσεικο» τοῦ Μουσείου τῆς Βαγδάτης ἀποτελεῖ ντοκουμένο γιὰ τὸ καίριο χτύπημα τὸν διαχρονικὸν ἐχθρὸν τοῦ Παγκοσμίου Πολιτισμοῦ.



Ντόναλντ Ράμσφελντ, τὸ γεράκι τοῦ Πενταγώνου. Μαζὶ μὲ τ' ἄλλα γεράκια ψάλλουν τὸν ὕμνο τῶν Εὐχαριστιῶν (εὐχαριστώντας τὸν Γιαχβὲ) στὴν αἴθουσα συσκέψεων πρὶν ἀπὸ κάθε συμβούλιο.

πρόεδρος τοῦ Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ Πολιτιστικῶν Θεμάτων τῆς ἀμερικανικῆς προεδρίας καὶ τρία ἀκόμα μέλη προχώρησαν σὲ παραιτήσεις. Ἐπίσης ὁ Μαγκουάιαρ Γκίμπσον, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, εἰδικὸς στὴν Ἰρακινὴ πολιτιστικὴ κληρονομιά, κατήγγειλε, εὐρισκόμενος στὸ Παρίσι, πὺς οἱ λεηλασίες τῶν μουσείων καὶ οἱ πυρπολήσεις τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἰράκ ἦταν «προγραμματισμένη ἐπιχείρηση».

Ἐδῶ πλέον ἔρχεται ἡ ἐπιβεβαίωση, ὅτι τὰ μεσσιανικὰ σχέδια τῆς Βίβλου γίνονται πραγματικότητα. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, κατάσπαρτη ἀπὸ ἀπειλές καὶ μῖσος ἐναντίον τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς ἰρακινῆς ἐπικράτειας, ὠδήγησε τοὺς χριστιανοσιωνιστὲς νὰ καταλάβουν τὴ χώρα τοῦ Ἰράκ, γιὰ νὰ ἐξαφανίσουν τοὺς ἀρχαίους πολιτισμούς του, αὐτοὺς ποὺ τόσο ἐμίσησαν οἱ Ἑβραῖοι μωσαϊστὲς. Κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριδῶς τρόπο πρῶτοι οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ μετέπειτα οἱ Ἀμερικανοὶ μὲ τὴ Βίβλο στὸ χέρι γενοκτόνησαν τὴν ἡπειρο τῆς Ἑσπερίας,⁵ ἐξαφανίζοντας ὅλους τοὺς ἀρχαίους πολιτισμούς της.

Βίβλος - Γιαχβὲ - Σιωνισμὸς εἶναι τὸ πρῶτο πλοκάμι. Κοράνι - Ἄλλὰχ - Τζιχάντ εἶναι τὸ δεύτερο. Κομμουνισμὸς - Μάρξ - Κίνα τὸ τρίτο. Τέταρτο πλοκάμι εἶναι ὁ ἄξονας τῆς Εὐρώπης - Ρωσίας, ποὺ ὁμοιάζει μὲ τὸ πρῶτο πλοκάμι τοῦ τέρατος τῆς ἀποκαλύψεως, κάτι σὰν τὴ Λερναία Ὑδρα. Ὅποιο πλοκάμι - κεφάλι κι ἂν κόψης, θὰ ξεπηδήσῃ κάποιον ἄλλο. Ἐν ἀναμονῇ τοῦ Ἡρακλῆ λοιπόν... Μέχρι τότε... Κύριε, ἐλέησον! «Οὐαί, οὐαί τοῖς κατοικοῦσι ἐπὶ τῆς γῆς» («Ἀποκάλυψις», 8-13).

Σημειώσεις

1. «Αἵημπραμς» ὀνομάζουν οἱ Ἀμερικανοὶ τὰ τάνκς τοῦ στρατοῦ τους, παραπέμποντας στὸν γενάρχη τῆς βίβλου Ἀδράαμ.

2. Σκακιστικὸς ὅρος, ποὺ σημαίνει κίνηση τελειωτικὴ κατὰ τοῦ βασιλέα. Ἐκεῖ τελειώνει καὶ τὸ παιχνίδι μὲ νῶκ-αουτ.

3. Τὴ σχέση τῶν πολιτισμῶν τῆς Μεσοποταμίας μὲ τὸν Κρητομυκηναϊκὸ Πολιτισμὸ τῶν Πελασγῶν τοῦ Αἰγαίου ἔχει ἀναλύσει ὁ «Δαυλὸς» σὲ πολλὰ προηγούμενα τεύχη του.

4. Ἄν καὶ ἀρχικῶς τὸ Ἰσλάμ προστάτευε καὶ ἀπορροφοῦσε πολλὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, στὴ συνέχεια ἐπέβαλε τὴν τακτικὴ τῆς «καμένης γῆς», ἐκτελώντας πλήρως τὶς ἐντολὲς τῶν προφητῶν.

5. Ἡ ἀρχαία ὀνομασία τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου.

Βασίλειος Μαυρομαμάτης



Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ

Ποιός βαστάει την κουτάλα;

Ἐντάξει, καλέ μου προκαθήμενε! Νὰ μοῦ πῆς ὅτι σέ «γράφουν» κανονικά κι ἔχουν ἀνάψει τὰ λαμπάκια σου, νὰ τὸ δεχτῶ. Ἀλλὰ νὰ φτάνης στὸ σημεῖο νὰ συμπεριφέρεσαι ὡς δημεγέρτης, εἶναι λίγο ντεμοντέ. Ὡρες - ὥρες μοῦ θυμίζεις τὸν καλὸ μου παπᾶ Ρωμιό, πού, ὅταν τὰ ἐδρίσκε σκοῦρα, φώναζε μέσα στὸ ἀμφιθέατρο: «Ὅσοι συμφωνοῦν μαζί μου νὰ σηκώσουν τὸ χέρι τους». Οὔτε γκάλλοπ νὰ ἔκανε ὁ ταγός! Ἀλλὰ ἔτσι εἶναι, τὸ λέει καὶ ὁ Ἰησοῦς (Ματ ιθ' 30/Λουκ ια' 23): «Ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει». Ἡ πεμπτουσία τῆς γιαχιδικῆς ἐλευθερίας σέ ὅλο τῆς τὸ μεγαλεῖο. Κι ἐσὺ ἀκολουθεῖς πιστὰ αὐτὸ τὸ δίδαγμα. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκεῖνο πού δὲν ἐμπέδωσες διδασκόμενος εἶναι πῶς νὰ ἀποφεύγης τὶς χοντράδες. Ποιός σοῦ φταίει πὺν μάζεψες μόνο τρία ἑκατομμύρια ὑπογραφές ἀπὸ τὰ δέκα ἑκατομμύρια τοῦ «εὐσεβοῦς ἡμῶν χριστεπωνύμου πληρώματος»; Ποιός ἄλλος ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνιακὴ πολιτικὴ σου; Γι' αὐτὸ ἠρέμησε λίγο, γιατί, μὲ τὴ φόρα πὺν ἔχεις πάρει, σέ βλέπω καμμιὰ ὥρα νὰ θγαίνης ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὡς νέος Μωυσῆς μὲ τίποτα ἐγχάρακτες πλάκες ἀνὰ χεῖρας καὶ ξωπίσω σου νὰ συρρέουν τὰ τρία ἑκατομμύρια τῶν ὑπογραφάντων, ἀκολουθώντας σε ὅπως τὰ ποντίκια τοῦ παραμυθιοῦ ἀκολουθοῦσαν τὸν αὐλητή. Ὅσο γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἑπτὰ ἑκατομμύρια (τρομάρα τους!) θὰ τὰ καταπιῇ ἡ γῆ, ὅπως συνέβη πρὸ ἀμνημονεύτων ἐτῶν μὲ τοὺς μοσχολάτρες στὴν ἔρημο τοῦ Σινᾶ.

Κατ' ἀρχάς, ἐκμεταλλεύσου τὴν ἀνάγκη τοῦ κόσμου γιὰ πρότυπα, μπροστάρηδες καὶ ἰνδάλματα. Γίνε κι ἐσὺ ἓνα. Γιὰ πρώτη δόση ἄλλαξε λίγο τὸ περιεχόμενο τῶν δεήσεων, ἀπὸ τὸ σημεῖο πὺν λέει «ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Ἐθνους». (Ἄς μὴ σχολιάσουμε δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τότε πὺν τὸ ἔθνος σας ἔγινε «εὐσεβές», ἄρχισε νὰ μικραίνει κιόλας ἀπὸ κάθε ἄποψη - πληθυσμιακὴ, πολιτισμικὴ κ.ο.κ.). Ἐκεῖνο τὸ «ὑπὲρ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐν αὐτῷ», τί τὸ θές καὶ τὸ μνησκάζετε κάθε τρεῖς καὶ λίγο; Ἀπάλειψέ το, βρὲ παιδάκι μου. Ὁ λαὸς θέλει νέο Παπαφλέσσα κι ὄχι γιαλαντζὶ μπουλούκμπαση! Κάνε το, κι ἂς μὴν τὸ πιστεύης, ἀφοῦ κι ὁ κληρὸς ἐξουσία εἶναι.

Τὸ ξέρω, γιατί ἐγὼ τὸν ἔκανα. Ὅλοι στὸ κόλπο εἴμαστε. Ὅλοι βαστάμε καὶ περιστρέφουμε ρυθμικά τὴν κουτάλα στὸ καζάνι, ὁ καθένας μὲ τὴ σειρὰ του βέβαια, γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν παρεξηγήσεις. Ὅσον ἀφορᾷ στὸ δικό σου μετερίζι, δὲν νομίζω νὰ ἔχῃς παράπονο. Θυμήσου μόνο τὶς οὐρὲς πὺν κατὰ καιροὺς ἔχουν σχηματιστῇ ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς, ὅποτε ἐξετίθεντο «τίμιες ζῶνες», «τίμια ξύλα» καὶ «δακρύνουσες εἰκόνες». Ἐντούτοις, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι σέ σύγκριση μὲ ἄλλες ἐποχές, οἱ οὐρὲς ἔχουν κοντύνει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Πάλι καλὰ πὺν τὴν τελευταία δεκαετία φορτώθηκαν ἐδῶ καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ καὶ δαφτίζετε ἀδέρτα, γιὰ νὰ μὴν μείνῃ τὸ μαγαζὶ χωρὶς πελάτες. Μὴν τὸ παίρνης ὅμως ἐπάνω σου. Ἡ ἱστορία ἔχει ἀποδείξει ὅτι οἱ καιροὶ ἔχουν γυρίσματα, ὅπως αὐτὰ τῆς κουτάλας στὸ καζάνι. Πρόσεχε λοιπόν, μὴν λάχῃ καὶ ἀνατραπῇ τὸ καζάνι. Ὅχι πὺς φοδᾶμαι μὴ μᾶς ζεματίσῃ τὸ ζουμί. Ἀνησυχῶ ἀπλῶς μὴν ἔρθουν μετὰ καὶ μᾶς σκομπίσουν μὲ τὸ

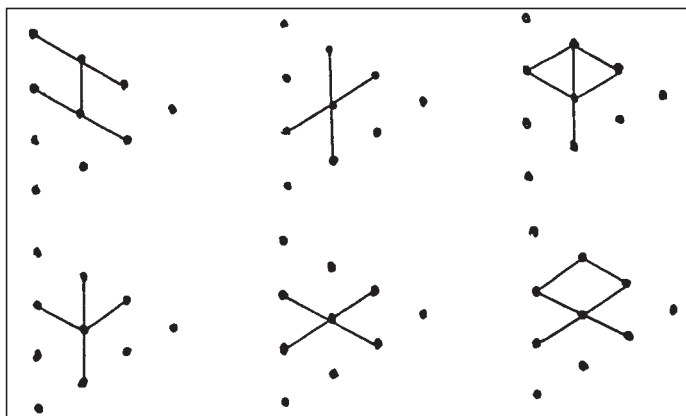
Σάθρωθρον

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ «ΜΗΤΡΑ» ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ Η ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ;

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικός, ἔχει αἴσθηση καὶ νόηση, λέγει καὶ γινώσκει, ποιεῖ καὶ διδάσκει, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἐξουσία καὶ τὴν οὐσία. Διαμορφώνει ἐξ ἀνάγκης τὸ ἐπιθυμητὸ στὴν ἀτομικὴ μνήμη, τὸ ἀναδεικνύει σὲ σημεῖο καὶ τὸ προσθέτει ὑποχρεωτικὰ στὴ συλλογικὴ μνήμη, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ὑπερβαίνει ἐλευθέρως τὴν ἐπερχόμενη σύγχυση, διακρίνοντας τὸ κοινό.

Τὰ ἡχητικὰ σήματα ποὺ ἐκφωνοῦνται, ἀποτελοῦν τὴ γλῶσσα καὶ στὴν ἀρχὴ ἔμοιαζαν μὲ τὸν ἦχο ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ σημαινόμενου. Ὅπως ἡ λέξη «παταγέω» προέρχεται ἀπὸ τὸν ἦχο «πλάτς» ποὺ δημιουργεῖ ὁ κύπος μεταξὺ δύο πλατειῶν ἐπιφανειῶν, ἔτσι καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἡ λέξη «πλάτανος» γεννιέται ἀπὸ τὸ πλατὺ σχῆμα τῶν φύλων. Οἱ γλῶσσες ἐκ κατασκευῆς ἔχουν σχετικὸ καὶ τοπικὸ χαρακτήρα. Ἐξελίσσονται σύμφωνα μὲ τὶς κοινωνικὰς ἀνάγκες, δημιουργώντας νέες λέξεις, ἐγκαταλείποντας παλιὰς καὶ διαστρεβλώνοντας τὸ νόημα κάποιων ἄλλων.

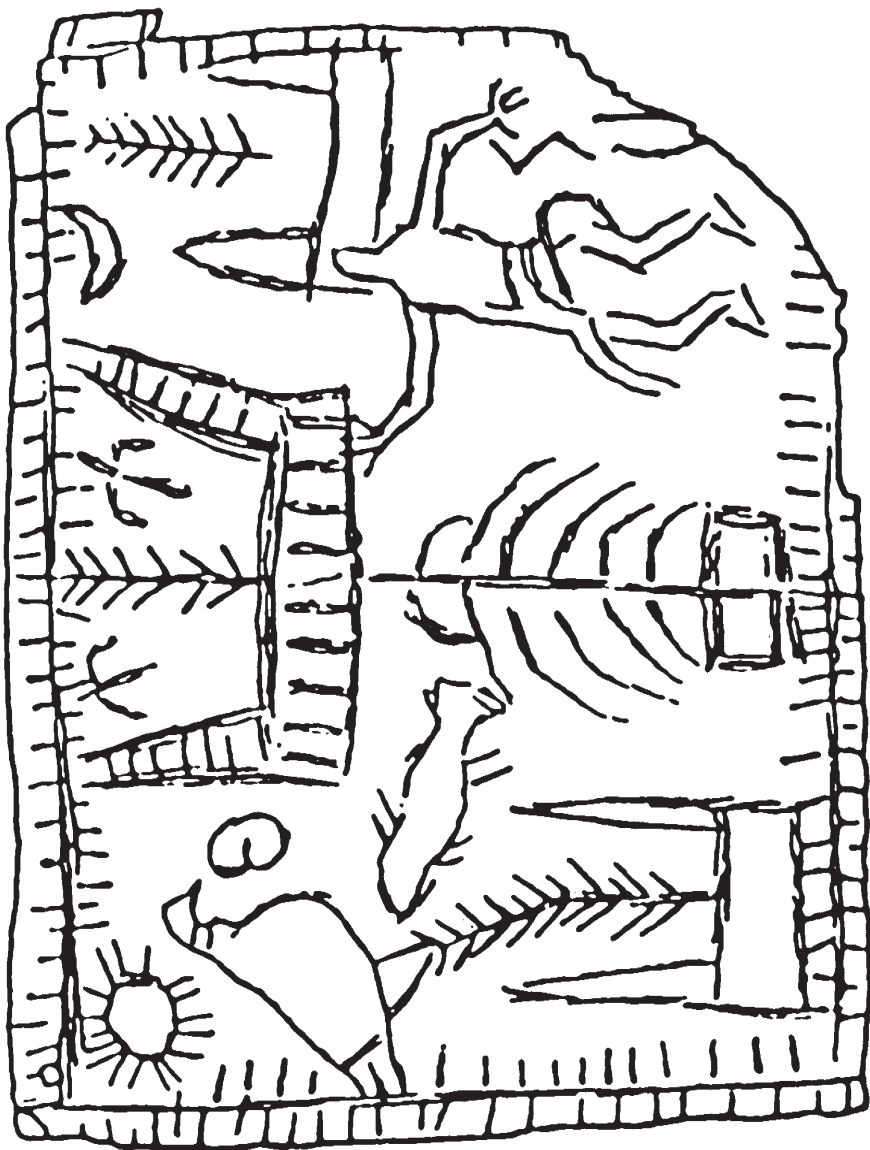
Τὰ ὁπτικὰ σήματα ποὺ γράφονται ἀποτελοῦν τὴν γραφὴν. Στὴν ἀρχὴ ἔμοιαζαν μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ σημαινόμενου. Ἡ εἰκονικὴ γραφὴ ἔχει χαρακτηριστὰ ὁπτικὰ καὶ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν φωνητικὴ ἀξία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συμβόλων εἶναι ἀπεριόριστος, ὅσα τὰ ἀντικείμενα καὶ ἡ ἐκμάθησή του ἀπαιτεῖ ἀρκετὴ ἐπιδεξιότητα. Ὅλοι οἱ λαοὶ ἔγραψαν σ' αὐτήν, γιὰ καλλιτεχνικοὺς ἢ ἐπικοινωνιακοὺς λόγους. Τὸ νόημα τοῦ γράφοντος δὲν μεταδίδεται εὐκόλα, ξεχνιέται καὶ ὑπάρχει κίνδυνος αὐθαίρετων ἐρμηνειῶν (Σχ. 1).



Σχῆμα 4.

Τὴ 2η χιλιετία π.Χ. ἐμφανίζεται κυρίως στὴν Κρήτη καὶ τὴν Πελοπόννησο ἓνα ἐπαναστατικὸ εἶδος γραφῆς: Ἡ συλλαβικὴ γραφὴ, ποὺ ἔχει χαρακτηριστὰ ἡχητικό, περιλαμβάνει 90 περίπου θανμάσια ἀλλὰ περίπλοκα σύμβολα, τὶς συλλαβὰς τῶν λέξεων, ὅπως τὶς ἀντιλαμβάνεται τὸ αὐτί. Τὸ νόημα μεταδίδεται

Σχήμα 1. Χάλκινο ἀναθηματικό πλάκιδιο ἀπὸ τὸ σπήλαιο τοῦ Ψυχροῦ στὴν Κρήτη: Ἡ σύνθετη αὐτὴ σκηνὴ ἀπὴν προφανῶς ιδέες καὶ δοξασίες σχετικὰ μὲ τὴ θεώρηση τῆς θεοποιημένης φύσης ὡς ἐνσώμιου σώματος (διάσταση, πουλί, ψάρι). Τὴν ιερότητα τῆς σκηνῆς τονίζει ἡ τριπλὴ παρουσία τῶν λεγόμενων κεράτων καθοσίωσης καὶ ἐνὸς λάτρη, ἐνῶ ὁ ἥλιακος διάκος καὶ ἡμισέληνος, ποὺ ἐπιστέφουν τὴν παράσταση, σημαίνουν πιθανότατα ὅχι μόνο τὴν εὐνοϊκὴν ἐπενέργειά τους στὸν ἐποχικὸ κύκλο ἀλλὰ καὶ τὴ συμβολή τους στὴ ρύθμιση σεληνοῦλιακού ἡμερολογίου. (Χοῆστος Μπουλιώτης ΚΕΑ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἀρχαιολογία καὶ Τέχνες», τεύχος 74, σελ. 11.)



SYLLABAIRES MYCÉNTENS (B), MINOENS (A), CHYPRIOTES (C)															
	A			E			I			O			U		
	B	A	C	B	A	C	B	A	C	B	A	C	B	A	C
Y	𐀀	𐀁	𐀂	𐀃	𐀄	𐀅	𐀆	𐀇	𐀈	𐀉	𐀊	𐀋	𐀌	𐀍	𐀎
W	𐀏	𐀐	𐀑	𐀒	𐀓	𐀔	𐀕	𐀖	𐀗	𐀘	𐀙	𐀚	𐀛	𐀜	𐀝
L	𐀞	𐀟	𐀠	𐀡	𐀢	𐀣	𐀤	𐀥	𐀦	𐀧	𐀨	𐀩	𐀪	𐀫	𐀬
R	𐀭	𐀮	𐀯	𐀰	𐀱	𐀲	𐀳	𐀴	𐀵	𐀶	𐀷	𐀸	𐀹	𐀺	𐀻
M	𐀼	𐀽	𐀾	𐀿	𐁀	𐁁	𐁂	𐁃	𐁄	𐁅	𐁆	𐁇	𐁈	𐁉	𐁊
N	𐁋	𐁌	𐁍	𐁎	𐁏	𐁐	𐁑	𐁒	𐁓	𐁔	𐁕	𐁖	𐁗	𐁘	𐁙
P	𐁚	𐁛	𐁜	𐁝	𐁞	𐁟	𐁠	𐁡	𐁢	𐁣	𐁤	𐁥	𐁦	𐁧	𐁨
PH	𐁩	𐁪	𐁫	𐁬	𐁭	𐁮	𐁯	𐁰	𐁱	𐁲	𐁳	𐁴	𐁵	𐁶	𐁷
T	𐁸	𐁹	𐁺	𐁻	𐁼	𐁽	𐁾	𐁿	𐂀	𐂁	𐂂	𐂃	𐂄	𐂅	𐂆
D	𐂇	𐂈	𐂉	𐂊	𐂋	𐂌	𐂍	𐂎	𐂏	𐂐	𐂑	𐂒	𐂓	𐂔	𐂕
K	𐂖	𐂗	𐂘	𐂙	𐂚	𐂛	𐂜	𐂝	𐂞	𐂟	𐂠	𐂡	𐂢	𐂣	𐂤
G	𐂥	𐂦	𐂧	𐂨	𐂩	𐂪	𐂫	𐂬	𐂭	𐂮	𐂯	𐂰	𐂱	𐂲	𐂳
Q	𐂴	𐂵	𐂶	𐂷	𐂸	𐂹	𐂺	𐂻	𐂼	𐂽	𐂾	𐂿	𐃀	𐃁	𐃂
S	𐃃	𐃄	𐃅	𐃆	𐃇	𐃈	𐃉	𐃊	𐃋	𐃌	𐃍	𐃎	𐃏	𐃐	𐃑
Z	𐃒	𐃓	𐃔	𐃕	𐃖	𐃗	𐃘	𐃙	𐃚	𐃛	𐃜	𐃝	𐃞	𐃟	𐃠
X	𐃡	𐃢	𐃣	𐃤	𐃥	𐃦	𐃧	𐃨	𐃩	𐃪	𐃫	𐃬	𐃭	𐃮	𐃯

Doublets et signes rares du L. A: 3 𐀀 se₂ - L 35 𐀁 nwa, nau?
 L 36 𐀂 ro₂? - L 58 𐀃, 𐀄 ra₂, rya? - L 65 𐀅 ki₂? - L 82 𐀆 tu₂.
 L 87 𐀇 ka₂ - L 113 𐀈 au. (Numérotation de G. Pugliese Carratelli).

Σχήμα 2. Ὁ Paul Faure ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἀρχαιολογία καὶ Τέχνες» τεύχος 60, σελ. 96. Ἔχουν ἐνδιαφέρον οἱ ἀκροστοιχίδες τοῦ πίνακα σὰν σημεῖα σύλληψης τῶν συμφώνων καὶ φωνέντων.

ίκανοποιητικά, περιορίζεται μόνο από παλιές λέξεις ή προφορές. Ἡ δυσκολία νὰ διαχθῇ σὲ νέους προφανῆς (**Σχ. 2**).

Ὁ κατασκευαστὴς τοῦ Ἀλφαθήτου ξεπέρασε τὸ πρόβλημα, ταξινομώντας τὶς συλλαβὲς ὅπως στὸ **Σχῆμα 2**, διασπώντας τες σὲ συμφωνικοὺς καὶ φωνηεντικοὺς φθόγους. Δημιούργησε γύρω στὰ 20 στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν δηλαδὴ τὰ γράμματα. Ἐπρεπε νὰ σχεδιάσῃ καὶ τὴ μορφή τους ἔτσι, ὥστε νὰ εἶναι ἀπλή καὶ σαφής.

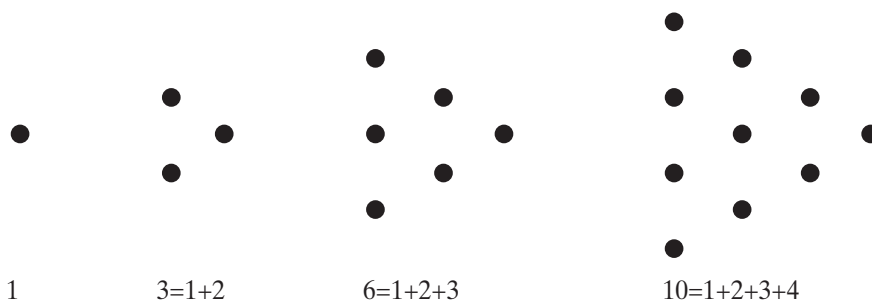
Ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ πληροφορίες τῶν ἀρχαίων

Υἱὸς τοῦ Μνησάρχου καὶ τῆς Πυθαΐδος γεννήθηκε τὸ 590 π.Χ. στὴν Σάμο καὶ πέθανε τὸ 496 π.Χ. στὸ Μεταπόντιο τῆς Κάτω Ἰταλίας. Μεγάλος μαθηματικός, εἶχε ἰδρύσει σχολὴ στὸν Κρότωνα. Ὁ Διονύσιος ὁ Θρᾶξ (2ος αἰῶνας π.Χ.) ἀναφέρει: «λέγουν μερικοὶ ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Μεσσήνιος στὸ βιβλίο του «Περὶ ἀρχαίων γραμμάτων» γράφει πὺς ὁ Πυθαγόρας ἐπιμελήθηκε τὸ κάλλος τῶν γραμμάτων, ρυθμίζοντας τὶς γωνίες, τὶς περιφέρειες καὶ τὶς εὐθεῖες τους. Δηλαδὴ βελτίωσε τὰ ἤδη ὑπάρχοντα σχήματα».

Οἱ Λατῖνοι Πέρσιος καὶ Ἰσίδωρος Ἰσπάλεως ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸ μῦθο τοῦ Ἡρακλῆ τοῦ Υἱοῦ τὸν δρόμο τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς Κακίας. Ὅμως αὐτὸ ἀποκλείεται, διότι τὸ Υἱὸς ἐμφανίζεται σὲ ἐπιγραφὲς τοῦ 7ου αἰῶνα π.Χ., ὅταν ὁ Πυθαγόρας δὲν εἶχε γεννηθῇ ἀκόμη. Ἐπίσης, οἱ Θέων Συμωναῖος καὶ ὁ Πορφύριος ἀναφέρουν ὅτι τὸ ἄθροισμα τῶν 4 πρώτων ἀριθμῶν ($1+2+3+4=10$) καλεῖται τετρακτὺς καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο σὰν ὅρκος, ὅτι δὲν θὰ προδώσουν οἱ μαθητὲς τὰ μυστικά τῆς σχολῆς: «Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα γενεᾷ παραδόντα τετρακτὺν, παγὰν ἀενάου φύσιως ριζώματ' ἔχουσιν».

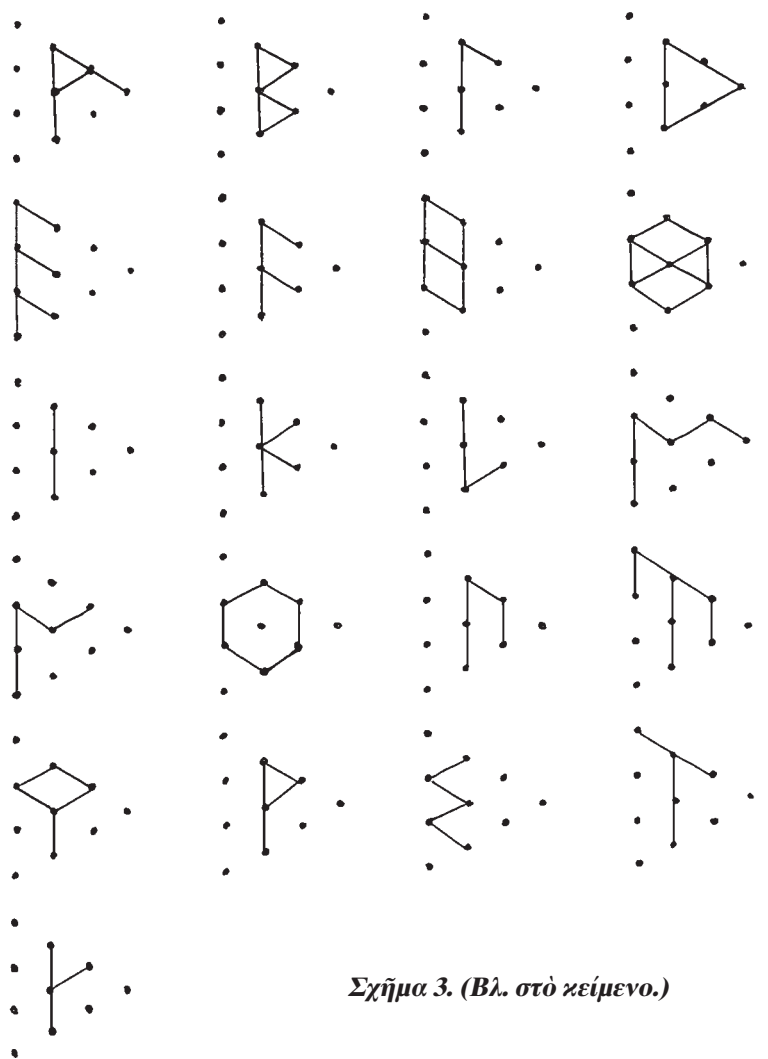
Ἡ Τετρακτὺς καὶ οἱ Τρίγωνοι Ἀριθμοί

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὰ γράμματα χρησιμοποιήθηκαν καὶ ὡς ἀριθμοί. Οἱ Ἕλληνες σοφοὶ διδάσκαλοι μελέτησαν τὶς ιδιότητες τῶν ἀριθμῶν, προάγοντας τὴν ἐπιστήμη. Τρίγωνοι ἀριθμοὶ ὀνομάζονται τὰ ἄθροισματα τῶν διαδοχικῶν ἀριθμῶν.



Οἱ τρίγωνοι ἀριθμοὶ παριστάνονται μὲ ἰσοπλευρά τρίγωνα ποὺ ἔχουν χαρακτηριστικὴ τὴν γωνία τῶν 60° . Ἡ τετρακτὺς εἶναι ὁ τρίγωνος ἀριθμὸς 10.

Παρατηρώντας τὶς ἑλληνικὲς (καὶ ὄχι μόνο) ἐπιγραφές, διαπίστωσα ὅτι ὅσο πῶ ἀρχαῖες εἶναι τόσο περισσότερο κυριαρχεῖ ἡ γωνία τῶν 60° στὴ μορφή τῶν γραμμάτων. Ἐτσι, ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἓνας Ἕλληνας σοφὸς δάσκαλος (καὶ ὄχι πολλοὶ ἔμποροι Φοῖνικες) σχεδίασε τὴν ἀρχικὴ μορφή πάνω στὴν τετρακτὺν (**Σχ. 3**), διευκολύνοντας τοὺς μαθητὲς του στὴν ἀνάγνωση καὶ τὴ γραφή.



Σχήμα 3. (Βλ. στο κείμενο.)

Τὰ ὑπόλοιπα γράμματα Z, Ξ, Φ, Ψ, Χ, Ω ἔχουν προστεθῇ 200-500 χρόνια ἀργότερα καὶ δὲν τὸ θεωρῶ ἀπίθανο νὰ ἔχουν σχεδιασθῇ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Πάντως στὸ **Σχ. 4** κάνω μία προσπάθεια.

Ἡ Ἀπόδειξη

Ἄς ἐπιστρέψουμε σὲ μία κατὰ λέξη μετάφραση τοῦ ὅρκου τῆς Σχολῆς τοῦ Πυθαγόρα. Ὁρκίζομαι στὸν παραδόντα στὴν ψυχὴ μας τὴν τετρακτύν, παγίδα τῆς αἰώνιας φύσεως ἔχουσα τὰ στοιχεῖα (πάγαν, πάγη = παγίς, ριζώματα = στοιχεῖα: Μέγα Λεξικὸ Lidell & Scott).

Δημήτριος Ταμῆλος

AMMIANUS MARCELLINUS

WITH AN ENGLISH TRANSLATION BY

JOHN C. ROLFE

PH.D., LITT.D.

UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA

IN THREE VOLUMES

I



LONDON

WILLIAM HEINEMANN LTD

CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS

HARVARD UNIVERSITY PRESS

MCMLVI

Ἐξώφυλλο ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου, ὅπου οἱ πληροφορίες γιὰ
τὴν ἐπὶ 20 χρόνια διαρκέσασα γενοκτονία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους στὰ «σφαγεῖα» τῆς
Σκυθόπολης.

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΣΤΑ «ΣΦΑΓΕΙΑ» ΤΗΣ ΣΚΥΘΟΠΟΛΗΣ

Τὸ πρῶτο «᾿Αουσβιτς» τῆς Ἱστορίας

Εἶναι δύσκολο πραγματικά νὰ παραμείνη κανεὶς ψυχραῖμος, ἀλύγιστος, κρατώντας σταθερὴ τὴν πέννα του, ὅταν περιγράβῃ αὐτὴν τὴν ἀνεπανάληπτη θηριωδία, ποὺ σημάδεψε ἀνεξίτηλα τὴν Ἱστορία καὶ τὸν Πολιτισμὸ, τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος καὶ τὴν μετέπειτα λανθάνουσα πορεία του. Πρέπει ὅμως νὰ τὸ πράξῃ, καταπνίγοντας τὰ συναισθήματα τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀργῆς ποὺ τὸν κυριεύουν, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀπὸ καθῆκον πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ ὕστερα ἀπὸ χρέος στὴ μνήμη ἐκείνων ποὺ χάθηκαν, γιὰ νὰ χαθοῦν μαζὶ καὶ τὰ φῶτα τοῦ πνεύματός τους.

Σκυθόπολις¹ (ἡ σημερινὴ πόλη Μπετσηάν τοῦ Ἰσραήλ), 4ος αἰ. μ.Χ. γύρω στὸ 341: Στὴν ἀρχαία αὕτὴ πόλιν τοῦ δυτικοῦ Ἰσραήλ λειτούργησε τὸ πρῶτο στρατόπεδο συγκέντρωσης καὶ καταστροφῆς συνειδήσεων, τὸ πρῶτο «᾿Αουσβιτς» τῆς Ἱστορίας. Γιὰ δύο σχεδὸν δεκαετίες, καθ' ὅλη τὴ διάρκειά της κατοχῆς τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου ἀπ' τὸν Κωνσταντῖνο τὸ Β' –δευτερότοκο γιὸ τοῦ «Μεγάλου» Κωνσταντίνου– ἡ Σκυθόπολις ὑπῆρξε ὁ τόπος συγκέντρωσης, βασανισμοῦ καὶ θανάτωσης τῶν Ἑλλήνων, ὅλων ὅσων ἀρνήθηκαν νὰ ἀσπασθοῦν τὸ δόγμα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ ἀποτροπαιο αὐτὸ ἔγκλημα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ τραγικὸ αὐτὸ θέατρο τοῦ μίσους, ποὺ συστηματικῶς ἀπεκρύνετο πάντοτε καὶ ἐξακολουθεῖ ν' ἀποκρύνεται μέχρι καὶ σήμερα, διασφύζει ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος,² στὸ 19ο βιβλίο τοῦ ἔργου του «*Rerum Gestarum Libri XXXI*». Μοναδικὴ προσηγηθεῖσα τῆς παρούσης ἀναφορὰ στὰ περιγραφόμενα ἀπ' τὸν Ἀμμιανὸν γεγονότα τῆς Σκυθόπολης εἶναι ἐκείνη τοῦ Ἑμμανουὴλ Ροῖδη, ποὺ γράφει:

«Οὐχ ἦντον ἐπιβαρυντικὴ εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου, ἣν πιστῶς μεταφράζομεν: “Ὁρκεὶ νὰ κατηγορηθῇ τις ὑπὸ κακοδοῦλον κατασκόπον, ὅτι ἔφερε περὶ τὸν τράχηνον φυλακτήριον κατὰ τοῦ πυρετοῦ ἢ ἐφάνη παρακαθήμενος πλησίον τάφου ἢ ἐρείπιον, ἵνα καταδικασθῇ εἰς θάνατον ὡς εἰδωλολάτρης ἢ νεκρόμαντις. Ἐκ τῶν ἀπωτάτων ἄκρων τῆς αὐτοκρατορίας ἐσύροντο ἀλυσόδετοι πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας πολῖται, ὧν οἱ μὲν ἀπέθνησκον καθ' ὁδόν, οἱ δὲ ἐν τοῖς δεσμωτηρίοις· οἱ δὲ ἐπιζῶντες ἐστέλλοντο εἰς Σκυθόπολιν, ἀπόκντρον ἐν Παλαιστίνῃ πόλιν, ὅπου εἶχον στηθῇ τὰ βασανιστήρια καὶ τὸ σφαγεῖον. Ὁ πρῶτος βασανισθεὶς ἦν ὁ Συμπλίκιος, μετὰ τοῦτον Παρνάσιος, εἴτα ὁ Ἀνδρόνικος κ.τλ.”» (Σημειώσεις εἰς τὴν «Πάπισσαν Ἰωάνναν», σμ. 200.)

Ὁργανωτὴς ἑνὸς ἐξολοθρευτῆς ἐπίσκοπος

Τὸ «σφαγεῖον» τῆς Σκυθόπολης ὑπῆρξε ἐπινόηση ἑνὸς νοσηροῦ ἐγκεφάλου, τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γεωργίου. Σύμφωνα μετὰ τὸν Ἀμμιανό, «ὁ Γεώργιος μετὰ τὴν συμμορία του προχωροῦσε στοὺς δρόμους τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλεξάνδρειας κομματιάζοντας ἀνθρώπους καὶ καίγοντας τὰ πάντα» (Βιβλίον 17, κεφ. 11). Εἶχε δὲ ἀνέλθῃ στὸν ἐπισκοπικὸ θῶκο «ἐξοντώνοντας πολλοὺς ἀνθρώπους» (ὁμοίως).

Ὅμως οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀκόμη ἢ πλειοψηφία τῶν ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας, κατεῖχαν μάλιστα ὅλες σχεδὸν τίς διοικητικὲς θέσεις τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Σκοπὸς τοῦ Γεωργίου ἦταν ἡ καθολικὴ τους ἐξόντωση, ἡ γενοκτονία, καθὼς ἐστέκοντο, ὡς ἀρνητὲς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐμπόδιο στὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του, ποὺ δὲν ἦσαν ἄλλα ἀπ' τὴν ἀπόλυτὴ ἐπικράτηση τοῦ δόγματος στὴν Ἀνατολή. Μὲ πανουργία λοιπὸν προσφέρθηκε νὰ παίξῃ τὸ ρόλο τοῦ ὑπερασπιστῆ τοῦ αὐτοκράτορος, ζητώντας ἀπ' αὐτὸν τὴ συνδρομὴ του, γιὰ νὰ καταπνίγῃ ὁποιαδήποτε συνωμοσίᾳ ἐξυφαίνετο τάχα ἐναντίον του.

Ὁ Κωνσταντῖνος δέχθηκε³ καὶ ἀπέστειλε στὴν Ἀνατολὴ τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς Αὐλῆς Παῦλο, ἕναν ἐπίσης ἐπαγγελματίᾳ ἐξολοθρευτὴ, περιδόητο γιὰ τὴ σκληρότητά του, ἀποκαλούμενο καὶ «*Τάρατο*». Αὐτὸς καὶ ὁ Γεώργιος σὲ συνεργασία ὠργάνωσαν τὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης τῆς Σκυθόπολης. Γράφει δ' Ἀμμιανός: «*Τὸ θέατρο τῶν βασανιστηρίων καὶ τοῦ θανάτου, ἡ Σκυθόπολη, μία πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἔμοιαζε γιὰ δύο λόγους ἢ πλέον κατάλληλη ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη: ὦταν ἡ πλέον ἀπομονωμένη καὶ κυρίως εὐρίσκετο μεταξὺ Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τίς ὁποῖες προέρχεται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν κατηγορουμένων*» (19, 12).

Οἱ κατηγορίες «ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ» σταδιακὰ ἄρχισαν νὰ ἀπαγγέλλονται χωρὶς προσχήματα ἐναντίον ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ὑπονομευτὲς τοῦ αὐτοκράτορος, σύμφωνα μετὰ τὸ σχέδιο ποὺ εἶχαν καταστρώσει κράτος καὶ ἐκκλησία, μετὰ ἐκτελεστὲς τὸν Παῦλο καὶ τὸν Γεώργιο. Στὴν τρίτῃ φάση τοῦ σχεδίου, ἀπροκάλυπτα πλέον ὠδηγοῦνταν στὴ Σκυθόπολη ὅλοι ὅσοι συλλαμβάνονταν ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ συνεχίζουν νὰ διατηροῦν κάποια στοιχεῖα τῆς παράδοσής τους: «*Ἐφτανε νὰ φορᾷ κανεῖς στὸ λαϊμὸ τοῦ ἑνα φυλακτὸ κατὰ τοῦ ἐλώδους πυρετοῦ ἢ ἄλλης ἀσθένειας, ἢ νὰ κάθεται κοντὰ σὲ τάφο (εἰδωλολατρικὸ), γιὰ νὰ κατηγορηθῇ ὅτι ἐπικαλεῖται φαντάσματα καὶ δαίμονες καὶ νὰ θανατωθῇ*» (19, 12, παρ. 14).

Θύματα ἀπὸ ὅλον τὸν Ἑλληνικὸ Κόσμο

Ο τόπος αὐτὸς τῶν βασανιστηρίων καὶ τοῦ θανάτου πολὺ γρήγορα ἔφτασε νὰ δέχεται «ἀπίστους» ὄχι μόνον ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ ἀλλὰ ἀπὸ κάθε μέρος τῆς ἐπικράτειας: «*Ἀπ' ὅλο σχεδὸν τὸν κόσμον εὐγενεῖς ἢ ἀπλοὶ πολῖτες ὠδηγοῦνταν ἀλυσσοδεμένοι στὴ Σκυθόπολη. Μερικοὶ ἀπ' τὸ βάρος τῶν ἀλυσίδων καὶ τὴν ταλαιπωρίᾳ τῆς φυλακῆς πέθαιναν πρὶν ἀκόμα δικαστοῦν*» (19, 12, παρ. 7).

Ἐλάχιστοι, ποὺ γλύτωσαν τὴν ἐκτέλεση εἴτε διότι μεταγνώμησαν εἴτε διότι μετάρως καὶ ψυχικὸ σθένος ἀπέδειξαν τὴν ἀθωότητά τους, ὠδηγήθηκαν στὴν ἐξορία καὶ κατασχέθηκαν οἱ περιουσίαι τους. Τὰ κοινόβια τῶν χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς ἐτρέφοντο ἀποκλειστικά ἀπὸ αὐτὲς τίς κατασχέσεις. Μ' αὐτὲς τίς «ἐπιεικεῖς» τιμωρίες γλύτωσαν ὕστερα ἀπὸ βασανιστήρια τὸν θάνατο ὠρισμένοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ὅπως ὁ Σιμπλίκιος, ὁ Παρνάσιος, ὁ Ἀνδρόνικος καὶ μερικοὶ ἀκόμη.

Τὸ ἀνθρωπώμορφο αὐτὸ κτῆνος, ὁ Παῦλος, διέθετε τόση ἐξουσία καὶ δύναμη, ὥστε «*μετὰ μὴά κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ του, μ' ἕνα νεῦμα του μόνον ἐξηρτάτο ἡ ζωὴ ὅλων ὅσων περπατοῦσαν στὴ γῆ*» (19, 12, παρ. 13)! Τὸ παραπάνω ἀπόσπασμα φανερώνει τὴν πρωτόγνωρὴ βαρβαρότητα ποὺ ἔζησε ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς καὶ ἑλληνιστικὸς κόσμος. Πρωτόγνωρὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία καὶ σίγουρα μεγαλύτερη ὅλων ὅσες μετέπειτα συνέβησαν.

Ἄγνωστο παραμένει τὸ πότε τελικῶς ἐκλείσαν τὰ σφαγεῖα τῆς Σκυθόπολης. Τὸ πιθανώτερο εἶναι νὰ καταργήθηκαν ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸ τὸ 361 μ.Χ. Ὁ ὁλεθρὸς ὁμως καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν πιδ ζωντανῶν στοιχείων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦταν πλέον γεγονός.

Ἐπιλεγόμενα

Ἡ Σκυθόπολις καὶ τὰ γεγονότα πὺν διαδραματίσθηκαν ἐκεῖ ἐπὶ 20 συνεχῇ ἔτη κατὰ τὸν 4ο μ.Χ. αἰῶνα, ἀποτελοῦν μεγάλο σταθμὸ στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀλλὰ καὶ ὁρόσημο μεγάλο στὴν πνευματικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι ἀποκαλύπτουν τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπεβλήθη ὁ χριστιανισμὸς στὸν ἑλληνιστικὸ κόσμο καὶ τὴν πραγματικὴ αἰτία πὺν ἐπῆλθε ὁ Μεσαίωνας.

Ἀποκαλύπτουν ἐπίσης, γιὰ τὰ μετέπειτα αὐτοκρατορικὰ διατάγματα, πὺν θεσμοθετοῦσαν τὴν «ἐπὶ ἑλληνισμῷ» θανατικὴ καταδίκη, ἐφαρμόσθηκαν χωρὶς καμμία ἀντίδραση ἢ ἐξέγερση· ὅπως χωρὶς καμμία ἀντίσταση ἐπῆλθε καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν πόλεων τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Ἀλάριχο σαράντα χρόνια ἀργότερα: Μεγάλος ἀριθμὸς Ἑλλήνων καὶ – σίγουρα ὅλοι ἦσαν ὑψηλοῦ πνευματικοῦ, ἠθικοῦ ἀλλὰ καὶ οἰκονομικοῦ ἐπιπέδου– ἐξωντώθηκε. Τοὺς ἐναπομείναντες, ὁ τρὸμος καὶ ὁ πανικὸς τοὺς ὠδήγησαν στὸ συμβιβασμὸ, μ' ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλοίωση τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτιστικῆς τους ταυτότητας.

Ἀποκαλύπτουν πάλι, στὴν καλύτερη περίπτωση, τὴ θλιθερὴ ἄγνοια ἢ τὴ δουλικότητα καὶ, στὴ χειρότερη, τὸν ὠμὸ ἀνθελληνισμὸ δσων σήμερα ἐξακολουθοῦν, κωφεύοντας πρὸς τὴν Ἱστορία, νὰ μιλοῦν γιὰ τὴν «Ἑλληνικότητα τοῦ Βυζαντίου» καὶ γιὰ «ἑλληνοχριστιανικὸ πολιτισμὸ» καὶ νὰ ἐμφανίζονται ὡς φορεῖς τους.

Τὰ φῶτα τοῦ πνεύματος ἐσθῆσαν σ' αὐτοὺς τοὺς ἐλεινοὺς καιροὺς· ἢ ἐξόντωση ὁμως τῶν συνειδήσεων συνεχίζεται καὶ σήμερα. Ἡ Ἑλλάδα ὡστόσο, ἢ ἰδέα Ἑλλάδα, ἀποδεικνύεται ὅτι παραμένει καὶ παραμένει ἀλώδῃτη, ἀλύγιστη καὶ ἀληθινή. Στέκεται ὡς Λόγος πᾶνω ἅπ' τὸ Παράλογο· ὁλοζώντανη ζῇ στὸ λογισμὸ τῶν διαλεχτῶν, στὴ συνείδηση τῶν ἐλευθερων ἀνθρώπων.

*«Κάμποι, θοννὰ καὶ πέλαγα λάμπουν μαζί σου
σὰν ἔνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
καὶ φτάνει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου,
Ἀρχαῖο Πνεῦμα Ἀθάνατο, κάθε λαός».* (Κωστής Παλαμᾶς)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πόλη τῆς Παλαιστίνης, συχνὰ μνημονεύμενη στὴ Βίβλο ὡς Βεθσῆν ἢ Βεθσάν. Βρίσκεται 8 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνη καὶ 28 χιλιόμετρα νοτίως τῆς λίμνης Τιβεριάδος. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἀποκαλοῦσαν «Σκυθόπολη», προφανῶς διότι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Σκύθες τὸ 631 π.Χ. Σήμερα στὰ εἱρεῖα τῆς ἀρχαίας πόλεως βρίσκεται τὸ μικρὸ ἀραβικὸ χωριὸ Μπιζάν, ὅπου διασφύζονται τὰ ἀπομεινάρια τεσσάρων ναῶν μινωικῆς τεχνοτροπίας, πὺν ἦσαν ἀφιερωμένοι στὴν Ἀστάρτη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Χαναναίων.

2. Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος: Λατῖνος ἱστορικὸς (ἑλληνικῆς καταγωγῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ἐγκυκλοπαίδεια «Πυρσὸς» τοῦ Π. Δρανδάκη). Ὑπηρέτησε ὡς ἱστορικὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖο τὸ Β' καὶ συνώδευσε ἐπίσης τὸν Ἰουλιανὸ στὴν ἐκστρατεία του κατὰ τῶν Πάρθων. Κατὰ κοινὴ ὁμολογία τῶν συγχρόνων φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν, ὁ Ἀμμιανὸς καὶ τὸ ἔργο του διακρίνονται γιὰ τὴν σπάνια ἀμεροληψία, τὴν καλὴ πληροφόρηση καὶ τὸ ζωντανὸ ὕφος. Εἶναι ὁ συνεχιστῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Τακίτου.

3. Ὁ Ἀμμιανὸς χαρακτηρίζει τὸν Κωνσταντῖο ὡς «στενόμεναλο» καὶ ἀπορεῖ πῶς ἐνθ' «ἐκώφευε σ' ἄλλα σοβαρὰ ζητήματα καὶ ἦταν πάντοτε καρύποτος, στὴν προκειμένη περίπτωση ἐπέισθη πλήρως ἀπὸ τὸ Γεώργιο» (19, 12). Φαίνεται πῶς, ὄντας ὁ Ἀμμιανὸς σύγχρονος τῶν γεγονότων, ἀδυνατοῦσε νὰ συλλάβῃ ὅτι ἐπιθυμία καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἦταν ἢ ἐξόντωση τῶν ἐθνικῶν, καθὼς ἢ ἀνεξάρτητη βούληση καὶ στάση τῶν περισοτέρων ἀπὸ αὐτοὺς (ἐκ τοῦ ὅτι διέθεταν μόρφωση) ἐστέκετο ἐμπόδιο στὴν τυφλὴ ἐπιβολὴ τῆς ἐξουσίας του, σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς χριστιανούς, πὺν παρουσιάζονταν ὅχι ἀπλῶς δουλικοὶ ἀλλὰ καὶ ὑπερασπιστές του.

Παν. Α. Κουβαλάκης

«ΤΡΑΓΩΔΙΑ»:

Ἡ ὥδὴ γιὰ τὸν «*Τράγον*» (= ἡγέτην)

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ

Ἡ ἀπαλὼν ὀνύχων ἀποροῦσα ὑποσυνείδητα, γιὰτὶ οἱ βαθύνουες πρόγονοί μας κατωνόμασαν Τραγωδίαν (= ὥδην τράγου, τραγούδι) τὴν κορυφαία πνευματικὴ δημιουργία των, καθαρτικὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν παθῶν πάσης φύσεως. Ἀναρωτιώμουν πῶς τόσοι, εἰδικοί καὶ μὴ, δὲν ἀσχολήθηκαν, δὲν προσπάθησαν, δὲν ἐξηγήσαν πειστικά, δὲν ἔλυσαν τὸ αἰνίγμα-τραγωδία. Ὁ ὅρος φαίνεται ἀταίριαστος καὶ ἀσύμβατος μὲ τὸ δράμα καὶ τὰ δρώμενα ἐν αὐτῷ. Ὅμως οἱ Ἕλληνες δημιουργοὶ τοῦ δὲν θὰ τὸ προσδιώριζαν μὲ τὸν ὅρο τραγωδία, ἐὰν δὲν ἦταν ὁ προσφυνέστερος, ὡς κατωτέρω καταδεικνύεται. Ἡ ὑποσυνείδητη ἀπορία, βαθμηδὸν συνειδητοποιούμενη, ἔλαβε νομοτελειακὰ τὴν ἄγουσαν πρὸς λύσιν. Συνδρομῇ συγκυριῶν τὶς πρῶτες ὥρες τοῦ 2003, ἔλυσα τὸ αἰνίγμα.

Ὁ Ἀριστοτέλης στὴν «Ποιητικὴν» συγκρίνει τὴν ἐποποιίαν πρὸς τὴν τραγωδίαν (149b 9-15): «Ἡ ἐποποιία λοιπὸν μέχρι μὲν τοῦ ὅτι εἶναι ἔμμετρος μετὰ λόγου, σπονδαίων μίμησις, συμφωνεῖ πρὸς τὴν τραγωδίαν· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει τὸ μέτρον ἀπλοῦν καὶ εἶναι ἀπαγγελία, κατὰ τοῦτο διαφέρει. Κατὰ τὸ μήκος δέ, ἡ μὲν τραγωδία μάλιστα προσπαθεῖ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ διεξάγεται σὲ μίαν περὶ ὁδὸν ἡλίου, ἢ ὀλίγον νὰ τὴν ὑπερβαίνει, ἡ δὲ ἐποποιία εἶναι ἀόριστη κατὰ τὸν χρόνον· καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει».

Οἱ τρεῖς ἐρμηνεῖες τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως

Περὶ τῆς γενέσεως τῆς τραγωδίας πιθανολογήθηκαν τρεῖς κυρίως ἐκδοχές: **Πρώτη**, ὅτι προήλθεν ἀπὸ τὴν χορικὴ λυρικὴ ποίηση. **Δεύτερη**, ὅτι εἶναι πρωτότυπο δημιούργημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, προσελθὸν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας ποὺ περιεῖχε δραματικὰ στοιχεῖα. Ἐκ τῶν παναρχαίων ὕμνων καὶ τύπων λατρευτικῶν ἀνέκυψε τὸ πρῶτον ὑλικὸ τοῦ δράματος. **Τρίτη**, ἡ κρατοῦσα, ὅτι ἐκ τῆς Διονυσιακῆς λατρείας προήλθε, συνάδουσα μὲ τὶς πληροφορίες τῶν ἀρχαίων πηγῶν. Τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς τραγωδίας ἐμφανίσθηκαν στὴν *Πελοπόννησο*, στοὺς δωρικοὺς σατυρικοὺς καὶ τραγικοὺς χοροὺς τῆς λατρείας τοῦ τραγόμορφου θεοῦ Πανός, ὡς καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Σὲ πολλὰς θρησκευτικὰς τελετὰς ὑπῆρξαν μιμητικὰ στοιχεῖα στὰ «*λεγόμενα*» καὶ «*δρώμενα*» (Παυσανίας II 37, 2). Τὰ πρῶτα αὐτὰ σπέρματα ἀναζωογονήθηκαν στὴν Ἀττικὴ κυρίως ἐκ τῆς λατρείας καὶ τελετῶν τοῦ θεοῦ Διονύσου, ποὺ καθιερώθηκε ἐκεῖ, ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πεισιστράτου. Οἱ λάτρεις, ντυμένοι ὡς Σάτυροι –ἀκόλουθοι τοῦ Διονύσου–, μὲ ἄσματα ζωηρὰ καὶ μιμητικὰς κι-

νήσεις, συνοδεία αὐλῶν, προεξάρχοντος τοῦ κορυφαίου, πού παρίστανε τὸν Σειληνό, παιδαγωγὸ τοῦ θεοῦ, ἀναπαριστάνανε τὸ μῦθο τῆς γεννήσεως, ἀνατροφῆς, εὐθύμων περιπετειῶν, παθῶν, θανάτου καὶ ἀναστάσεως τοῦ Διονύσου. Ὁ Πεισίστρατος ἀνασυνέστησε τὰ καταργημένα *Μικρὰ Διονύσια* ἢ κατ' ἀγρούς στὴν Ἀττικὴ καὶ διωργάνωσε τὰ *Μεγάλα Διονύσια*, τὰ κατ' ἄστν καὶ πάλι στὴν Ἀθήνα, μὲ Διονυσιακὸ ἱερατεῖο ἐκ χοροῦ 50 ἀνδρῶν ὡς Σατύρων, πού *χόρευαν τὸν διθύραμβον* πέριξ τοῦ βωμοῦ ντυμένοι μὲ δέρματα, φέροντες οὐρά καὶ κέρατα (κερασφόροι), ἀποκαλούμενοι διὰ τοῦτο «*τράγοι*», στεφανωμένοι μὲ τὸ ἱερὸ τοῦ θεοῦ φυτό, τὸν κισσό.

Ἀπὸ τὸ «Θησέα» τοῦ Βακχυλίδου, πού τήρησε τὴν ἀρχαία παράδοση, ὁ διθύραμβος ἦταν διαλογικὸς, διηρημένος σὲ 2 ἡμιχόρια. Ἔτσι ἔχομε τὴν ἀρχὴ τῆς δραματικῆς προσωποποιίας τοῦ χορικοῦ ἄσματος ἐκ τοῦ ἀτέχνου διθύραμβου, ἐξέλιξη στὴ δραματικὴ ποίηση, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης: «*Γενομένη δ' οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς καὶ αὐτῇ (ἢ τραγωδία) καὶ ἡ κωμωδία καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον... κατὰ μικρὸν ἠϋξήθη*». (Ποιητικὴ 4 1449 α).

Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνος στὴν «Πολιτείαν» γ' λέγει: «*Τραγωδία εἶναι ἔμμετρη ποίησις πρὸς διαγωνισμόν εὐγενῆ ψδῆς, πού διενεργεῖται περὶ δεινοπαθείας καὶ προσώπων καὶ πραγμάτων, κατὰ τὸν ὅποιο στὸ νικητῇ ἐδίδετο ἔπαθλο τράγος, ἐξ οὗ προήρχετο καὶ τὸ ὄνομα*».

Ὁ Ἀριστοτέλης, μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, σιγῇ ἀντιπαρέρχεται τὴν προέλευση τῆς ὀνομασίας. Στὴν «Ποιητικὴν» του ἐδόθη ὁρισμὸς τῆς τραγωδίας (149 b 6.25). «*Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαινούσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν*» (δηλ. τραγωδία λοιπὸν εἶναι μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, πού ἔχει μέγεθος, διὰ λόγου κατεστημένου ἡδύος, χωρὶς ἕκαστον τῶν εἰδῶν στὰ διάφορα μέρη τῆς, δρώντα καὶ ὅχι δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου ἐπιτυγχάνουσα τὴν κάθαρση τῶν τοιούτων παθημάτων).

Ἐπεξηγεῖ (6.29): «*Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ρυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέλος, τὸ δὲ χωρὶς τοῖς εἶδεσι τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαινέσθαι καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους*» (δηλ. λέγω δὲ λόγον κατεστημένον ἡδὺν τὸν ἔχοντα μέλος, ρυθμὸν καὶ ἁρμονίαν, τὸ δὲ χωριστὰ διὰ τῶν εἰδῶν ὅτι μερικὰ μόνον διὰ μέτρων περαινόνται καὶ πάλιν ἄλλα διὰ μέλους.)

«*Ἔστιν δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος ἡ μίμησις· λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ ἦθη, καθ' ὃ ποιούς τινες εἶναι φάμεν τοὺς πράττοντας, διάνοιαν δέ, ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύσιν τι ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην*» (1450a 6 4-9) (δηλ. εἶναι δὲ τῆς μὲν πράξεως μίμησις ὁ μῦθος· μῦθο δὲ λέγω τοῦτο: τὴν σύνθεσιν τῶν συμβαινόντων· τὰ δὲ ἦθη λέμε ποιοὶ ἀκριδῶς εἶναι οἱ πράττοντες, διάνοιαν δὲ δι' ὅσων οἱ λέγοντες κάτι ἀποδεικνύουν ἢ καὶ ἐκφράζουν γνώμην). «*ἢ γὰρ τραγωδία μίμησις ἐστὶν οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεως καὶ δίου, καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ κακοδαιμονία ἐν πράξει ἐστίν, καὶ τὸ τέλος προᾶξις ἐστίν, οὐ ποιότης*» (1450 α, σ. 19-22) (δηλ. διότι εἶναι ἡ τραγωδία μίμησις ὅχι ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεως καὶ δίου, ἡ εὐδαιμονία δὲ καὶ ἡ κακοδαιμονία ὑπάρχουν στὴν πράξη, καὶ ὁ σκοπὸς εἶναι κάποια πράξη καὶ ὅχι ἡ ποιότητα. Ὁ Ἀριστοτέλης, στὸν ἄριστο ὁρισμὸ τοῦ περιεχομένου σκοποῦ καὶ λόγου τῆς τραγωδίας, δὲν ἐπεξηγεῖ οὔτε ὑπαινίσσεται πόθεν ὁ ὅρος *τραγωδία*. Ὁ σχολιαστὴς τῆς Πολιτείας



Ἀρχαῖος ὑποκριτής (ἡθοποιός) τῆς Τραγωδίας κρατᾷ στοῦ δεξιό του χέρι τὸ προσωπεῖο τοῦ ἥρωα πὺν ὑποδύεται. Πρόκειται γιὰ ἡγετική φυσιογνωμία με ἐκφραση «τραγική», δηλαδή ἐκφραση τοῦ ψυχικοῦ ἀδιεξόδου ἐνώπιον τῆς ἀνυπέρβλητης μοίρας.

ας τοῦ Πλάτωνος ἔγραψε ὅτι τραγωδία ἐκλήθη ἐκ τοῦ διδομένου τράγου ὡς ἐπάθλου σπὸν νικητὴ τραγωδοποιό.

Τί γράφουν τὰ λεξικά γιὰ τὴ λέξη «τραγωδία»

Παραθέτουμε τίς σχετικές πρὸς τὸν τράγο καὶ τὴν τραγωδία λέξεις ἐκ τῶν λεξικῶν Α. Γιάνναρη καὶ Liddell & Scott: τράγος, τραγωδάριον, τραγωδέω, τραγώδημα, τραγωδητής, τραγωδητός, τραγωδία, τραγωδικός, τραγωδιογράφος, τραγωδοδιδάσκαλος, τραγωδοποδάγρα, τραγωδοποιητής, τραγωδοποιός, τραγωδός.

Ἀναλυτικῶς τὸ τρίτομο Λεξικὸ «Γκαρμπολᾶ - Ματακίδη, 1837, Βιέννη» διευκρινίζει:

«τραγωδός» (συνώνυμα τὰ αἰιδός, ὠδός καὶ τράγος). Ἀοιδός, ψάλτης τοῦ τράγου, τοῦτέστι τραγικὸς ποιητὴς καὶ αἰιδός διὰ τὸ εἶναι κατ' ἀρχὰς τὸν ποιητὴν ἅμα καὶ αἰιδόν, διότι εἰς τοὺς τῆς τραγωδίας ἀγῶνας ὁ νικητὴς ἐλάμβανεν ὡς θραβεῖον ἓνα τράγον, ἢ διότι ἡ τραγικὴ παράστασις ἐγένετο ὅτε προσεφέρετο θυσία τις τράγου, ἢ τελευταῖον ἐπειδὴ οἱ τραγωδοὶ οὗτοι τότε παριστῶντο ἐνδεδυμένοι δέσματα τράγου· ὁ Εὐστάθιος λέγει, «ὅτι τιμώντες οἱ ἀρχαῖοι ἄνθρωποι τὴν εὐρεσιν τοῦ οἴνου, ὠδικὸν ἀγῶνα καθίσταντο καὶ τὸν λυμαινόμενον ταῖς ἀμπέλαις τράγον, ἄθλον προτίθεντο τῆς ὥδης, καὶ τοῖς ἀγωνιζομένοις τραγωδὸν ἐκάλεσαν διὰ τὴν “ἐπὶ τῷ τράγῳ ὥδην”». Ἀκολουθῶς δὲ ὅτε οἱ ποιηταὶ τῆς τραγωδίας ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποκρίνονται οἱ ἴδιοι, ἐκαλοῦντο ἰδίως τραγωδοὶ οἱ ὑποκρινόμενοι ἐν τῷ θεάτρῳ πρόσωπον τραγικόν, ἀπὸ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἤδη οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ διὰ τοῦ ὀνόματος **τραγωδοποιός**».

«τραγωδέω» τραγωδιᾶν τινὰ παρίστημι, κυρίως δέ, ἐν δράμασιν τραγικοῖς ᾄδω, ἢ παριστάνω τι μὲ τρόπον τραγικόν καὶ ἐκπληκτικόν σκοπὸν καὶ ἐντεῦθεν, ἀντὶ τοῦ λέγω διηγούμεναι, ψάχνω τι μεγαλοφώνως καὶ λαμπρῶς κατὰ τὸν τρόπον τῆς τραγωδίας ἢ μετὰ τραγικοῦ τόνου, ὃ ἐστὶ μετὰ μεγέθους καὶ ὕψους λόγου».

«τραγωδία» κυρίως ὥδὴ τράγου, μουσικὸν ᾄσμα ψαλλόμενον ἐπὶ τράγῳ, καὶ τραγικὸν πένθιμον ἢ ἥρωικὸν ποίημα, κατ' ἀρχὰς ψαλλόμενον παρὰ Δωριεῦσι διὰ λυρικῶν στίχων μόνον, ἐφ' ἑξῆς δὲ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ δραματικῶς, ἥτοι διὰ πράξεώς τινος συμφώνου μὲ τὴν ὕλην τοῦ ἀδομένου ἀντικειμένου παριστανόμενον. Οὕτω καλεῖ ὁ Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς μᾶλλον ἐμπεριστατωμένην πρᾶξιν, ἐλέγετο δὲ τραγωδία, εἴτε διότι κατ' ἀρχὰς τραγωδοὶ ἔψαλλον, ἢ ἀπηγγέλλοντο τὰς τοιαύτας τραγικὰς διηγήσεις καὶ παραστάσεις, ἢ εἰς τὰς διὰ τράγον γενομένας θυσίας, ἢ διότι ἐλάμβανεν ὁ νικῶν ἐν τῇ τραγωδίᾳ εἰς ἄθλον ἓνα τράγον, ἢ τελευταῖον ὁ ἐπαγγελλόμενος καὶ παριστάνων αὐτὰς ἐνεδύετο μὲ δέσμα τράγου».

Οὐδεμία τῶν λέξεων τούτων καὶ οἱ δοθεῖσες ἐπεξηγήσεις δίδουν καὶ τὴν ἐλάχιστη νύξη, ποῦ θὰ δικαιολογοῦσε, ἔστω καὶ πόρρωθεν, τὴ λέξη *τραγωδία*, ἀποδίδουσα καὶ δικαιολογοῦσα τὸ μέγεθος καὶ βάθος τοῦ κορυφαίου ἔργου ποῦ ἐκπροσωπεῖ.

Ὁ «τράγος» - ἡγέτης - ἡγεμὼν ἄνθρωπος

Πρώτη νύξη ὑποδεικνύουσα τὴν ἀτραπὸ πρὸς ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας γίνεται στὸν ὕμνο 11 τοῦ Πανός, τοῦ τραγοσκελοῦς θεοῦ. «*Πᾶνα καλῶ κρατερόν, νόμιον, κόσμοιο τὸ σύμπαν, οὐρανόν, ἡδὲ θάλασσαν, ἡδὲ χθόνα παμβασιλείαν καὶ πῦρ ἀθάνατον· τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τοῦ Πανός*» [=Καλῶ τὸν Πᾶνα τὸν ἰσχυρό, τὸν ποιμενικό, τὸ κοσμικὸ σύμπαν, τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ θάλασσαν καὶ τὴ βασιλίτσα τῶν ὄλων γαῖα καὶ τὸ ἀθάνατο πῦρ· διότι αὐτὰ εἶναι τὰ μέλη τοῦ Πανός.]

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἀριστουργηματικὸ ἄγαλμα τοῦ Πανός καὶ τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου (πού, ὡς πλεῖστα τῶν μουσείων, τὸ Ρωμαϊκὸ κράτος καὶ τὸ ἀρμόδιο ὑπουργεῖο ἔκλεισαν ὀλοσχερῶς ἀπὸ πολλοῦ, παραμονὲς Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων). Ἐξεταστέον, τί ἐκπροσωπεῖ ὁ τράγος. Τράγος εἶναι ὁ ἡγέτης, ὁ ὑπερήφανος ἀγὸς τοῦ ποιμνίου τῶν αἰγῶν. Οἱ αἶγες εἶναι ἐκ τῶν πλέον δυστηνίων καὶ ἐλευθέρων ζώων, δυναμένων νὰ ἀναρριχῶνται ἐπὶ ἀποκρήμνων κορυφῶν τῶν ὄρεων. Τούτων ἡγεῖται ὁ τράγος. Παρατηρήθη ὅτι ἡ ἀνοδος στὰ ὄρη καὶ ἡ κάθοδος τῶν γίνεται σὲ σχῆμα χοροῦ μὲ προεξάρχοντα τὸν *τρ/άγον*, ἢ *τρ/αγόν* ἢτοι στερεὸν ἐν ροῇ, ἰσχυρὸν κινούμενον *ἀγόν* (ἀρχηγόν, ἡγέτην, ἡγεμόνα, βασιλέα).

Στὰ «Πελασγικά» τοῦ Ἰακ. Θωμοπούλου (ἐκδ. 1933) στὴν ἐνότητα «*Ἡ Σουμερική ἀρχαία Ἀλδανική*» καὶ στὸ κεφάλαιο «*Ἀπόλλων*» ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «*Ὁ Ἀπόλλων, Ἀπέλλων, Ἀπλοῦν θεὸς τοῦ Ἥλιου, (θεο-σαλ) τῆς θήρας καὶ τοῦ πολέμου, ὡς ὁ τῶν Σουμερίων θεὸς Newrgal (ἦτοι Ner κύριος, Gal μέγας. Πρὸβλ. Γαλέος, καὶ μέγας θεὸς ὁ Ἀπόλλων), ἔτι δὲ τῆς μαντικῆς καὶ τοῦ ἄσματος. Πᾶσαι δὲ αἱ ιδιότητες αὐταὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ὑπερβορείου (ιδ. 25) ἐξηγοῦνται ἀπὸ τῆς Σουμερικῆς*. Στὴ σελίδα 153 ἀναφέρεται ὡς 12ο προσωνύμιο τὸ «τράγιος» ὡς ἑξῆς: *Τὸ ἐπίθετον τοῦτο τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπλάσθη ἀπὸ τοῦ ἄνω ὀνόματος τοῦ τῶν Ka's'su (σημ. Κοσσαίων) θεοῦ Gi-dar (Ἀπόλλωνος), ὅπερ ἀνεστραμμένον Dar(a)-gi μεταγλωττίζεται εἰς τὴν ἐλληνικὴν τράγιος. Ἐν τῇ Σουμερικῇ II dar, ἄσσυρ. turahu, σημαίνει αἰγαγρος, τράγος, ἀλλὰ καὶ ἡγεμὼν, βασιλεὺς (D 133). Τράγιος ἀπὸ Dar(a)-Gi's ὁ βασιλεὺς Ἥλιος. Πρὸβλ. βασιλεὺς Ἀπόλλων, Πνδ. 3,49) πρὸβλ. καὶ Δήραινός Ἀπ. (Λυκόφρ. 4.40) ἀπὸ σουμ. dar βασιλεὺς, I. en ὑψηλὸς dar-en*».

Εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ Ἰακώδου Θωμοπούλου στὸ Λεξικὸν «*Ἐκ τῶν Ἐθνικῶν, Στεφάνου Βυζαντίου Ἐπιτομή*» τοῦ August Meineke (ἐκδοσις Βιβλιοθήκη τῶν Ἑλλήνων) στὴ λέξη *Τραγία* διαλαμβάνει «*νῆσος πρὸς τοῖς Κυκλάσιν, ὅθεν ἦν Θεογείτων ὁ περιπατητικός, Ἀριστοτέλους γνῶριμος. ἔστι (καὶ) πόλις ἐν Νάξῳ, ἐν ἣ ἡ Τράγιος Ἀπόλλων τιμᾶται. Εὐπόλις διὰ τοῦ ε γράφει καὶ πληθυντικῶς Τραγέαι. τὸ ἔθνικόν Τραγεάτης ὡς Τεγεάτης*». (δηλ. Τραγία νῆσος πλησίον τῶν Κυκλάδων, ἐκ τῆς ὁποίας ἦτο ὁ περιπατητικὸς Θεογείτων, γνῶριμος τοῦ Ἀριστοτέλους· ὑπάρχει (καὶ) πόλις στὴν Νάξο, στὴν ὁποία τιμᾶται ὁ Τράγιος Ἀπόλλων. Ὁ Εὐπόλις διὰ τοῦ ε γράφει καὶ στὸν πληθυντικόν. Τραγέαι· τὸ ἔθνικόν Τραγεάτης ὅπως Τεγεάτης.]

Σημειωτέον, ὅτι οἱ Σουμεριοὶ ἦσαν οἱ οἰκοῦντες τὴ Μεσοποταμίαν, ὁμιλοῦντες γλῶσσα Πελασγική. «*Ἡ σουμερική ἀρχαία Ἀλδανική*» γράφει στὸ ἐξώφυλλο ὁ Ἰάκωδος Θωμόπουλος, συγγενῆς τῆς δὲν ἦταν καὶ ἡ γλῶσσα τῶν Ἀσσυρίων.



Πήλινα προσωπεῖα ἀρχαίων ἠθοποιῶν τῆς τραγωδίας. (Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος στὴ Σπάρτη.) Οἱ ἐκφράσεις τῶν προσώπων ἀποδίδουν στὸν ἀνώτατο βαθμὸ τὴν ὀδύνη καὶ τὰ πάθη - παθήματα τῶν «τράγων» - ἡγετῶν μπροστὰ στὴν ἀκατανίκητη Εἰμαρμένη.

Ἀναφέρει δὲ ὁ συγγραφεὺς, ὅτι καὶ κάποιος τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς ὑπῆρξε Σουμέριος. Ἀλλὰ τὸ ἐπίθετο «*Τράγιος*» διεσώθη καὶ εἶναι γνωστὸ καὶ στὴ Σουμερία καὶ στὴ νῆσο Νάξο· τρανὴ ἀπόδειξις ὅτι τὸ ἐγνώριζαν οἱ Ἕλληνες ὅλων τῶν περιοχῶν. (Ἀλλὰ οἱ σύγχρονοι Βάνδαλοι, χειρότεροι παντὸς προηγηθέντος, κατέστρεψαν καὶ λεηλάτησαν τοὺς Σουμεριακοὺς θησαυροὺς τοῦ Μουσείου τῆς Βαγδάτης στὸ πρόγραμμα «*ἀπελευθερώσεώς της*» καὶ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τοῦ Σουμεριακοῦ πολιτισμοῦ ἐπυρπόλησαν μὲ τὴ βιβλιοθήκη της.)

Ἀποκαλύπτεται ἔτσι, ὅτι «*τραγωδία*» (τράγου ῥῶδη) γιὰ τοὺς ὀνοματοθέτες δὲν εἶχε τὴν ἐννοια τῆς ῥῆδης ζῶου, τοῦ τράγου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλληγορικὴ ὀνομασία τράγου - ἀνδρὸς - ἀνθρώπου - ἀνακτος - ἡγέτου - ἡγεμόνος. Τραγωδία ἄρα εἶναι ὁρος τῆς προβολῆς τοῦ βίου, τῶν μοιραίων γεγονότων, διλημμάτων, δοκιμασιῶν καὶ περιπετειῶν τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ προεξάρχοντος τῆς τραγωδίας, πού ἀδυνατεῖ, ὅσο γενναῖα καὶ ν' ἀγωνισθῇ, νὰ ἀποφύγῃ τὴν Εἰμαρμένη. Τοῦτο ἀποδεικνύουν, διασταυρώνουν καὶ ἐπιβεβαιώνουν οἱ διασωθεῖσες ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπωλεσθεῖσες τραγωδίες (ὅπως μαρτυρεῖται ἐκ τῶν τίτλων) τῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλῆ καὶ Εὐρυπίδῃ: ὅτι ἀφοροῦν στὸ βίον, τὰ πάθη καὶ τὴν Εἰμαρμένη τῶν ἡγετῶν πού καλοῦνται «*Τράγοι*» καὶ ἡ ἱστορία των, «*τραγικὴ*», ὑπὸ τύπον ῥῆδης πού ἀφορᾷ στὸν τράγο, ἀπεκλήθη «*Τραγωδία*». Δεδομένου ὅτι «*Τράγιος*» ἐκλήθη καὶ ὁ Ἀπόλλων, «*Τραγόμορφος*» παρίσταται ὁ Πάν καὶ «*δίκερος Ζεὺς*» κατὰ τοὺς Ὀρφικοὺς. Τραγωδία συνεπῶς εἶναι ἡ οὐσία τῆς Ἀρχῆς. Εἶναι ἐκκοσμίκευση τῶν συμπαντικῶν Ἀρχῶν.

Ἡ κίνηση τοῦ τράγου εἶναι κίνηση κυκλική, μίμηση τῆς κινήσεως τοῦ συμπαντος καὶ κυκλικὴ εἰκόνα τῆς ἀκινήτου αἰωνιότητος, πού ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀέναν ἐπανάληψη. Κυκλικὴ εἶναι καὶ ἡ κίνηση τοῦ χοροῦ στὴν παράσταση τῆς τραγωδίας ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἔχει ρυθμὸ καὶ ἁρμονία.

Ἡ τραγωδία, γιὰ νὰ ἔχῃ μεγαλοπρέπεια καὶ νὰ διδάσκῃ τὸ θεατὴ, ἦταν ἔμμετρη, ὥστε ὁ μεγαλειώδης καὶ ἠθικός, ἡδυσμένος λόγος της, νὰ χαράσσεται στὴ μνήμη, στὴ συνείδηση καὶ στὸ ὑποσυνείδητο τοῦ θεατῆ. Δι' ἐλέου καὶ φόβου νὰ προκαλῇ τὴν κάθαρση· τὴν κάθαρση πού θεραπεύει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆ στενοχώρια καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη καὶ ὁδηγεῖ στὴν διὰ τῆς φιλοσοφίας ἴαση τῆς ψυχῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἀριστοτέλους, «*Ποιητικὴ*».
2. Λεξικὸν «*Γιάνναρη*».
3. Λεξικὸν «*Liddell & Scott*».
4. Λεξικὸν «*Γκαρμπολᾶ - Ματακίδη*», Βιέννη, 1837.
5. Λεξικὸν «*Ετυμολογικὸν Hofmann*», ἐξελληνισμένο ὑπὸ Ἀντ. Παπανικολάου, 1989.
6. Λεξικὸν «*Εκ τῶν Ἑθνικῶν Στεφάνου Βυζαντίου Ἐπιτομῇ*», August Meineke, ἐκδ. «*Βιβλιοθήκη τῶν Ἑλλήνων*».
7. Ἰάκ. Θωμοπούλου, «*Πελασγικά - Ἡ Σουμερικὴ Ἀρχαία Ἀλβανικὴ*», τόμ. III.
8. «*Ὀρφικά*», ἐκδ. Ἰωάννου Πασσᾶ.
9. Λεξικὸν «*Ἡλίου*».
10. Πανσανία, «*Ἑλλάδος Περιήγησις*», ἐκδ. «*Παπύρου*».
11. Ἰωάννου Στοδαίου, «*Φυσικά*».

Κωνσταντῖνος - Εὐστάθιος Γεωργανᾶς

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ;

Οπως έδειξε η γιουγκοσλαβική και η άφγανική κι όπως δείχνει η ιρακινή (και θά δείξει η περσική και η βορειοκορεατική) περίπτωση τα σκυλιά του πολέμου ξύπνησαν ήδη. Το μεγάλο σκηνικό ήδη έχει στηθεί. Η πλανηταρχία βρίσκεται καθ' όδον. Το χρηματιστηριακό κράχ που θά προετοιμάσει το παγκόσμιο οικονομικό όλοκαύτωμα βρίσκεται σε εξέλιξη. Κατά τον Ἀριστοτέλη, το «χρήμα» ὀφείλει νά είναι ἕνα «ἀνταλλακτικό μέσο» τῆς ἐπίδοσης τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας ἢ τοῦ ὁτιδήποτε παράγεται ἀπ' αὐτήν. Ἡ ἀξία του, χωρίς αὐτήν, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων τόση, ὅση εἶναι ἡ ἀξία τοῦ χαρτιοῦ πού τυπώθηκε ἢ τοῦ μετάλλου πού κόπηκε.

Δυστυχῶς ὁμως, γιά τήν ἀνθρωπότητα τὸ χρήμα ἀπὸ «ἀνταλλακτικό μέσο» μεταμορφώθηκε σέ «μέσο αἰσχροκέρδειας». Ἡ σχέση 1:1 τῆς ἐπικαιρῆς ποσότητος ἐπίδοσης τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας καί τῆς ἀντιστοιχοῦσας ἐπικαιρῆς κυκλοφορίας ποσότητος χρήματος ἀνατράπηκε πληθωριστικά ἢ ἀντιπληθωριστικά. Αὐτὸ ἐπιτεύχθηκε μὲ τὴ σύνδεση τοῦ χρήματος μὲ εὐγενῆ μέταλλα ἢ μὲ τὸ μαῦρο χρυσὸ καί μὲ τὴν ἐφεύρεση τοῦ «τόκου», γιά τὰ δανειζόμενα καί οὐσιαστικά «πλαστικά» χαρτονομίσματα καί τοῦ χρηματιστηρίου, πού βασίζεται στὰ θεμέλια τῆς «παγκόσμιας ἡλιθιότητος».

Τὸ «χρήμα», σ' ἀντίθεση πρὸς τὸν ὅρισμό τοῦ Ἀριστοτέλη, σκόπιμα παραμορφώθηκε. Κάθε μονάδα τοῦ μεταμορφωμένου «χρήματος» διεκδικεῖται ἀπὸ τουλάχιστον (6) άτομα. Ἀπὸ τὸ ἄτομο πού τὴν κατέθεσε στὴν τράπεζα, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν τράπεζα, ἀπὸ τὸ ἄτομο πού πούλησε κάτι στὸ δανειζόμενο ἀπὸ τὴν τράπεζα, ἀπὸ τὸ ἄτομο πού δανείσθηκε ἀπὸ τὴν ἄλλη τράπεζα καί ἀπὸ τὸ ἄτομο πού πούλησε ὑπηρεσίες ἢ ἀγαθὰ στὸ δανειζόμενο ἀπὸ τὴν ἄλλη τράπεζα. Μὲ τὸ δανειζόμενο «χρήμα» ὁ πιστωτὴς σκλαβώνει τὸ χρεώστη. «Ἐτοί θὰ δανείζης πολλοὺς λαοὺς καὶ δὲν θὰ δανείζεσαι ἀπὸ κανέναν. Θὰ κυριαρχῇ πάνω σὲ πολλοὺς λαοὺς καὶ οὐδεὶς λαὸς θὰ κυριαρχῇ πάνω σὲ ἐσένα (5 Μωυσῆς 15,6 «Παλαιὰ Διαθήκη»). «Ἐπιτρέπεται ἡ αἰσχροκέρδεια εἰς ἄραρος ξένων ποτὲ ὁμως εἰς ἄραρος τῶν ἀδελφῶν σου. Ὁ Κύριος ὁ θεὸς σου ἐνλογεῖ ὅ,τι πράττεις στίς χώρας πού καταλήγεις καὶ λαμβάνεις ἀπὸ αἰσχροκέρδεια τὰ πλοῦτή τους» (5 Μωυσῆς 23,20, «Παλαιὰ Διαθήκη»).

Ἡ ἀνθρωπότητα δαίνει σήμερα πρὸς τὴν φάση τῆς ἐπιγνώσεως:

1. Οἱ τράπεζες, τὰ ταμειντήρια καὶ τὰ δανειστήρια πολὺ σύντομα θὰ χρεωκοπήσουν. Ἀπὸ τὸ 1980 καὶ ἐντέθεν δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἔχουν 100% ἀποθεματικά σὰν ἀντίκρουσμα πρὸς ἐξασφάλιση τοῦ ἀξιοχρέου. Ὑποχρεοῦνται νὰ ἔχουν μόνο 3% ἀποθεματικό, πού σημαίνει ὅτι δανεῖζουν ἔως καὶ 33 φορές στίς 100 τὸ σύνολο τῶν καταθέσεων τῶν πελατῶν τους.
2. Ἡ ζήτηση γιὰ ἀκίνητα θὰ ἐκλείψει, ἐνῶ οἱ τιμὲς αὐτῶν θὰ ὀλισθαίνουν.
3. Οἱ ἰδιοκτησίες γῆς θὰ κατασχεθοῦν καὶ ἡ παραγωγή καὶ διάθεση τῆς τροφῆς θὰ περάσουν στὰ χέρια τῶν ὀλίγων. Αὐτοὶ θὰ δημιουργοῦν κατὰ βούληση τεχνητὲς ἐλλείψεις μὲ τὴ μέθοδο τῆς δημιουργίας παγκόσμιας κρίσης τροφίμων.
4. Τὰ ταμεῖα καὶ οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις θὰ ληλατηθοῦν.
5. Μετὰ ἀπὸ μία «χρηματικὴ ἀνάκληση», ὅλο τὸ παγκόσμιο «χρήμα» θὰ ἐλέγχεται ἀπὸ μία «παγκόσμια κεντρικὴ τράπεζα», πού θὰ ἐποπτεύεται ἀπὸ τὸ «διεθνὲς Νομισματικὸ Ταμεῖο». Ὅλα τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῶν κρατῶν τῆς Ὑφῆλίου καὶ τὸ ἐγγῶριο προϊόν αὐτῶν, ὅλος ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημόσιων ἐπιχειρήσεων καὶ ὅλες οἱ πρώτες ὕλεις θὰ περάσουν στὰ χέρια ἐνὸς διεθνοῦς συμβουλευτικοῦ ὁμίλου, κάτω ἀπὸ διεθνῇ καθοδήγηση.
6. Τὸ νέο παγκόσμιο «χρήμα», μὲ τὸ ὄνομα «φοίνικας», θὰ ἀνοίξῃ τὰ φτερά του...

Τὰ «πεφωτισμένα ὑπερ-όντα» καὶ οἱ «ὑδροχοῦκοὶ θεάνθρωποι» ἔχουν ἀκόρεστες ὀρέξεις καὶ πιστεύουν ὅτι ἡ φύση τοὺς προίκισε μὲ μυστικιστικὲς ἐνοράσεις καὶ ἀπαράμιλλες ὑπερ-φυσικὲς δυνάμεις καὶ γι' αὐτὸ προετοιμάζουν τὴν πλανηταρχία.

Γ.Θ. Χατζηθεοδώρου
Ὑφηγητὴς Πολυτεχνεῖου Ἀαχεν

ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΗΣ ΓΕΥΣΗΣ

‘Ο ἀρχαῖος γαστρονομικός πολιτισμὸς τῆς νήσου Λέσβου

«Εὐδότης μὲν σοὶ δόξει τοῦ Λεσβίου εἶναι μᾶλλον ... κείνος δὲ δοκῇσει οὐκ οἶνω σοί, ἔχει ὅμοιον γέρας, ἀμβροσίαν δέ». ᾽Αθηναῖος

Σήμερα ἡ Λέσβος εἶναι γνωστὴ παγκοσμίως γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ λάδι της – δικαιολογημένα ἄλλωστε. Πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ὅμως τὴν ὑμνοῦσαν γιὰ τὸ κρασί της. Τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ. ὁ δειπνολόγος ᾽Αρχέστρατος ἐγκωμιάζει τὸ λεσβιακὸ οἶνο, τὸν ἀνθοσμία οἶνο, καὶ τὸν προσομοιάζει μὲ τὸ νέκταρ τῶν θεῶν, ἐνῶ ὁ ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος ᾽Αθηναῖος ἀναφέρει, ὅτι μὲ κανένα ἄλλο κρασί δὲν νιώθεις τὴν εὐχαρίστηση ποὺ σοῦ δίνει μιὰ γουλιὰ λεσβιακοῦ κρασιοῦ. Καὶ ἂν κάποιοι θέλουν τὸν ἀφρώδη οἶνο, τὴ σαμπάνια, νὰ γεννηθῇκε στὴ Γαλλία, ἡ πραγματικότητα εἶναι ἄλλη, ἀφοῦ τὴ συναντᾶμε στὴ Λέσβο, τὸν 3ο π.Χ. αἰῶνα μὲ τὴν ὀνομασία «Πρόδρομος» ἢ πρότροπος οἶνος.

“Ὅπως ἐπιβεβαιώνεται δηλαδὴ μέσα ἀπὸ ἱστορικὰ στοιχεῖα, οἱ κάτοικοι τῆς Λέσβου καὶ ὅσοι πέρασαν ἀπὸ τὸ νησί, εἶχαν τὸ προνόμιο νὰ γευτοῦν τὸ ἄρωμα καὶ τὴν ὕψη τοῦ μεθυστικοῦ αὐτοῦ κρασιοῦ πολὺ πρὶν ἀπὸ τοὺς Γάλλους. Δυστυχῶς ὅμως τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου σ’ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις εἶναι ὁ χειρότερος ἐχθρὸς· οἱ συνθήκες καὶ οἱ καταστάσεις ἀφάνισαν τὶς ἀμπελουργικὲς ἐκτάσεις καὶ ἀλλοίωσαν κατὰ πολὺ τὰ συστατικὰ τοῦ ἐδάφους, ποὺ ἐνδεχομένως θὰ ἐπέτρεπαν τὴν ἐπανακαλλιέργεια. Ἔτσι, οἱ Γάλλοι στάθηκαν πιὸ τυχεροὶ σ’ αὐτό, ποὺ παρασκεύασαν τὸν ἀφρώδη οἶνο ἑκατοντάδες χρόνια ἀργότερα, ἐξασφαλίζοντας κατὰ συνέπεια καὶ τὴν ὀνομασία προέλευσης.

‘Ο Λεσβιακὸς οἶνος καὶ οἱ πλακοῦντες

Σήμερα, μὲ τὴ μελέτη ποὺ ὑλοποίησε τὸ 1885 στὴ νοτιοδυτικὴ Λέσβο ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἀρχιτέκτονας Koldewey, ἀποκαλύπτεται ὅτι στὴν περιοχὴ τῆς Ἐρεσοῦ ἐνδέχεται νὰ ὑπῆρχαν ἐκτεταμένες καλλιέργειες ἀμπέλων. Παρατήρησε συγκεκριμένα, ὅτι ὑπῆρχαν τοποθεσίες ὅπου εἶχαν χτιστὴ χαμηλοὶ τοῖχοι πεζουλιῶν σὲ μεγάλες ἐκτάσεις στὶς πλαγιὲς λόφων. Τοὺς ἴδιους τοίχους στηρίξης ὁ Koldewey παρατήρησε καὶ στὴ βόρεια περιοχὴ τῶν Παρακοίων, στὰ Κάμαρα καὶ Πήγαδο καὶ μετὰ τῆς σύγχρονης Ἐρεσοῦ καὶ ᾽Αντισσας. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀποψή του, οἱ μακριεὲς στενὲς πεζοῦλες δὲν ἦταν ἀρκετὲς γιὰ τὴν καλλιέργεια σιτηρῶν ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ κατάλληλες γιὰ ἐλαιόδενδρα. Σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ κάποια ἄλλα στοιχεῖα ποὺ συνέλεξε μελετώντας τὴν περιοχὴ, συμπεραίνει ὅτι θὰ πρέπη νὰ εἶχαν κατασκευασθῇ εἰδικὰ γιὰ τὴν καλλιέργεια ἀμπελιῶν. Τὸ συμπέρασμά του γιὰ τὴ χρήση τῶν πεζουλιῶν στὶς ἀμπελοκαλλιέργειες ἔχει βάση, ἀφοῦ οἱ πλαγιὲς τῶν λόφων ἦταν ἀπόκρη-

μνες καὶ τὸ μικρὸ πλάτος στὶς πεζοῦλες δὲν εὐνοοῦσε γιὰ νὰ ὀργανθοῦν καὶ νὰ σπαροῦν σιτηρὰ. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιωθῇ, ἐν τῷ μεταξῷ, ἀπὸ τὸν μελετητὴ Clinkenbeart, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει τὴν ὑπαρξὴ κλημάτων στὴ Λέσβο, τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦσαν σὰν θάμνους σὲ σειρές, χωρὶς πασσάλους. Ἐπιπλέον, εἶναι συχνὲς οἱ ἀναφορὲς πὺν ἔχουν γίνεῖ σὲ σχέσιν μὲ τὸ λεσβιακὸ κρασί. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνες πὺν ἀναφέρουμε παραπάνω, χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περιγραφὴ τοῦ φιλοσόφου Γαληνοῦ:

«Τὸ Λεσβιακὸ κρασί εἶναι πολὺ μυρωδάτο, λιγώτερο τῆς Μυτιλήνης, περισσότερο καὶ καλύτερο τῆς Ἐρεσοῦ καὶ τῆς Μήθυνας. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ κρασιά πὺν προέρχονται ἀπὸ τὴ Λέσβο εἶναι καὶ τὸ κοκκινωπὸ καὶ ἐλαφρὺ κρασί, μυρωδάτο καὶ ἐλάχιστα στυφόν, μ' αὐτὴ τὴν ἐλαφρὰ γλυκύτητα, καθόλου θαμπόν. Αὐτὸ ἀκριδῶς ἐπάξια ὀνομάζεται λεσβιακόν. Ἀλλὰ τὸ πιὸ καλὸ τέτοιο κρασί παράγεται στὴν Ἐρεσό. Δεύτερο ἔρχεται τῆς Μήθυνας καὶ τρίτο εἶναι αὐτὸ πὺν παράγεται στὴ Μυτιλήνη. Ἔτσι μπορεῖτε νὰ διαλέξετε τὸ καλύτερον ἀνάμεσα σ' αὐτὰ, λαμβάνοντας ὑπόψιν τὰ προαναφερθέντα κριτήρια. Γιατὶ ὁποῖο εἶναι τὸ πιὸ μυρωδάτο καὶ πιὸ γλυκόν καὶ πιὸ ἐλαφρὺ σὲ πυκνότητα, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ πὺν διατίθενται, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ καλόν».

Τί παρατηροῦμε; Ὅτι στὴν Λέσβο ὄχι μόνον παράγεται κρασί, ἀλλὰ συναντοῦμε καὶ ποικιλία γεύσεων, πὺν μποροῦσαν νὰ ἱκανοποιήσουν διαφορετικὰ γούστα: Στυφόν, γλυκόν, ἀρωματικόν, ἐλαφρύν· διαφορετικὰ χαρακτηριστικά, ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο παραγωγῆς. Σύμφωνα μὲ τὸ Γαληνόν, διαφορετικὴ γεύση εἶχε ὁ οἶνος τῆς Ἐρεσοῦ καὶ διαφορετικὴ τῆς Μυτιλήνης.

Ὁ Ἐφίππος, κωμικὸς συγγραφέας τοῦ 4ου αἰῶνα π.Χ., ἀναφέρει ἐπίσης: «Ρουφᾶς ἀχόρταγα πολὺ λεσβιακὸ κρασί»· ἐνῷ ὁ Ἐρατοσθένης, γαιτρὸς τοῦ 3ου αἰῶνα π.Χ., εἶχε συμπεριλάβει τὸ λεσβιακὸ κρασί ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνα πὺν τὰ χαρακτηρίζαν ὡς ἐξαιρετικά. Ἐπιπλέον, ἀπὸ τὸν 7ο αἰῶνα π.Χ. γινόταν ἐξαγωγή κρασιοῦ ἀπὸ τὴ Λέσβο στὴν Αἴγυπτο καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ Χάραξο, τὸν ἀδελφὸ τῆς Σαπφούς. Διανύοντας τὸ χρόνο, διαπιστώνουμε ὅτι ἡ φήμῃ τοῦ λεσβιακοῦ κρασιοῦ ἀντέχει ἀκόμη καὶ μέχρι τὸ 1540 μ.Χ., ὅταν τὸ κοκκινέλι ἐθεωρεῖτο ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔφθανε ἕως τὴν Κωνσταντινούπολη. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ τὶς συχνὲς ἀναφορὲς μπορεῖ νὰ φανταστῇ κανεὶς τὴ γεύση καὶ τὸ ἄρωμα πὺν εἶχε τὸ κρασί τῆς Λέσβου. Ἐξαιρετικὴ ποιότητα καὶ μεγάλῃ παραγωγῇ, ἀφοῦ γινόταν ἐξαγωγή. Τὴ σημερινὴ ἐποχὴ ἡ παραγωγὴ κρασιοῦ δὲν κατέχει ἐξέχουσα θέση, μᾶς καὶ οἱ ἀμπελῶνες ἔχουν πλέον περιοριστῇ καὶ τὸ ἔδαφος θεωρεῖται κατάλληλον γιὰ τὴν παραγωγὴ ἄλλων ἀγαθῶν. Ὡστόσο, ὅταν τὸ μεράκι συναντᾷ τὴν ἀγάπην γιὰ τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ καὶ τὴν ἱστορικὴ παράδοση, πραγματοποιοῦνται ἀκόμη καὶ σήμερον θαύματα. Καὶ ὁ λόγος γίνεταί γιὰ τὸ **«Μεθυμναῖο»** οἶνο, ἓνα κρασί προερχόμενον ἀπὸ ἀρχαία ποικιλία σταφυλιοῦ. Μὲ τὴ συνεργασία ἐπιστημόνων τῆς Γεωπονικῆς Σχολῆς καὶ πραγματοποιώντας DNA ἀμπέλου, ξαναγεννήθηκε στὴ Λέσβο τὸ κρασί βιολογικῆς καλλιέργειας μὲ τὸ ρουμπινὶ χρῶμα καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ ἄρωμα μείγματος σύκου, βατόμουρου καὶ μελιοῦ.

Μιλήσαμε γιὰ τὸ κρασί τῆς Λέσβου. Ἐνα καλὸ κρασί ὅμως συνοδεύει συνήθως καὶ



Πιάτο από τὰ ἀλιευόμενα ἀγαθὰ τοῦ Κόλπου Γέρας.

τις καλὲς γεύσεις. Δὲν εἶναι πολλὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουμε γιὰ τὴν γαστρονομία τῆς Λέσβου, ὅμως στὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὸ νησί τὴν τίμησαν καὶ τὴν ἐπαίνεσαν δεόντως ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης καὶ οἱ αὐτοκράτορες Νέρων, Μάρκος Αὐρήλιος καὶ Ἀδριανός. Καὶ βέβαια ἡ μοναδικότητα αὐτῆ τῶν προϊόντων τῆς εἶναι ποὺ ἔκανε τὸ Ρωμαῖο στρατηγὸ Λούκουλλο –λάτρη τοῦ καλοῦ φαγητοῦ– νὰ ἐγκατασταθῇ στὴ Μυτιλήνη, νὰ χτίσῃ τὴν ἑπαυλὴ του στὸ κέντρο τῆς πόλης καὶ νὰ τὴν ἐξοπλίσῃ μάλιστα καὶ μὲ διδάρι· ἰχθυοτροφεῖο δηλαδή. Οἱ ἀνασκαφὲς τῶν τελευταίων ἐτῶν στὴν εὐρύτερη περιοχή τοῦ Μακροῦ Γιαλοῦ ἔφεραν στὸ φῶς μέρος αὐτοῦ τοῦ ἰχθυοτροφείου, τὸ ὁποῖο, μετὰ τίς ἀπαιτούμενες ἐργασίες, ἀναστηλώθηκε καὶ κοσμεῖ τὴν πόλη. Κάνοντας ἄλλη μία ἀναδρομὴ στὸ χρόνο καὶ φθάνοντας στὸν 6ο αἰῶνα π.Χ., στὴν ἐποχὴ τῆς Σαπφούς, στὴν περίοδο ποὺ ἦταν ἐπικεφαλῆς καὶ διευθύντρια στὸ σπίτι τῶν Μουσῶν καὶ ἀρχι-ιέρεια στὸ ναὸ τῆς Ἀφροδίτης. Τὸ πρυτανεῖο τῆς πόλης τῆς εἶχε ἀναθέσει τὰ τελετουργικὰ τοῦ γάμου. Ἡ πομπὴ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἐκεῖ ποὺ σήμερα εἶναι τὸ Νέο Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Μυτιλήνης, γιὰ νὰ κατα-

λήξη στο σπίτι τοῦ πατέρα τῆς νύφης, ὅπου γίνονταν οἱ πρῶτες θυσίες καί τὸ πρῶτο γλέντι. Ἐν συνεχείᾳ ὁ γαμπρὸς ἔπαιρνε τὴ νύφη σὲ ἄρμα καί μετ' αὐτὴν συνοδείᾳ τῶν φίλων του καί τῶν φιλενάδων τῆς νύφης πῆγαιναν στοῦ σπίτι ποῦ θὰ ζοῦσαν. Τότε ἔκριναν τὴ δεύτερη θυσία, στήν Ἑστία καί ἀπὸ κύλικα ἔπιναν ἐρυθρὸ ἄκρατο οἶνο καί ἔτρωγαν πλακοῦντες μετ' ἐμεῖς καί ξηροὺς καρπούς.

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ διαπιστώσῃ κάποιος τὴν ὁμοιότητα ἀνάμεσα στοὺς πλακοῦντες καί τὸν μπακλαβᾶ. Πόσο μάλιστα, ὅταν ἡ συγκεκριμένη προαναφερθεῖσα «τελετουργία» διατηρεῖται μέχρι καί σήμερα στὰ χωριά τῆς Λέσβου μετ' ἐλαφρὴς παραλλαγὴς ὡς πρὸς τὴν διαδικασία, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ἴδιο πάντα γλυκό: τὸν μπακλαβᾶ δηλαδή, ποῦ καί ἐδῶ δυστυχῶς ἡ ὀνομασία προέλευσης ἔχει ἀποδοθῇ στὴ γείτονα χώρα Τουρκία.

Ὁ Λεσβιακὸς οἶνος καί οἱ πλακοῦντες

Εμπνευστήκαμε αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ στὸν οἶνο καί τὰ ἐδέσματα τῆς Λέσβου μέσα ἀπὸ ἓνα βιβλίο. Ἕνα βιβλίο ποῦ οὐσιαστικὰ ἀποτελεῖ ἓνα ταξίδι σὲ ἀρώματα καί γεύσεις καί ποῦ, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, διασχίζει τοὺς αἰῶνες καί φθάνει στὴ σημερινὴ ἐποχὴ. **«Βορειοανατολικά τῆς γένεσης»** εἶναι ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποῦ περιέχει παραδοσιακὰ συνταγὰς τῆς Λέσβου, σὲ συνδυασμὸ μετ' ἱστορικὰ στοιχεῖα, ποῦ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καί ἀφοροῦν στὴ γαστρονομία.

Ὁ Στρατῆς Πανάγος—ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου ποῦ κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἰνδικτος»—, ὅπως μᾶς ἀναφέρει, μελέτησε προσεκτικὰ μετὰξὺ ἄλλων καί ὅσα στοιχεῖα δορῶνται συγκεντρωμένα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Μυτιλήνης, καί ἔφθασε καὶ αὐτὸς στὸ γενικὸ συμπέρασμα, ὅτι σήμερα μπορεῖ ἡ Λέσβος νὰ φημίζεται γιὰ τὸ λάδι τῆς, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὅμως φήμη εἶχε γιὰ τὸ κρασί τῆς.

Οἱ συνταγὰς ποῦ περιλαμβάνονται στὸ βιβλίο συγκεντρώθηκαν μετ' πολὺν προσοχή. Περιπάτησε κάθε γωνιὰ τῆς Λέσβου καί τῆς Λήμνου, μίλησε μετ' ἀνθρώπους περασμένων γενεῶν ποῦ διαφύλαξαν ἀκέραιο τὸ γευστικὸ πλοῦτο, τὸν ὅποιο καί κληροδότησαν στὶς νεώτερες γενεές: σαρδέλλες σὲ κληματόφυλλα, γαρίδες γάμπαρη γεμιστές, μπεκάτσες σαλμί, χορτόπιττα μετ' πασχαλιῶν καί καυκαληθρῶν, γκιουζλεμέδες Γέρας, κεφτέδες μετ' τούνα· 78 συνολικὰ συνταγὰς, ποῦ ἡ κάθε μία συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη φωτογραφία καί εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ σοῦ ἀνοίξουν τὴν ὄρεξη.

Συναντήσαμε τὸν κ. Πανάγο, τὸ συγγραφέα τοῦ ἐν λόγω βιβλίου, ὁ ὅποιος δέχθηκε μετ' χαρὰ νὰ ἀπαντήσῃ σὲ κάποια ἐρωτήματά μας:

ΕΡ. Κύριε Πανάγο, εἶστε ὁ συγγραφέας ἐνὸς ξεχωριστοῦ βιβλίου μετ' ἀναφορὰ στὶς παραδοσιακὰ γεύσεις τῆς Λέσβου. Πότε ἔγινε ἡ πρώτη ἐπαφὴ μετ' αὐτὸ συγκεκριμένο ἀντικείμενο;

ΑΠ. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ ἔγινε σὲ νεαρὴ ἡλικία. Εἶχα ὅλες τὶς προδιαγραφὰς νὰ γίνω ἓνα κακομαθημένο μοναχοπαίδι. Ἀλλὰ ὅταν ἔχῃς μεγαλώσει μετ' δύο παπποῦδες πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι μαγειρεύουν, ὅταν ὁ μπαμπὰς μαγειρεύῃ καί ἔχεις καί ἐσὺ τὸ μικρόδιο νὰ ἀσχοληθῇς καί σηκώνεσαι 7 χρονῶν πιτσιρίκι τὸ πρῶτο γιὰ νὰ ἔχῃς τὴν χαρὰ νὰ ἐτοιμάσῃς μόνος σου τὸ γάλα ἢ τὸ τσάι, αὐτὸ εἶναι οἱ καταβολές. Ἀπὸ ἐκεῖ

και πέρα, στα εφηβικά χρόνια άλλοι έτρωγαν σφιχτά αυγά, ενώ όμως ήθελα να φτιάχνω σάλτσες περιεργες. Όλο αυτό χιζόταν μέσα μου με τις μυρωδιές και τις γεύσεις με τις όποιες μεγάλωσα. Κάτι έσωτερικό με έσπρωχνε στην κουζίνα. Τα τελευταία πέντε χρόνια, αφού έκανα τις δικές μου έξερευνήσεις μέσα στην κουζίνα, άρχισα να ανακαλύπτω σταδιακά τον πλούτο που υπάρχει στη Λέσβο αλλά και στη Λήμνο. Το πρώτο συγγραφικό έπιχείρημα έγινε πριν από 2 χρόνια με την «**Πανορεξία ούζου**» – και αυτή ήταν η πρώτη καταγραφή αυθεντικών παραδοσιακών ούζομεξέδων από διάφορα μέρη του νησιού. Αυτή ήταν και η άφορμή για να γνωριστώ με το Μανώλη και την Πάολα Βελιτζανίδη, που έχουν τις εκδόσεις «**Ίνδικτος**», με τους οποίους, αφού γίναμε φίλοι, αποφασίσαμε να κάνουμε μία πιο ώλοκληρωμένη δουλειά. Και μάλιστα όχι με τη μορφή συνταγών κουζίνας, αλλά ενός όδοιπορικού. Με την ευκαιρία, να πούμε ότι το βιβλίο μου «**Πανορεξία ούζου**» έχει μεταφραστεί και σε άλλες γλώσσες, επίσης από τον εκδοτικό όικο «**Ίνδικτος**» και προωθήθηκε σε άλλες χώρες.

ΕΡ. Πώς συγκεντρώθηκε όλο αυτό το υλικό;

ΑΠ. Αυτό το υλικό, όπως προανέφερα, είναι ένα απόσταγμα. Για παράδειγμα, όταν ήθελα να μιλήσω για τα γαλακτοκομικά προϊόντα, πήγαινα να δω τον Περικλή Άλμπάνη, ό οποίος είναι ό ίδιος μία ζωντανή ιστορία, προκειμένου να μου εξηγήσει ακριβώς τον τρόπο παρασκευής και τα υλικά που χρησιμοποιούνται. Όταν ήθελα να συγκεντρώσω υλικό για το έλαιόλαδο, πήγαινα στους χημικούς της Ένωσης για τα όστρακα και τις ειδικές συνταγές μίλησα με ψαράδες και προέδρους άλιευτικών συλλόγων. Σχετικά με το ούζο μάζεψα πληροφορίες από το Μουσείο Ούζου στο Πλωμάρι και από συγγράμματα της Έθνικής Βιβλιοθήκης. Όλα αυτά είναι κατακτήσεις μιάς ζωής και προϊόντα έρευνας. Τις συνταγές που υπάρχουν από διάφορες περιοχές, τις βοήθα σε πολλές παραλλαγές και επέλεξα κατά την προσωπική μου αντίληψη ποιά είναι η εύχρηστώτερη και νοστιμώτερη. Θα σάς πω το έξης: πόσοι είναι εκείνοι που έχουν πάει στο παλαιό Άρχαιολογικό Μουσείο; Εκεί υπάρχει ένα μικρό σπίτι μπαίνοντας, δεξιά υπάρχει μία έπιγραφή, παρμένη από τα κείμενα του Άθηναιου για τις συνταγές του Άρχέστρατου. Ό Άρχέστρατος (4ος αιώνας π.Χ.), ένας γευσιγνώστης που ταξίδευε και βαθμολογούσε, αναφέρεται στα λεσβιακά κρασιά, αφού η Λέσβος στην αρχαιότητα ήταν γνωστή για τα κρασιά της και όχι για το λάδι της ή για το ούζο της. Και αναφέρεται στον *Πράμνιον Οίνον*, στον *Άνθοσμίαν οίνον* και σ' ένα έρυθρό ήμιγλυκο, άφρίζον κρασί. Αυτά όλα έγω τα συγκράτησα. Και κάτι άλλο, που πιθανόν να μη γνωρίζετε: όι κολώνες και το τοιχίο που βρίσκονται άπέναντι από το πάρκο Καραπαναγιώτη, είναι από την έπαυλη και το ίχθυοτροφείο του Λούκουλλου. Αυτά όλα, αν δέν τα δάλης σε γραπτό λόγο, περνούν και ξεχνιούνται...

ΕΡ. Ποιά είναι η διαφορά των συνταγών του Βορειοανατολικού Αιγαίου σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα;

ΑΠ. Είμαι υπέρ των τοπικών συνταγών και κατά της γνώμης που επικρατεί και της συνήθειας, που θέλουν να επιβάλουν μία τάχα έθνική κουζίνα. Το κάθε μέρος στην Ελλάδα έχει τις δικές του γεύσεις. Και το Βόρειο Αίγαίο έχει μία ιστορική παράδοση, που πηγαινει πολύ βαθιά μέσα στο χρόνο. Η Λέσβος είναι εύλογημένη από τη φύση· έχει δυό κόλπους που θγάζουν ότι λαχταρούμε κι ένα κλίμα ευνοϊκό· ή χλωρίδα της και ή πανίδα περιλαμβάνουν σπάνια είδη, όπως για παράδειγμα την μόδ όρχιδέα, ένα φυτό ταπεινό για έμάς τους Μυτιληνιούς. Σας πληροφορώ όμως, ότι το φυτό



Κεφτέδες από μύδια του Κόλπου Καλλονής.

αυτό υπάρχει μόνο στη Λέσβο. Πολύς λόγος γίνεται επίσης για τη μαύρη τρούφα, τὸ περίεργο μανιτάρι, πὸν στὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία μόνο εἰδικὰ ἐκπαιδευμένα σκυλιὰ μποροῦν νὰ τὸ ἀνιχνεύσουν. Στὴν Ἑλλάδα αὐτὸ τὸ μανιτάρι ὑπάρχει μόνο στὴ Λέσβο.

ΕΡ. Θεωρεῖτε σημαντικὴ τὴν ἀποστολὴ πὺν ἔχετε ἀναλάβει;

ΑΠ. Ἐμένα δὲν μοῦ ἀνῆκει τίποτα. Ἐγὼ μεταφέρω τὶς γνώσεις ἄλλων καὶ θὰ χαρῶ νὰ ἀσχοληθοῦν καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ μὲ μία παράκληση: νὰ μὴν προσθέτουν δικὰ τους στοιχεῖα καὶ νὰ μὴν ἀλλοιώνουν τὰ αὐθεντικά. Ὑπάρχουν ὀδυνηρὲς ἐμπειρίες ἀπὸ κάποιες κυρίες στὴν Ἀθήνα, πὺν ἀφαιροῦν τὰ αὐθεντικά στοιχεῖα μιᾶς συνταγῆς καὶ προσθέτουν δικὰ τους. Ὁ θησαυρὸς τῆς παράδοσης δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκη καμμιᾶς παρεμβάσης· εἶναι ὁμορφος, γιατί εἶναι αὐτὸς πὺν εἶναι.

Ταξιαρχούλα Λαδᾶ

ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ζ. Βασιλεία Ὕθωνος: Ρωμιοὶ ἐναντίον Ἑλλήνων

Ἡ ἔλευση τοῦ ἀνήλικου Ὕθωνα καὶ τῶν Βαυαρῶν ἀντιδασιλέων ποὺ τὸν συνώδευαν στὴν Ἑλλάδα,¹ ἐγκαινίασε μιὰ νέα περιόδο ξενοκρατίας, τὴ γνωστὴ καὶ ὡς «θαναροκρατία», τὴν ὁποία τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἀντιμετώπισε στὴ συντριπτικὴ του πλειοψηφία ὡς συνέχεια τῆς τουρκικῆς κατοχῆς. Ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, ἡ «ἐλέω Θεοῦ» μοναρχία συνταύτισε ἀκόμη περισσότερο τὴν Ἐκκλησία μὲ τὴν ἐκπαίδευση.

Ἡ ἀδιάσπαστη σχέση τοῦ κλήρου μὲ τὴν παιδεία ἐπισημοποιήθηκε μὲ τὴ σύσταση ἰδιαίτερης Γραμματείας (= Ὑπουργείου) «Ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως» καὶ ἔτσι ἡ ἐκπαίδευση τέθηκε ὄχι μόνο δεύτερη στὴ σειρά, μετὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς ἐκκλησίας. Βέβαια, ἡ θαναρικὴ ἀντιδασιλεία εἶχε κάθε λόγο νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ τῆς παραχωρήσῃ τὸν πλήρη ἔλεγχο τῆς ἐκπαίδευσης τῶν Ἑλληνοπαίδων, διότι ἔτσι «κλείδωνε» τὴν ἀσφαλῆ διαιώνιση τοῦ καθεστώτος τῆς «ἐλέω Θεοῦ» μοναρχίας. Διότι ἕνας μονάρχης ποὺ κυβερνᾷ «ἐλέω Θεοῦ» χρειάζεται καὶ ἕνα ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο νὰ πείθῃ ἀπὸ νωρὶς τοὺς ὑπηκόους του γιὰ τὴ θεόθεν ἐξουσία του. Καὶ ἡ Ἐκκλησία, ποὺ στὰ προεπαναστατικὰ χρόνια στήριζε «τὴν ἰσχυρὰν βασιλείαν τῶν Ὕθωνων», ἐπιστρατεύθηκε νὰ ὑπηρετήσῃ κατ' ἀναλογίαν τὴν ξενόφερτη βασιλεία τῶν Βαυαρῶν.

Ἡ ἐκπαίδευση ὥστόσο δέθηκε ἀκόμη περισσότερο στὸ ἄρμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ἡ τελευταία ἀνέλαβε νὰ καλύψῃ ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ταμεῖο τὰ ἔξοδα ἵδρυσης καὶ λειτουργίας τῶν σχολείων. Οἱ Βαυairoὶ ἀντιδασιλεῖς, ἀπρόθυμοι νὰ δαπανήσουν χρήματα ἀπὸ τὸ δημόσιο ταμεῖο γιὰ τὴν παιδεία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποφάσισαν νὰ ἀναθέσουν στὴν Ἐκκλησία τὴ χρηματοδότηση. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ περιεχομένου τῆς διδασκαλίας, ἀνέλαβε καὶ τὸν οἰκονομικὸ ἔλεγχο, καθιστώντας τὴ θέση τῆς ἀπόλυτα κυρίαρχη καὶ μετατρέποντας οὐσιαστικὰ τὸ ἀρμόδιο ὑπουργεῖο σὲ ὑπηρεσία τῆς ἡ Ἐκκλησίας θὰ εἶχε ἀκόμη κάθε λόγο νὰ περηφανεῖται ἐφεξῆς, ὅτι μὲ τὰ δικά της χρήματα χτίστηκαν σχολεῖα στὴν Ἑλλάδα τοῦ Ὕθωνα.

Ὁ Ὕθων παραδίδει τὴν Παιδεία στὴν Ἐκκλησία

Ἐτσι, τὸ 1834, ὅταν ἡ Ἀθῆνα κατέστη πρωτεύουσα τοῦ νέου κράτους, ἀκολούθησε τὸ παρακάτω βασιλικὸ διάταγμα περὶ παιδείας, στὸ ὁποῖο καθίσταται ἐμφανὲς πὼς τὰ ἡνία τῆς δημόσιας ἐκπαίδευσης εἶναι πλέον στὰ χεῖρα τῆς Ἐκκλησίας. Νὰ σημειώσουμε ἐδῶ, ὅτι ὅπως καὶ στὸ παρελθὸν πρῶτα οἱ Ρωμαιοὶ (Βυζαντινοὶ) αὐτοκράτο-

1. Ὁ Ὕθων ἀποδιώσθηκε στὸ Ναύπλιο στίς 25-1/6-2/1832

ρες καὶ μετὰ οἱ Ὀθωμανοὶ ἀνέθεταν κάθε φορὰ τὴν εὐθύνη τῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἐκκλησία, ὁμοίως ἔπραξαν καὶ οἱ Βαυαροὶ ἀντιβασιλεῖς. Ὁ ἄραγε εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι ὅλοι οἱ ξενόφερτοι δυνάστες τοῦ τόπου μας «ἐμπιστεύονται» διαχρονικὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἐκκλησία; Τὴν ἀπάντησι ἔχει δώσει ὁ Κ.Θ. Δημαρᾶς: «Ἡ μοναρχία ἔλκει τὸ Βυζάντιο, τὸ Βυζάντιο ἔλκει τὸ χριστιανισμό...». Αὐτὸ εἶναι τὸ σχῆμα, στὸ ὁποῖο δὲν χωρεῖ οὔτε ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ φυσικὰ μὲ τίποτα τὸ φυσικὸ προϊὸν τους, ἡ Δημοκρατία! Ὁ Ἀναφέρει, λοιπόν, τὸ ἐν λόγῳ βασιλικὸ διάταγμα περὶ παιδείας:



Ὁθων Ἑλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

» Κατὰ τὰς ἀπὸ 27 Φεβρουαρίου (11 Μαρτίου) καὶ 14 (26) Μαρτίου προτάσεις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λπ. Γραμματείας ἀποφασίζομεν:

» 1. Θέλουν συσταθῇ ἀνυπερθέτως 10 ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἐκτὸς αὐτῶν θέλουν διατηρηθῇ καὶ τὰ ἤδη εἰς Ἀθήνας, Ναύπλιον καὶ Σύρον ὑπάρχοντα ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὥς καὶ τὰ μετ' αὐτῶν συνδεδεμένα γυμνάσια.

» 2. Τὰ σχολεῖα ταῦτα θέλουν ἐνεργηθῇ εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας πόλεις:

α) Εἰς Τρίπολιν. β) Εἰς Σπάρτην. γ) Εἰς Καλάμας. δ) Εἰς Πάτρας. ε) Εἰς Μεσολόγγιον. στ) Εἰς Ἀμφισσαν. ζ) Εἰς Λαμίαν. η) Εἰς Χαλκίδα. θ) Εἰς Τήνον. ι) Εἰς Ὑδραν.

» 3. Τὸ ἐν Σύρῳ Γυμνάσιον καὶ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον θέλει λάβει αὐξησιν μὲ τρόπον, ὥστε νὰ ἐξομοιωθῇ μὲ τὸ ἐν Ναυπλίῳ Γυμνάσιον.

» 4) Τὰ ἔξοδα τοῦ ἐν Τήνῳ σχολείου θέλουν γίνεσθαι ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας. Τὰ τῶν λοιπῶν ὑπ' ἀριθμ. 2 σημειουμένων ἀναλαμβάνει προσωρινῶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, εἰς ὅρος τοῦ ὁποίου μένουσι καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα Ἀθηνῶν καὶ Ναυπλίου. Τὸ αὐτὸ ταμεῖον θέλει ἀναλάβει καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ὑπ' ἀριθμ. 3 ἀναφερομένης ἐπαυξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τοῦ Γυμνασίου τῆς Σύρας.

» 5) Τὰ καταστήματα διὰ τὰ σχολεῖα ταῦτα θέλουν προμηθεύσει αἱ ἀνάλογοι κοινότητες, ἐκάστη εἰς τὴν ἰδίαν πρωτεύουσαν, ὅπου διαθέσιμοι οἰκοδομαὶ δὲν ὑπάρχουν, ἐγκρίνομεν, διὰ νὰ διευκολυνθῇ καὶ ἐπιταχυνθῇ ἡ ἑναρξίς τῶν σχολείων, νὰ πληρωθῇ διὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος τὸ ἐνοίκιον ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, ἐξαίρεσει τῆς Τήνου, ὅπου θέλει γίνεαι φροντίς περὶ καταστήματος ἀπὸ τὰ προρηθέντα ἐπιτόπια εἰσοδήματα.

Εἰς Σύραν, Ἀθήνας καὶ Ναύπλιον μένουσι προσωρινῶς τὰ αὐτὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐχρησίμευον ὡς γυμνάσια.

» 6) Εἰς ἕκαστον ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀποφασίζεται νὰ ὑπάρχουν τρεῖς τάξεις, ἀλλ' εἰς Καλάμας, Σπάρτην, Πάτρας, Ἀμφισσαν καὶ Λαμίαν θέλουν ὑφίστασθαι διὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος 2 μόνον.

» 7) Εἰς Σίφνον θέλει συσταθῇ προσωρινῶς ἡ κατωτάτη τάξις τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου ἀπὸ τοὺς πόρους τῆς νήσου ἐκείνης. Καθ' ὅσον οὗτοι δὲν ἐπαρκοῦσι, θέλει γίνεαι περὶ αὐτῆς φροντίς ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον.

» 8) Τὰ σχολεῖα ταῦτα θέλουν κάμει ἑναρξιν τὴν 1ην (13) Μαΐου.

» 9) Ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία θέλει ἐνεργῇ ἀνυπερθέτως, συνεννοουμένη μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, ὅλα τὰ προπαρασκευαστικὰ μέσα καὶ ἰδίως θέλει διατάξει τὰ δέοντα διὰ τὴν προμήθειαν καὶ ἀπαρτισμὸν τῶν οἰκημάτων.

» 10) Περὶ τοῦ διορισμοῦ καὶ μισθοδοσίας τῶν διδασκάλων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων τούτων θέλουν ἐκδοθῇ ἰδιαίτερα διατάγματα.

» 11) Ἡ παροῦσα ἀπόφασις θέλει δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ διὰ τῶν Ἀγγελιῶν θέλει δὲ ἀναγνωσθῇ καὶ δύο Κυριακὰς κατὰ συνέχειαν ἀπ' Ἐκκλησίας. Ἡ εὐθύνη τῆς



Θεόκλητος Φαρμακίδης (1784-1860). Ἀγωνίσθηκε σκληρά γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸ βυζαντινισμό, ἀλλὰ ὁ «ἐλληνοχριστιανικός» σκοταδισμὸς ἐπιβλήθηκε ἐπὶ Ὀθωνος καὶ κρατεῖ μέχρι σήμερα ὡς επίσημη ἰδεολογία στὸ «Ρωμαίικο» κράτος.

ἐκτελέσεως ἀνατίθεται εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν.

» Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Μαρτίου, 6ῃ Ἀπριλίου 1935.

» Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως, ἡ Ἀντιβασιλεία.

» Ὁ κόμης Ἀρμανσπεργ, πρόεδρος Κόβελ, Ἶειδεκ.

» Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας **Ι. Ρίζος.**² ””

Τὸ παραπάνω βασιλικὸ διάταγμα δείχνει τὸ ἀληθινὸ μέγεθος τῆς ἐξάρτησης τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν χάρις τοὺς χειρισμοὺς τῆς βαναροκρατίας. Ἐξάρτηση τὴν ὅποια ἂν καὶ πολέμησαν οἱ Ἕλληνες διαφωτιστὲς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅταν

2. Τρύφωνος Ε. Εὐαγγελίδου Δ.Φ., «Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας», τόμος Α', σελίδες 253-255, Ἀθήνα 1936· ἀνατύπωση ἀπὸ τὶς «Ἀναστατικὲς Ἐκδόσεις Διονυσίου Νότη Καραβία», σειρὰ «Βιβλιοθήκη Ἱστορικῶν Μελετῶν».

ἀφύπνιζαν τὸ ἔθνος καὶ προετοίμαζαν τὴν Ἐπανάσταση, τὸ νέο ξενόφερτο καθεστὼς φρόντισε νὰ ἐπαναφέρῃ.

Ὅστόσο, ἡ ταύτιση Ἐκκλησίας - Κράτους ποὺ συντελέσθηκε ὄχι μόνο γύρω ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς τοῦ δημοσίου δίου τῆς χώρας, ἦταν συνυφασμένη καὶ μὲ μία ἄλλη ἐνέργεια τῆς Ἀντιδυναστείας: τὴν ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκέφαλου τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Μία πρωτίστως πολιτικὴ ἐνέργεια, ποὺ, ἂν καὶ φαινομενικὰ ἱκανοποιοῦσε τὸ στρατόπεδο τῶν διαφωτιστῶν, ἐγινε ἔτσι, ὥστε νὰ ἐξυπηρετῇ τὰ συμφέροντα τῆς ἐλέω Θεοῦ μοναρχίας.

Τὸ Αὐτοκέφαλο: Σύγκρουση Ρωμῶν - Ἑλλήνων

Τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦσε πάγια θέση τῶν διαφωτιστῶν, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν λησμονήσει τὸν ἀνθελληνικὸ ρόλο τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο) τόσο προεπαναστατικὰ ὅσο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀγώνα.³ Μὲ εἰσήγηση τοῦ παλίου μαθητῆ τοῦ Κοραῖ καὶ φίλου τοῦ Καίρη, Θεόκλητου Φαρμακίδου, ὁ Μάουρερ προχώρησε τὸν Αὐγουστο τοῦ 1833 στὴν ὀριστικὴ ρύθμιση τῶν ἐκκρεμῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ὅπως τὸ Αὐτοκέφαλο. Ἐνέργεια ποὺ προκάλεσε τὶς ἀντιδράσεις τῶν ρωσόφιλων. Ἡ ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ» ἔγραφε στὸ φύλλο τῆς 16/05/1836, ὑπερασπιζόμενη τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας.

*«Ὁ ἄς ἐνθυμηθῶμεν τί ἦσαν ἐπὶ τῆς τουρκικῆς τυραννίας οἱ ἀρχιερεῖς μας: ἐὰν ἐξαίρεσωμεν ὀλίγους τινάς, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦσαν δεσπότες, τύραννοι τῶν χριστιανῶν. Ἐψηφίζοντο ἀρχιερεῖς ὅχι κατ' ἐκλογὴν ἀρετῆς καὶ παιδείας, ἀλλὰ μὲ κολακείας ἀνδραποδώδεις καὶ μὲ παχείας προσφοράς χρημάτων, ἀρπάζοντες δὲ οὕτως τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον ἐφορολογοῦσαν ἀσπλάγχχως τὰ δυστυχῆ τῶν ποιμένων, ἐπωλοῦσαν κατηλκῶς τὴν ἱεροδιακονίαν καὶ ἱερωσύνην, τοὺς ἐγκαινιασμούς, τοὺς ἁγιασμούς, τὰς λειτουργίας καὶ ὅλας τὰς ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν γινόμενας τελετάς. Ἐξέδιδαν μὲ βαρεῖαν χρηματικὴν τιμὴν τοὺς σκληροὺς ἐκείνους καὶ ἀπανθρώπους ἀφορισμούς, ἐπεριφρόνουν τὴν παιδείαν καὶ κατέτρεχαν τοὺς πεπαιδευμένους, ὥσῃς δὲν εὗρισκαν αὐτοὺς κολακὰς τῆς ἀρχιερατικῆς τραπέζης τῶν καὶ συνηγόρων τῶν αὐθαιρέτων καὶ τυραννικῶν πράξεων...»*⁴ Βλέπουμε λοιπὸν, ὅτι στὴν ἀπελευθερωμένη Ἑλλάδα τῆς δεκαετίας τοῦ 1830, οἱ μὲν τῆς ἀντεθνικῆς καὶ ἀνθελληνικῆς ρόλου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἦταν ἀκόμη νωπές.

Ἡ ἀπαίτηση τῶν πατριωτῶν γιὰ μίαν αὐτοκέφαλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶχε προδῆλθῇ ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες διαφωτιστὲς ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς Ἐπανάστασης. Αἰτία ἦταν ἡ τουρκόφιλη στάση τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, οἱ ἀφορισμοὶ καὶ ἀναθεματισμοὶ τῶν διαφωτιστῶν κατὰ τὰ προεπαναστατικὰ χρόνια καὶ ὁ ἀφορισμὸς τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 ἀπὸ τὸν Γρηγόριο τὸν Ε'. Ὁ ἴδιος ὁ Κοραῖς εἶχε προτείνει τὸ Αὐτοκέφαλο στὰ «Προλεγόμενά» του, στὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοσὴ τῶν «Πολιτικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλη (Παρίσι 1821). Τὰ κύρια σημεῖα τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ κειμένου τοῦ μεγάλου μας διαφωτιστῆ εἶναι τὰ ἑξῆς:

3. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ε' ἀφώρισε τὴν Ἐπανάσταση. Ὁ διάδοχός του Ἀνθίμος Γ' (1822-1824) ἐξωρίστηκε γιὰτὶ δὲν μπόρεσε νὰ κατευνάσῃ τοὺς ἐπαναστατημένους Ἑλλήνες. Τὸν διαδέχθηκε ὁ Χρυσανθος, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε ἐγκύκλιο πρὸς τοὺς Ἑλλήνες καὶ ἰδιαίτερα πρὸς τοὺς Κρητικούς καὶ τοὺς Ἀγιοεῖτες μοναχοὺς, συμβουλευόντάς τους νὰ εἰρηνεύσουν μὲ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὴ Ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου, ὁ πατριάρχης Ἀγαθάγγελος ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες νὰ ἔλθουν σὲ συνεννόηση μὲ τὴν Τουρκία καὶ νὰ μὴ δεχθοῦν τὴ συμφωνία τῶν προστάτιδων δυνάμεων (6 Ἰουλίου 1827), μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἑλλάς ἀνακηρυσσόταν αὐτοκέφαλο κράτος.

4. Ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ», 16/05/1836, ὅπως καὶ στὸ: «Θεμελίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους», Α.Ι. Πετρόπουλου καὶ Αἰκατερίνης Κουμαριανοῦ, σελίδα 110, ἐκδόσεις «Παπαζήση».

Α. «Τοῦ ἔως τὴν ὥραν ταύτην ἐλευθερωθέντος μέρους τῆς Ἑλλάδος ὁ κληρὸς δὲν χρῶσται πλέον νὰ γνωρίζῃ ἐκκλησιαστικὸν ἀρχηγόν του τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνὸς ἢ Κωνσταντινουπόλις μένι μολυσμένη ἀπὸ τὴν καθέδραν τοῦ ἀνόμου τυράννου· ἀλλὰ πρέπει νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ σύνοδον ἱερέων, ἐκλεγμένην ἐλευθέρως ἀπὸ ἱερεῖς καὶ κοσμικοὺς, καθὼς ἔπρασεν ἡ ἀρχαία ἐκκλησία καὶ πράσσει ἐκ μέρους σήμερον ἀκόμῃ τῶν ὁμοθησάκων Ρώσων ἡ Ἐκκλησία. Ἐλευθέρων καὶ αὐτονόμων Γραικῶν κληρὸς εἶναι ἀπρεπέστατον νὰ ὑπακούῃ εἰς προσταγὰς πατριάρχου ἐκλεγμένου ἀπὸ τυράννον καὶ ἀναγκασμένου νὰ προσκυνῇ τυράννον.

Β. »Ὅστις ἀπὸ τῆς σήμερον ἐπιθυμεῖ νὰ ἱερατεύσῃ, ὁποῖας τάξεως ἱερατεῖαν καὶ ἂν θέλῃ, πρέπει νὰ ἐκλέγεται ἀπὸ τὸν κληρὸν ὅλον τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τὸν λαὸν ἢ τοῦ λαοῦ τοὺς προεστώτας.

Γ. »Κανεῖς νὰ μὴν ἐκλέγεται, ἂν δὲν γνωρίζῃ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν. Αὐτὴ μόνῃ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν παρῶσαν κατάστασιν τῆς κοινῆς παιδείας. Τὰ ὀλίγα μας γυμνάσια παρεκτὸς τῆς παρούσης ζήτησε καὶ διακοπῆς τῶν μαθημάτων, οὐδ' ἔφθασαν ἀκόμῃ εἰς τὴν ποθομένην τελειότητα, ὥστε νὰ παραδίδωσιν ὅλας τὰς χρειώδεις εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἐξαιρέτως εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἐπιστήμας...

Δ. »Ὅσα καὶ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς ἐλάβανον ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς καὶ ὠρισμένα καὶ τυχερά, εἰς πληρωμὴν τῶν ἱεροπραξιῶν ὁποιοδήποτε, πρέπει ἐξαναπαντος νὰ καταργηθῶσιν ὅλα καὶ ἀντ' αὐτῶν νὰ πληρώνωνται ἀπὸ τὸ δημόσιον⁵ ἐκάστης πόλεως οἱ κατὰ πόλεις εὐρισκόμενοι λειτουργοὶ τῆς θρησκείας. Ἐναντίον εἰς τὴν παραγγελίαν αὐτῆς εἶναι νὰ γίνωνται οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ πραγματευταί, καὶ οἱ ἱεροὶ ναοὶ νὰ μεταβάλλωνται εἰς πραγματευτῶν λογιστήρια.

Ε. »Δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀνομοθέτητον οὐδὲ τὸ περὶ ἡλικίας τῶν ἱερωμένων. Ὁ Ἀριστοτέλης ἤθελε τοὺς ἱερεῖς τῶν ψευδοθεῶν γηραιούς· καὶ ὁ Πλάτων διορίζει καὶ τὸν χρόνον εἰς τὰ ἐξήκοντα ἔτη... Τὸ ἔργον τῆς ἐξομολογήσεως μάλιστα δὲν πρέπει νὰ συγχωρῆται εἰς ἱερεῖς νεωτέρους τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν (...)

ΣΤ. »Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐσύμφερε πολὺ νὰ λαμβάνωνται οἱ μέλλοντες νὰ ἱερατεύσωσιν ἀπὸ τοὺς ἔχοντας γυναῖκα καὶ τέκνα πλέον παρὰ ἀπὸ τοὺς μοναχούς. Οἱ ἱερομόναχοι ἀρμόζουσιν πλέον εἰς τῶν μοναστηριακῶν ναῶν τὴν ὑποურγίαν. Εἰς τὰς πόλεις μεταξὺ κοσμικῶν οἱ κοσμικοὶ ἱερεῖς εἶναι τόσον πρεπωδέστεροι, ὅσον εἶναι μέλη τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ φροντίζουν ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ὡς συμπολίται.

Ζ. »Εὰν ὅμως εἶναι ἀληθῶς πολῖται καὶ αὐτοί, δὲν ὑπόκεινται διὰ τοῦτο καὶ εἰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας. Ἐξεναντίας χρεωστοῦν νὰ ἀπέχωνται ὡς ἀπὸ παγίδα τοῦ διαβόλου ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα. Διωριμένοι νὰ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, μόλις ἔχουν ἱκανὸν καιρὸν καὶ δύναμιν εἰς τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος. Πῶς ἤθελον νὰ πληρώσουν, ἐὰν ἐπεδάρουνον ἔτι πλέον τὸ πολὺπονον αὐτῶν ἔργον μετὰς πολιτικὰς ἀσχολίας;

Η. »Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερέων πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος μετὰ τὸν πληθὸς τῶν κατοίκων ἐκάστης πόλεως καὶ μετὰ τὸν πληθὸς τῶν ἱερῶν ναῶν, οἱ ὅποιοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε πλείοτεροι τῆς χρείας οὔτε πολυδάπανοι. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι, ἀφοῦ ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὸ μέτρον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ, ὠλιγόστευσε τὸ χρεωστούμενον εἰς τὴν θρησκείαν σέβας.

»Τοιαῦτα κακὰ εἶναι τόσον πλέον ἀξιοθρήνητα, ὅσον καὶ ἡ διόρθωσίς των ἔγινε σχεδὸν ἀδύνατος. Ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν τὰ ἔχομεν ἀκόμῃ, καὶ γνωρίζομεν πόσον μᾶς ἔδλαψαν, ὅτε τὰ εἴχομεν, ἃς προσέχομεν ἐξαρχῆς μὴ τὰ ἐμβάσωμεν καὶ δεύτερον εἰς τὴν πολιτείαν. Καθὼς εἰς αὐτὴν τόσοι ἀρχοντες χειροτονοῦνται, ὅσοι ἀρκοῦν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν κοινῶν, καὶ τόσα ἀρχεῖα κτίζονται, ὅσα εἶναι ἱκανὰ νὰ χωρῶσι τοὺς κυβερνῶντας, παρόμοια καὶ ἡ θρησκεία μας οὔτε ἱερεῖς οὔτε ναοὺς πλείοτερους τῆς χρείας πρέπει νὰ ἔχῃ»⁶

Ἡ ταῦτιση τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας μετὰ τὴν πατριαρχικὴ ἦταν συνειδητὴ μετὰ τῶν διαφωτιστῶν καὶ τῶν λοιπῶν φιλελεύθερων προοδευτικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου: «αὐταὶ αἱ τυραννίαι, ὧ Ἕλληνες, εἶναι συνθεμέναι ἀπὸ θεοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν», ἔγραφε ὁ Ἀνώνυμος στὴν Ἑλληνική

5. Σήμερα, ἂν καὶ οἱ ἱερεῖς θεωροῦνται δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ μισθοδοτοῦνται ἀπὸ τὴν πολιτεία, συνεχίζουν νὰ εἰσπράττουν «μαύρη» ἀμοιβὴ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, πρᾶγμα ὅχι μόνον ἠθικὰ ἀπαράδεκτο ἀλλὰ καὶ παράνομο, ἐφόσον ἐμπίπτει στοὺς νόμους περὶ φοροδιαφυγῆς.

6. Πηγή: Περιοδικὸ «Δαυλός», τεῦχος 231 (Μάρτιος 2001), σελίδες 14814-14816.

Νομαρχία».⁷ Ἦταν ἐπόμενο λοιπὸν οἱ ἐπαναστάτες νὰ θέλουν μία ἀνεξάρτητη ἐλλαδική ἐκκλησία. Μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἡ ἐξάρτηση τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἐπαναστατημένων περιοχῶν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο διεκόπη. Οἱ ἐθνικὲς συνελέψεις τῆς Ἐπιδάουρου (1822) καὶ τῆς Τροιζήνης (1827) ἀνεκλήρουν ὡς ἐπικρατοῦσα θρησκεία στὴν Ἑλλάδα τὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολική, ἀλλὰ καμμία μνεία δὲν ἔκαναν περὶ ὑποταγῆς τῶν ἐλλαδικῶν ἐκκλησιῶν στὸν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ὡστόσο, στὴ Β' Ἐθνοσυνέλευση ποὺ ἔγινε στὸ Ἄστρος (5 Ἀπριλίου 1823), τὸ θέμα τοῦ Αὐτοκέφαλου τέθηκε, ὅπως μαθαίνουμε, ἀπὸ τὸν Κ. Οἰκονόμου: «Ἀνεγνώσθη γνώμη περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ ἐπροβλήθη περὶ ἐκκλησιαστικῆς κεφαλῆς στὴν Ἑλλάδα. Μετὰ δὲ πολλὰ εἰς τοῦτο ὁμιλίας ἔμεινεν εἰς τὴν ἐπιούσαν Συνέλευσιν τὸ πρόβλημα νὰ θεωρηθῇ». Ἄν καὶ τὸ θέμα αὐτὸ ἐπανήλθε στὶς 7 Ἀπριλίου (δύο μέρες μετὰ), ὁριστικὴ λύση δὲν δόθηκε. Ἐδῶ ὀφείλουμε νὰ ποῦμε ὅτι σ' ἐκείνες τὶς συνελέψεις ἡ ὁμάδα τῶν διαφωτιστῶν –καὶ δὴ τῶν «κορραϊστῶν»– ἦταν ἡ πλειοψηφοῦσα.

Δέκα χρόνια μετὰ ὁ Μάουερ,⁸ ἐπιθυμώντας νὰ βάλῃ σὲ τάξη τὰ ἐκκρεμῆ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, συνέστησε ἐπιτροπή, μέλη τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Φαρμακίδης, ὁ Τρικούπης, ὁ Σχινᾶς καὶ ὁ Σ. Βυζάντιος, γιὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση καὶ νὰ ὑποβάλλῃ προτάσεις. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἐνθέρμο διαφωτιστὴ Θεόκλητο Φαρμακίδη, πρότεινε τὴν ἄμεση ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴ σύσταση Διαρκοῦς Συνόδου ὡς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιπλέον, ἡ ἐπιτροπὴ ὑπέβαλε καὶ «*Σχέδιον Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*».

Ἐπὶ τῶν προτάσεων τῆς ἐπιτροπῆς ἡ ἀντιβασιλεία ζήτησε τὴν ἔγγραφη γνώμη τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς συγκάλεσε σὲ σύνοδο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1833 στὸ Ναύπλιο. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ σύνοδο ἀποφασίστηκε ἡ διακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ καταστατικὸς χάρτης, ποὺ εἶχε καταρτίσει ἡ ἐπιτροπὴ, δημοσιεύθηκε ὡς νόμος τοῦ κράτους μὲ τὸ διάταγμα τῆς 24ης Αυγούστου τοῦ 1833 καὶ μὲ τίτλο «*Διακήρυξις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας*».

Τὸ αὐτοκέφαλο ἔγινε ἀποδεκτό, διότι ὁ Μάουερ κατάφερε νὰ ἐκμεταλλεῖται τὶς ἀντιθέσεις τοῦ κλήρου. Πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦταν ἐξόριστοι ἢ φυγάδες ἀπὸ τὶς μητροπόλεις τους, διότι αὐτὲς βρισκόνταν σὲ ἐδᾶφη ποὺ δὲν εἶχαν ἀπελευθερωθῇ. Ἡ ἄθλια οἰκονομικὴ κατάσταση στὴν ὁποία εἶχαν περιέλθει, πένητες καὶ περιπλανώμενοι, τοὺς ὠδήγησε στὸ νὰ ὑποταχθοῦν ἀδίαστα στὶς προσταγές τῆς ἀντιβασιλείας. Ἐτοί, ἐκτὸς δύο μόνο ἀρνητικῶν ψήφων, οἱ ὑπόλοιποι δεσπότες συμφώνησαν στὴ δημιουργία Ἑλλαδικῆς Ὁρθόδοξης Αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ὥρα ποὺ τὸ ὄραμα τοῦ Κοραῆ γιὰ μία αὐτοκέφαλη Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία γινόταν πραγματικότητα, φανατικοὶ ρωμοὶ στὸ Ναύπλιο ἀντέδρασαν ρίχνοντας τὰ βιβλία του στὴν πυρὰ. Καὶ ὅταν λίγο μετὰ ὁ δάσκαλος τοῦ ἔθνους ἀπεβίωσε στὸ Παρίσι, τὸ Πατριαρχεῖο ἐπενέβη καὶ ματαίωσε τὴν ἐπιμνημόσυνη δέηση, στὴν Κωσταντινούπολη, ποὺ ἐτοίμαζαν φίλοι καὶ μαθητές του. Τέτοιο ἦταν τὸ μίσος τῶν ἀρχιερέων, ὥστε καὶ μετὰ θάνατον ἤθελαν νὰ διώκουν τὴ μνήμη του.

Στέφανος Μυτιληναῖος

[Σὲ ἐπόμενο τεῦχος: Ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐπίσημου ἰδεολογήματος τοῦ «Ἑλληνοχριστιανισμοῦ».]

7. Ἀνωνύμου τοῦ Ἑλλήνος, «Ἑλληνικὴ Νομαρχία», 94, Ἰταλία 1806, ἐκδ. «Βαγιονάκη».

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ



ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Δίκαιο

Δίχως καμμία ἀμφιβολία τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Π. Κυριακόπουλου, δικηγόρου καὶ φιλόλογου, ἀποτελεῖ μία ἀπ' τὴς σπουδαιότερες ἐκδόσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν. Καὶ τοῦτο διότι ἀποκαθιστᾷ μὴ καίρια ἱστορικὴ ἀλήθεια. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν σχεδὸν καθολικῶς ἰσχύουσα ἄποψη περὶ ρωμαϊκῆς καταγωγῆς τοῦ συγχρόνου Δικαίου, ὁ συγγραφέας καταδεικνύει ποικιλοτρόπως μὲ ἀδιάσειστα τεκμήρια τὴν ἑλληνικὴν του προέλευση. Ὅχι μόνον ἡ ἔννοια ἢ ἡ ἰδέα τοῦ Δικαίου εἶναι ἑλληνικὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολο τῶν ἐκφάνσεών του στὰ πλαίσια τῆς ὀργανωμένης θεσμικῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, τῆς πολιτείας. Στὸ ἐν λόγῳ πολυσέλιδο ἔργο του ὁ Π. Κυριακόπουλος διέρεχεται μὲ τὰ ἐργαλεῖα τῆς καθαρῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τὴς ἐκφάνσεις αὐτῆς τοῦ Δικαίου σ' ὅλο τὸ ἱστορικὸ διάβα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ: Ἀπ' τοὺς «*μυθικοὺς*» νομοθέτες ὡς τὴς βασικῆς καὶ εἰδικῆς δικαϊκῆς ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς πόλης· τὸ συνταγματικὸ Δίκαιο καὶ τὴς ἀτομικῆς ἐλευθερίας· τοὺς ποινικοὺς κώδικες καὶ τὴ δικονομία· τὴν ὀργάνωση τῶν δικαστηρίων καὶ τὴ λειτουργία τους.

Στὴς ἐπιστημονικῆς ἀποδείξεις περὶ τῆς ἑλληνικότητος τοῦ Δικαίου ποὺ παραθέτει ὁ συγγραφέας, ἔρχονται ὡς ἀρωγοὶ πλεῖστοι Ρωμαῖοι ἱστορικοί, καθὼς ὁμολογοῦν πὼς τὸ γιγάντιο καὶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἀποτελεῖ δάνειο τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ἀλλωστε τὸ συνομολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανός: «*Origo nostri juris ab institutis duarum civitatum, Athenarum et Lacedaemoniorum, fluxisse videtur*» [Μετάφραση: Τὸ Δίκαιό μας πηγάζει ἀπ' τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς νόμους δύο πόλεων, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Λακεδαιμόνος (Ἰουστινιανοῦ, *Institutiones*, βιβλ. Γ', τίτλ. Β)].

Παναγιώτης Α. Κουβαλάκης

ΘΕΟΙ - ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ὁ γνωστὸς ἱστορικός Cyril Mango γράφει: «³ Ἦταν κάποτε τῆς μόδας (J.C. Lawson: *Greek Folklore & Ancient Greek Religion*, 1910) ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκεία ἀπορροφήθηκε τάχα ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό καὶ ὅτι καὶ πάλι οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ ἐνεφανίσθησαν μὲ τὴ μορφή ἁγίων... Τέτοιοι ἀπλοϊκοὶ συσχετισμοὶ δὲν πείθουν ὅμως σήμερα».

Ὅντως, ἂν κοιτάξουμε τὰ καθαρὰ ἱστορικὰ δεδομένα, θὰ δοῦμε ὅτι ὅλη αὕτη ἡ ἀγιολογία τῶν χριστιανῶν ἐλάχιστα στέκει σὲ ἀληθινὴ βάση. Οἱ πρῶτοι «**Βίοι Ἁγίων**» τῶν χριστιανῶν, τὰ λεγόμενα «**Μαρτύρια**», ἐμφανίστηκαν μόλις τὸν 4ο αἰῶνα καὶ μετὰ, καὶ πολὺν δειλὰ μάλιστα, ὡς ἀφηγήσεις γιὰ ὑπαρκτοὺς ἢ φανατικοὺς (κατὰ κανόνα) μάρτυρες, συνδυασμένες πάντοτε μὲ μία ἄκρατη καὶ ἀρρωστημένη λειψανολατρία.

Τὸν 16ο μὲ 11ο αἰῶνα, ὥστόσο, ἀρχίζει μία πρωτοφανὴς ἔκρηξη ἀγιολογίας. Ἀλεπάλληλες ἀγιοποιήσεις φανταστικῶν κατὰ κανόνα «**μαρτύρων**» δίνον καὶ παίρνουν (ἐμφανίζοντας ἀκόμη καὶ τάχα «**μαρτυρήσαντες**» ἐπὶ τοῦ ὑπερανεκτικοῦ Ἰουλιανοῦ!!). «**Βίοι Ἁγίων**» ἐντελῶς βιομηχανικοὶ καὶ φανταστικοὶ (γγραμμένοι κατὰ κανόνα ἀπὸ ἀμόρφωτους μοναχοὺς, ποὺ ἀγνοοῦν στοιχειώδη ἱστορικά, κοινωνικὰ ἢ τοπογραφικὰ



ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Α. ΤΣΑΚΝΑΚΗΣ, Βασκωνία

Ἐπιτέλους κυκλοφόρησε τὸ ἀναμενόμενο διβλίο τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου Ἀθανασίου Τσακνάκη, καθηγητοῦ ξένων γλωσσῶν καὶ ἐταίρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Βασκωνίας. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐξαιρετικὴ μονογραφία ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς χώρας τῶν Βάσκων, ποὺ τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Τμήματος Ἐκπαίδευσης Πανεπιστημίων καὶ Ἐρευνας τῆς Βασκικῆς Κυβερνήσεως. Μάλιστα τὴν ἐκδοσὴ προλογίζουν ἡ Anjeles Irtueta Azkue, ὑπουργὸς Παιδείας, Πανεπιστημίων καὶ Ἐρευνας καὶ ὁ Χουάν Χοσέ Ἰμπερρέτσε Μαρκουάρτου, Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτόνομης Βασκικῆς Κοινότητος.

Ἡ ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα τοῦ Τσακνάκη βασίζεται καὶ σὲ προσωπικὴ ἀναζήτησι καὶ περιήγησι στὴ βασκωνικὴ χώρα καὶ σὲ ἀξιοποίηση ἑλληνόγλωσσων, ξενόγλωσσων, διαδικτυακῶν καὶ ἀρχειακῶν πηγῶν. Οἱ Βάσκοι θεωροῦνται ὁ ἀρχαιότερος λαὸς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἡ Γλῶσσα τους ἡ ἀρχαιότερη δυτικοευρωπαϊκὴ. Ὁ συγγραφέας ξεκινᾷ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ἀπὸ τὴν προϊστορία τῆς Βασκωνίας, πρὶν ἀπὸ 200 χιλιάδες ἔτη καὶ φτάνει ἕως σήμερα, διηγούμενος τὴν μακρότατη παρὰδοσι τοῦ φίλου, ἐλευθερόφρονος καὶ ἀγωνιστικοῦ, δημοκρατικοῦ καὶ δημιουργικοῦ βασκικοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐκδοσὴ περιλαμβάνει ὡραῖες φωτογραφίες ἀλλὰ καὶ βιογραφίες σημαντικῶν προσωπικοτήτων τῆς βασκικῆς ἱστορίας.

Ἀλέξανδρος Χ. Μήτσιου

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΑ: Στὸ τεῦχος 257, στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κ. Γεωργανᾶ ὑπὸ τὸν τίτλο «Υπουργεῖα καὶ Πανεπιστήμιο προβάλλουν πλαστὸ κείμενο ὡς “Ὁρκον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου” – Ἡ προπαγάνδα τῆς Νέας Τάξεως Πραγμάτων», στὴ σελ. 16802 παρελείφθησαν στὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου τοῦ Ἀρριανοῦ τὰ: «Ὅταν ἀφίχθῃ (ὁ Ἀλέξανδρος) στὴν Ὀπιν, συγκεντρώσας τοὺς Μακεδόνες...» καὶ «ἀναθὰς στὸ βῆμα ἔλεγε τὰ ἑξῆς: Δὲν θὰ εἶναι ὁ λόγος ποὺ θὰ σὰς πῶ, ὦ Μακεδόνες...» (Ἀρρ. Ζ' ΙΧ), ποὺ ἀμαχῆτως ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ μέγας ἐκπολιτιστὴς ὠμίλουσε ἀποκλειστικὰ πρὸς Μακεδόνες καὶ ὄχι πρὸς «ἀξιωματοῦχους κάθε φυλῆς», ὅπως διατείνονται οἱ ἐπαγγελματίες πλαστογράφοι γιὰ λογαριασμὸ τῆς Νέας Τάξεως.

δεδομένα τῶν «ἀφηγήσεων») ἢ γραμμένοι κατὰ παραγγελία τῶν ἀρχιπαπάδων (γιὰ νὰ ἐκχριστιανίσουν/ἐξουδετερώσουν λ.χ. θεότητες τῶν Ἑλλήνων) ἢ ἐμφανῶς προσαρμολογούμενοι σὲ δογματικὲς σκοπιμότητες (στὰ μέσα τοῦ 10ου αἰῶνος ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς «ἀναθεώρησε» καὶ παρέφρασε 135 προγενέστερους «Βίους»), δημιουργοὺν τὸ θεμέλιο τῆς μεγαλύτερης ἴσως ἀπάτης μέσα στὴν μεγαλύτερη ἀπάτη ὅλων τῶν ἐποχῶν. Πρὸς ἐπιβεβαίωσι αὐτῶν μπορεῖ κανεὶς νὰ πληροφορηθῇ (μὲ πηγὴ τὸ διβλίο τοῦ Βασιλείου Διαμαντῆ, ἱερέως θεολόγου: «Θέλεις νὰ μάθῃς πότε ἐορτάζεις;», Ἀθῆναι 1991) τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς ποὺ μετέτρεψαν σὲ «ὀσιομάτυρες» οἱ χριστιανοί

30 Ἰανουαρίου: Ἐρμῆς μάρτυς, Ὀλύμπιος μάρτυς. 27 Φεβρουαρίου: Ἀσκληπιὸς δσιος. 10 Ἀπριλίου: Ἡρακλῆς μάρτυς, Ὀμηρος μάρτυς, Προμηθεὺς μάρτυς. 5 Ἰουνίου: Ἀπόλλων μάρτυς. 25 Ἰουνίου: Ἔρως μάρτυς. 10 Αὐγούστου: Ἰππόλυτος μάρτυς. 1 Σεπτεμβρίου: Ἀθηνᾶ μάρτυς, Ἀφροδίτῃ μάρτυς, Διώνῃ μάρτυς, Ἐρατὼ μάρτυς, Εὐτέρπη μάρτυς, Θάλεια μάρτυς, Κλειὼ μάρτυς, Οὐρανία μάρτυς, Πανδώρα μάρτυς, Τερψιχόρῃ μάρτυς. 18 Σεπτεμβρίου: Ἀριάδνῃ μάρτυς. 7 Ὀκτωβρίου: Βάκχος μεγαλομάρτυς. 5 Νοεμβρίου: Κάστωρ ἱερομάρτυς. 17 Δεκεμβρίου: Ἰακχος μάρτυς.

Παλλαδᾶς Ἀλεξανδρινός